

Фонд Р-3567 1 20
Опис 1
Справа 20
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ 6
Тернопільської області

Архів з бідою
Горьківсько-Зерешанська округа ОУЧ

ПАПКА

ДЛЯ 20

паперів

Судинсько-коштинські звіти по Горьківському надра-
шюму за 1944 рік
Нашишонки

Українські дані: 05 серпня 1944р.

05 січня 1948р.

Київський документ: 5

Київський архів: 69

Зберігання: пошійлер

20 р.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ 6
Тернопільської області
Р-3567 1 20
Фонд Опис Справа

5. II. 1947.

1/I. -47.

З В І Т

с у с п і л ь н о - п о л і т и ч н и й

з а м. с і ч е н ь .

I. Б і л ь ш о в и ц ь к а д е р ж а в а .

Більшовицька пропаганда не перестає горланити про дружбу народів ССР, про їхню братерську любов й інше. А вже чи не найбільше говориться про нерівність народів ССР, а в першу чергу українського народу. В парі з пропагуванням многонаційних ідей пробиваються на кожному кроці намагання русифікувати народи ССР. Пропаганда, отже, служить лише об'єднаною маскою, під якою діє російський шовінізм. Кожночасно зростає число фактів, які говорять явно про те, що ССР-нічого іншого як давня Росія, лише на чорвоно помальована.

Що русифікації національностей, які входять в склад ССР, більшовики використовують всяку нагоду, у деяких випадках покладаючись навіть на свої ідеологічні постанови. Дуже часто використовується, наприклад, розв'язка національного питання.

Проголосивши розмежування за класами, а не за націями, більшовики настановляють на відповідальних адміністративних постах своїх людей, переважно руских, а ні, то паразитів-зрадників свого народу. І коли хто-небудь питає, чому воно так, дають коротку відповідь: "все равно". Ця коротка відповідь розв'язує дуже багато питань в процесі розвитку російського імперіалізму в ССР та "оправдує" нахабність російського шовінізму.

3. I. 1947 р. у с. Королівка, Тобст. р-ну, на передвиборчих зборах випадково кандидата в депутати "Оборонцем народу", його представником та захисником назвала Голова Васалд, назначеного партією. Вище згаданий походить із СУЗ. Наївно вірючи більшовицьким обласливим словам про демократію та народоловство, переселенець з-за Сяну Гочок Іван запитав представника з району: "Чому депутатом не є хтось з поблиських околиць, який знав би краще людей та обставини, а там самим і люди його". На це дістав таку відповідь: "То все одно, товаришу Голова, чи то буде людина зі СУЗ чи ЗУЗ. Він і так захищатиме інтереси українського робітничого класу".

Щоб забезпечити кращий розвиток русифікації українських мас, більшовики переслідують чужиння книжок, видаваних небільшовицькою пресою, а то й стараються знищити їх. У Скала-Под. р-ні більшовики перевели у звітуєчому місці конфіскацію вище згаданих книжок та це не приносять їм задовільних вислідів, бо населення зберігає книжки, захищаючи їх.

Буває, що деякі із ярих більшовиків - москалів забувають про маску і зовсім явно виступають проти українства.

В час перевірки книжок у с. Ціпани, Скала-Под. р-ну, директорів школи попав, між іншими, календар "Просвіта" за 1938 рік. Переглядаючи його, директор знайшов опис бою під Крутами та прочитав, а відтак сказав до присутніх селян: "Ето брешня! Ето не были никакие герои, только згвал бандитов, што пособляла немцам! Их наша Красная армия уничтожила". На це відповів один із селян: "Иль краще знаємо і без вас, хто вона і чи бандита".

В деяких випадках проти російського шовінізму доводять до розуму-

даності та бруталного зневажування.

У с. Цігани, Скала-Под. р-ну, драмгурток при клубі ставив п'єсу. Між глядачами були присутні бійці з гарнізону. Коли молодь в часі перерви співала "Рече та стогне Дніпр широкий", одан з них встав та, звертаючись до співачок, сказав: "Хватат етих хажлацких песень!"

Не заховається російський шовінізм і в пресі, яка являється чи не найбільшим його розсадником. У звітувчому місяці в райгазетах терену на передовій сторінці був вміщений мініатурний плакат, що зображав майбутній розвиток ССР внаслідок виконання планів четвертої п'ятирічки. Під ним напис російською мовою: "С новим годом". Подібно був поміщений передвиборчий мініатурний плакат з написом так у російській мові: "Отдадим свои голоса за кандидатов блока коммунистов и беспартийных!"

У зверненні виборчої округи до виборців, поміщеної в райгазетах, говориться: "...народ УРСР шле свій палкий братерський привіт старшому братові - великому російському народові за дружбу і допомогу в справі звільнення наших земель від фашистсько-німецьких загарбників..." Бачимо, отже, що "старший брат" зробив "велику ласку" українському народові, бо поміг йому позбутися фашистів, але сповнений братерської любові народів ССР, забув про те, що він лише поміг і зараз повинен би залишити Україну. Він розгосподарався на її просторах як справжній хазяїн, повстановивши всюди своїх відпоручників, закріпившись своїми вірними псами - поліційними органами мдд і мго. Це так "ласка старшого брата", бо він "помагає зараз розбудувати Україну", насильно пануючи над її народом та експлуатуючи його в хорстокай спосіб.

Український народ ставляється з обуренням та спротивом до "ласк" виявлених "старшим братом". Населення часто висловлюється проти існуючого режиму, проти "дружби народів", яку з прикриттям доводяться переживати та відчувати йому. Національна свідомість серед українців зростає кожночасно. Любов до України, до свого рідного, виявляється у великій мірі у активній допомозі українським повстанцям, які ведуть боротьбу з московсько-більшовицьким окупантом. Стрічається серед населення багато жартівних та відданих одиниць. "Що вам буде, це буде й нам" - можна почути від них, коли залягається кватирувати і запакується, чи не бояться голоди /Скала-Под. р-н/. "Ах, діти мої, тільки у вас одних ще наша надія. Тримайтеся добре і бийте сталінських бандитів, щоб ми якнайскорше захали вільно. Ми пратім у всьому вам допоможемо", - говорила селянка із с. Синьків, Зал. р-ну.

Крім вище згаданих національно-свідомих селян подобиється нерідко таких, що підпала під вплив більшовицької пропаганди, або не встоялись перед більшовицьким терором. Вони пішли на службу більшовицьким імперіалістам. До повстанчого руху ставляться зорожо, віддаючи на перше місце особисті питання. "Ва йділь собі кудя інакше, бо я не хочу біди, щоб через вас попасть в терму" - говорить вона, коли до них звертається про поміч або квартиру /Іовет. р-н/.

Бувають і такі, що тісно співпрацюють з більшовицькими поліційними органами, як сексота та агента. Вони часом бувають дуже інтенсивні. Своєю підлу роботу виконують не з ідеїності а зі страху перед більшовиками чи зарада марного гроша. Вони так розповсюджують всякого роду чуток, які застрашують населення та допомагають закріплюватися більшовикам. У звітувчому місяці вони застрашували селян чутками, що грошали покаранням за спротив у "виборах", як от: "Хто не піде до виборів, того вавезуть на Сибір а все його майно сконфіскують", або: "Хто не піде до виборів, то знак, що він зв'язаний з бандаріжцями. Таках людей по виборах повивозять на Сибір". /Зал. р-н/.

Легально політичне життя може проходити лише під керівництвом партії ВКП/б/. Національно-політичне життя українського народу знаходять свій вираз у підпільно-революційній боротьбі за Українську Самостійну Державу. Таким чином марне населення силою факту бере дуже обмежену участь у ньому.

У зв'язку з загостренням взаємин між аліантима а ССРСР населення скріплюється у вірі в неминучість виникнення війни між ними. Маса даліше орієнтується на аліантів. Дуже мала кількість орієнтується на власні сили та й та недовірає в них.

З причин наближення речення "виборів" у Верховну Раду УРСР більшовики послали свої репресії, щоб застрашити масу. Це, почасти, дає для них бажані результати, але найменшій прояв протидії зі сторони українських повстанців спричиняє підйом духа та скріплює спротив серед народу, який у багатьох випадках буває самоцанний. Ось як висловлюються селяни про більшовиків та їхні "вибори": "Більшовики хочуть, щоб ми голосували за їх кандидатів і цим задали, до нас хочемо більшовицької влади на Україні, хочемо колгоспів. Не підємо до "виборів" і цим закламо перед світом, що український народ хоче жити і буде голосувати тільки за справжніх народних кандидатів" /це говорив селянин зі с. Колдрібка, Зал. р-ну/. В с. Торське, Зал. р-ну, один селянин сказав: "Більшовики - це найбільші наші вороги. Не будемо голосувати за їхніх кандидатів - картографів".

В парі з голосною пропагандою про безкласове суспільство в "країні переміглого соціалізму" здійснюється даліше непосильний грабів і експлуатація. Партія ВКП/б/ являється панівною верхівкою, експлуатором у відношенні до решти населення. Вона супроти держави поносить дуже малі свідчення, а користає у великій мірі з благ, які створюються коштом працюючих. Самий зовнішній вигляд партійних та працюючих при порівнанні яскраво говорить про експлуаторів - годіванців та експлуатованих - працюючих.

Життя селян у звітуєчому місяці мало змінялося. Число колгоспів незмінне. Права, а деяких районах, як от у Скала-Под., більшовики проявляють сильний нажим на організацію колгоспів та це їм не дуже вдається. До організації колективного господарства сталінські заслужники аживають різного роду заходів, щоб змусити, а радше зитворити обставина, які б змусили селян залишити одноосібне господарювання та "зрозуміти велику користь колгоспної господарки". Одним із знаних методів є величезні контингентні сільськогосподарських продуктів, такі ж податки та інші інші драчки, це доводить селян до значного зубожіння та погіршення матеріального стану. За невиконання контингенту строго карають, наприклад: у с. Більче Зол., Борщ. р-ну, більшовики покарали селян: Герало Федора, Лушак Миколу та Шандковського Дмитра сумою у висоті по 5.000 кр., а останньо зліквідовано у них майно. При збиранні податків у с. Доброкут грабувала, що попало під руки: хустки, спідниці, шуботи, збіжжя і інше. Подібні грабежі за невиконання контингенту стосуються у кожному селі тереу. Внаслідок грабежу контингенту хліба по селах трапляються часті випадки голоду, а то й голодної смерті. За просяним хлібом у селі Билівці, Товст. р-ну, ходять вже 58 родини. Тут же занотується так випадки голодової смерті. У с. Бедривівці, Зал. р-ну, голодує понад 50 родин. У с. Костільники, того ж р-ну, люди сунуть душпану з картоплі, розтирають разом з качанами кукурудзи і так варять, щоб рятуватися перед смертю.

У с. Туралічє, Скала-Под. р-ну вмерло у звітуєчому місяці 5 людей з голоду. У с. Підшайп'я, цього ж р-ну, троє.

Досить великих розмірів прибарав голодування в Мельниці-Под. р-ні, з якого вже вийшло духа багато людей за просяним хлібом у інші сусідні райони.

Щоб як-небудь забезпечитись перед голодовою смертю, населення вимінє найкращі речі домашнього вжитку на хліб. Зорганізують таким чином 15-20 кг зерна, мають його на жорнах та валяють не більше 20 дкг на день. /Товст. р-н/.

Подібно як брак харчів, відчувається також і брак корму для домашніх тварин. Це спричинило сильну дорожнечу соломи, якої копа в язнок коштує від 400-500 крб. /Товст. р-н/. У багатьох селах бувають випадки, що худоба гине з голоду. Щоб вийти з критичного положення, селяни ріжуть худобу та безрога на м'ясо або випродують їх. це спричиняється до масового знищення сільськогосподарських тварин.

Невиносимі матеріальні обставини більшовики стараються використати при організації колгоспів. Вони обіцяють селянам збіжжя за те, що впадутся в колгосп. Звичайно населення не годяться на це, але бувають випадки, що такі "штуки" більшовикам таки вдаються. Наприклад: у с. Туряльче, Скала-Под. р-ну, до існуючого скорше колгоспу вступала майже половина села заради миттєвнього куска хліба. В цьому проявив свою ініціативу найбільше голова колгоспу М. Білашук. Щоб заманути населення в колгосп, більшовики дають декілька грядків для колгоспників, але цей метод вже віддавна успіху не має.

Далеко

Зі сторони влада не робиться майже нічого, щоб покращити матеріальне становище села. Навпаки, партійні вельможі використовують ці обставини для експлуатації працюючих, як от: у с. Підпалап'я, Скала-Под. р-ну, голодуючим привезли з райцентру 2 цнт збіжжя, яке продавали по 5 крб. за кг, за це ж саме збіжжя осінню минулого року платили до селянам по 6 крб. за цнт. Грядків для голодуючих родин вносили по 3 кг.

+ Селянам, які звертаються з проханням о поміч, відповідають партійці от як: "Ми не на те брали і стигали від вас контингент, щоби звертати вам назад. Радьте собі, як можете. Ідіть в ліс, рубайте дашу та ріжте на трачання. Це змішуйте з мукою або борошном і печіть паленички та так хайте. Це досить можлива їда. Ми вже колись так робили". /с. Гуштанка, Скала-Под. р-ну, на мітингу, який переводив представник з району/.

+ У с. Метяча, Товст. р-ну, більшовицький пропагандист в час мітингу радив людям іти з мішками у багаті села за хлібом, бо, мовляв, не будуть мати з чим вступити весною до колгоспу.

Незавважно тех доля робітників та службовців. Як одні, так і другі використовуються партійною клікою. Дуже низька зарплата і велика дорожнеча харчових продуктів є причиною їхнього голодування. Такий стан доводять їх до спекуляції, крадіжки та зловживань. У століському та шавському артільх у м. Скала-Подільська робітники законують замовлення без відома артільної управи. Подібно діється з робітниками в лісі, млинах, спиртзаводах. Зі сторони держави ці профспілкові організації жодної помічі робітникам не мають. Навпаки, останньо по всіх районах обмежено до мінімуму, а декуди й зовсім задержано харчовий пайок для працюючих. Ваймок становлять партійні і то не всі. Невиносимі матеріальні умовини доводять службовців до хабарництва та вживань, як от: заст. директора МТС у м. Скала-Под. Столярчук і сторож Зайць вкрали 3 цнт роши та продали на спекулятивному ранку.

В Іванківському куці заготовщик молока і м'яса Степан П. приймає від селян хабарі за те, що звільняє їх від м'ясо- та молоко-поставок. У лісі м. Скала-Подільська лісничий продає будівельний матеріал по спекулятивній ціні. найбільше процвітає спекуляція та хабарництво між робітниками і службовцями із СУЗ, яких матеріальні умовини багато гірші від умовин місцевих робітників. На північ, чи не бояться покарання зі сторони держави, відповіда-

ють; "А з чого ми маємо захищатись".

У звітувочому місяці профспілкові організації переводили цілий ряд передвиборчих мітингів, на яких зобов'язували працюючих до заключування соцмагань між собою на честь "виборів". Культурним життям так робітники, як і службовці дуже мало цікавляться.

Найкраще свідчить про СССР та систему його панування факт проведення підготовки прославлених "найдемократичніших виборів". Він вимовно показує, що СССР - це наскрізь поліційна держава, яка завдячує своє існування в першу чергу широко розбудованій сітці поліційних органів мід та мчб, без участі яких не відбуються навіть найзвичайніші збори.

Число поліційних органів у звітувочому місяці майже не змінилося. До гарнізону в с. Туральче, Скала-Под. р-ну, працює представник з області Любін, який всецільо кермував роботами.

Тактика діяння сталінських опричників в основному не змінилася. Замітне лише посилення репресій, що має за завдання застрашити маса для успішного переведення "виборів". У своєму діянні вона дальше допускається грабежам, крадіжкам, насильствам та звірствам.

8. I. 1947 р. у с. Устачко, Товст. р-ну, прибуло кількох більшовиків. Арештували Безушко Настя /підпільниця/. Вечором казала їй водити себе вулицями села. Арештована, намагаючись втекти з рук більшовицьких опричників, падає вбитою мід-івською кулею.

3. I. 1947 р. у с. Бадриківці, Зал. р-ну, прийшло жуківки 3-ох більшовиків /мол. та ст. лейтенанта і воєра/. Зайшли до селянки Пидловської Дзеди, розбила вікно та влізли хату, оставивши воєра на стіці. Господиня та її стареньку маму за звала до купи, а з хати забрала все, що було, залишаючи господарів лише в сорочках. На відході сказали, що вона - жидка.

2. I. 1947 р. у с. Волківці, Борщ. р-ну, 3-ох більшовиків з агрономом Будзко Юрком збарали солону. У селянина Нагурського Романа знайшли 70 кг ячменю, який господар тримав на посів. Ячмінь забрала в район, а господар ходять зараз за прощенням хлібом.

1. I. 1947 р. у с. Королівка, Борщ. р-ну, нач. "стрибків" Пивовар Станислав арештував о 22-ій год. дівчану Стафін Туську. На станиці "стрибків" побив її сильно за те, що вона боронилась перед знасадкуванням. Матір покривдженої начальство мід у районі трі засміяло за те, що вона домагалась покарання нападника.

7. I. 1947 р. у с. Лятче, Товст. р-ну, більшовики арештували Дочанчук Леонку, яку тяжко побити і покусану псом по двох днях відпустили додому.

12. I. 1947 р. у с. Ласівці прибуло 11 більшовиків. Вечором на дорозі стрінули Кошпаньок Василя, який перед чотирма днями повернув з Ча. Більшовик задержав його, а довідавшись, що це міщевий селянин, загрозив йому, що на другий раз застрілять, не питавшись, якщо він буде шлятися зночі по вулицях. Коли хлопець відповів: "Та як лапа це робота зміята", більшовик витягнув пістолем і застріляв його.

23. I. 1947 р. у с. Підпилья, Скала-Под. р-ну, працює 10 більшовиків, які перевели ревізію в дуже бідної жінки Кульбабчук Тетяни. В час тусу вкрали 160 крб. зі стола.

У звітувочому місяці із Зал. р-ну більшовики завезли дві на Свбір дві групи арештованих. Число першої міносило 27 осіб, число другої невідоме.

Звущання і терор, застосовані у відношенні до населення, зроджують ненависть та зоросе ставлення до більшовицьких опричників з мід та мчб та їхніх помічників. Населення дуже часто

спротивляється їхнім наказам, відмовляється законувати їхні до-
ручення, не хоче давати їсти і т.п. "Хрті нехай з'їсть, а не
хліба. Хай упоминаються у тих, кому так по-псячому служать" -
часто говорять населення між собою /Скала-Под. р-н/. Деколи до-
ведені до крайності селяни лають москалів та називають їх гра-
біжниками чи бандитами.

Більшовики, щоб замаскувати, а радше оправдати свою підлу,
звірську поведінку з населенням, називають часто селян "банди-
тами" та "бандорами", посуджуючи безпідставно про зв'язки з ук-
раїнськими повстанцями.

21.XII.1946 р. один сержант із військ мід у с. Прутчанці,
Товст. р-ну, грабуючи селян з останнього зерна, говорив: "Забе-
ремо від вас усе, щоб ви з голоду позадикали. Не будете тоді
годувати бандеріація, через яких ми ні днів, ні ночі відпочан-
ку не маємо".

Багато уваги присвячують більшовики дальше боротьбі з укра-
їнськими повстанцями. Вони стараються всіма способами їх зни-
щувати. До цієї підлої боротьби намагаються ангажувати і на-
родні маси. "Коли б не прокляті зародки - українсько-німецькі
націоналісти, які є і у вашому селі, вам було б добре жити. Ви-
дайте їх і будете мали спокій", - говорив нач. мід Золотько на
мітингу в с. Олександрівці, Борш. р-ну. Стараються заграти зміло
"доброчанців" народу, вони намагаються перед масами підірвати
авторитет Проводу ОУН, а в першу чергу Провідника Бандера.

30.XII.1946 р. у с. Ворзуляні, Товст. р-ну, більшовики го-
ворили на мітингу, що Бандера хоче продати Україну Англії
і Америці, щоб завести в Україні такий лад, який є на Заході,
де люди примарають з голоду, а капіталісти, щоб знизити народ,
палють зерно, або засипають в море. Заповідали так не слухати
тих, які закликають не йти до "виборів".

Щоб закріпитись серед мас, більшовики звертають велику ува-
гу на організації т.зв. культурних осередків, якими зараз яв-
ляються в першу чергу клуби. У переважній кількості вони не-
діяльні. Зі сторони адміністрації всі клуби заангажовані зараз
до передвиборчої кампанії. Замітний досить сильний наказ партії
на розвиток клубів, який найбільше позначився в Скала-Под. ра-
йоні. Тут відбудовано приміщення та доведено до якого-такого
порядку в сс.: Туральче, Залуче, Березанка, Цигани, Лосюч
та Ланівці. Щоб привертнути масово молодь до клубів, що почасти
більшовикам вдалося, вони заінстальовали радіоприймачі в клу-
бах: туральчеському, циганському, лосюцькому. В при-міських клу-
бах встановили гучномовці, сполучені з централом в районі. Про-
тягом вечорів викрикують "патріотичні дошки" промова про вели-
кі досягнення у відбудові радкраїни в четвертій сталінській
п'ятирічці. У діяльних клубах відбуваються дуже часто забави
з танцями. В них зорганізовані також співочі, музичні, танцюваль-
ні та драм-гуртки. Останні існують у багатьох селах цілого те-
рену, але активності не проявляють, за винятком деяких. /Коро-
лівка, Борш. р-н; Озеряни, Скала-Под. р-н/.

Найбільше діяву культурне життя знаходять в райцентрах
та деяких містечках. Тут працюють клуби, кіно та бібліотека. Де-
коли влаштовуються святочні мітинги, присвячені державним ро-
ковинам. У кіно грають переважно російські фільми, просперують
теж бібліотека. Майже всю свою увагу звернула преса у звітує-
мому місці на підготовку "виборів" у Верховну Раду УРСР. Епаль-
ти районних газет заповнюються "положеннями про вибори", про-
свідченням прав, забезпечених "наїдемократичнішою констатуці-
єю", звинуваченням "наїдемократичнішого уряду УРСР" і т.п. Газе-
там населення не дуже цікавиться. Найбільшу увагу присвячує
воно відомостям про міжнародні політичні події.

X *успіхи*

Умовина більшовицької дійсності спричиняли помітний занепад у моральному житті населення. Як з однієї сторони революційна боротьба заховала вірних синів своєї нації, так з другої більшовики зуміли витворити шар людей інтересу /спекулянти-паскарі/, що не зважають на засоби і способи при здобуванні матеріальної добра і часто йдуть на службу більшовикам, як донощики та агенти. Їх можна подібати у кожному майже селі. Дуже часто помічається між населенням брак солідарності. Важкі життєві умовина заставляють кожного думати про себе. Трапляються випадки донощництва між населенням на економічному тлі. В першу міру виникає тут питання здачі контингенту. "Як я здав, то нехай і він здасть, в нього це є", - можна почути не від одного, по-кращеженого більшовиками селянина, але і тут часами трапляються випадки взаєморозуміння і помочі. Трапляються люди, які помагають голодуючим і з СЗС, що ходять по селах за прошенням хлібом.

Чергова

Становище церкви дальше незмінне. Священник, звичайно, обмежується до виконування релігійних практик. З більшовицької сторони протикатолицьких виступів немає. Деякі із священників йдуть у добрих взаєминах із більшовиками, як от: у с. Гуанків, Скала-Под. р-ну, священник записався з москалями та приходять до церкви підплатити. Більше священників привадує головну увагу своєму особистому життю, говорячи: "Треба робити, як робили жиди, щоб пережити страхіття, а по війні ми будемо такі самі, як колись" /Скала-Под. р-н/.

Чисельний та національний стан партійних незмінний. Подібно незмінний стан комсомольських та піонерських організацій. Національний склад партії різний. Напр.: у Скала-Под. р-ні є на 36 партійців 24 українці, а решта русські та інші.

Комсомольців у Борщ. р-ні є понад 250, а Товст. лише в самому райцентрі 97, в Скала-Под. р-ні 99.

Піонерські організації існують лише по райцентрах та в деяких непошироко середніх школах.

І партія і комсомол звернули найбільшу увагу на підготовку до "виборів" у Верховну Раду УРСР. Під оглядом соціального забезпечення не всі партійні і комсомольці стоять на одному рівні. Є між ними управлієвані, що проаністо користуються благами, які створюють собі коштом працюючих. Є і такі, що цих прав не мають. Між партійцями і комсомольцями дальше помітний брак ідейності. Під оглядом морального життя стоять вони дуже навантажено.

Партійний начальник м-го Скала-Под. р-ну Валічка має з дружиною хінками троє дітей. Часто перебуває у секретарки с/ради села Цігани.

В цьому ж р-ні директор промкомбінату постійно ходять п'яний, дуже часто побирає хабарі від селян.

Начальник міліції цього ж р-ну Осіпов - п'яниця і хабарник.

Суддя райнарсуду Фадук Ірава - хабарник та веде себе неморально у позовому житті.

Партійні, мають можливість допускатися грабунків, крадіж, хабарств та всяких інших злочинств, не забувають використовувати до цього нагоди.

5 і 6. I. 1947 р. у с. Торське, Зал. р-ну, партійні мід-исти Семенок і Литвинюк грабували в людей картоплю, муку, кури, хліб.

Суровцов і Марченко /II-ий секретар райкому партії Зал. р-ну пограбували у населення с. Дупляська солонину, кури, муку і інші сільськогосподарські продукти.

15. I. 1947 р. Вафорський /РК КП/б/у Зал. р-ну/ забрав силою з подвір'я селянина Петрашан Василя у с. Добровільня, Зал. р-ну,

одну фіру дроз.

В останньому часі помітний сильний нажим на організування піонерських загонів та комсомолу.

Стан адміністрації як кількісний, так і якісний не змінюється. По національності він рівний. Головні пости займають у райцентрі партійні, таким чином адміністрація всецільо підпорядкована партії. Працівники міської адміністрації - це українці із СУЗ та ЗУЗ. Вони звичайно безпартійні, займають мало-відповідальні становища. Між ними є багато недоволених більшовицьким режимом. Головною причиною цього є лише матеріальне становище.

Сільська адміністрація вповні підпорядковується райцентрові. Вона являється безпосереднім представником держави на селі і з імені цієї ж влади здійснює здратство та грабежі села, або у великій мірі причиняється до того. При цьому погрожують населенню та брутально поводяться з ним. Подібно стосують погроми у передвиборчій агітації, як от: у с. Папівці, Товст. р-ну, представник з райцентру Іржачок сказав таке до слухачів: "Якщо не підете до виборів, то ми вивеземо 70% людей з вашого села".

Політично благонадійних між адміністрацією, за зльїмом партійних, дуже мало.

В терані перебуває дальша артилерійська частина в м. Фортків та гарнізон військ Ча в числі 70 чоловік у м. Заліщика, якого завданням є охорона залізничного моста. Близьких відомостей про вищезгадані частини немає. Про їхній моральний стан можа сказати слідуєчий факт: у м. Заліщика двох бійців від охорони моста залізли через вікно до Дрінчук Дмитра та закрала в нього чоботи й убрання. Багато бійців з цієї частини п'ячать та худігачать.

Матеріальна життя шкільної молоді зараз погіршало. Про це найкраще говорить факт, що учні із СУЗ, які ходять у Скала-Под. СЕ, крадуть на базарі у продавців харчові продукти. Брак одягу та взуття відчувається дошкульно, що відбивається у першій мірі на фреквенції. Ставлення учнів до науки і своєї обов'язків не завжди серйозне. Зацікавленням слухають лекцій природничих та математичних наук, з насмішкою та киняма ставляться до намагань учителів планити серед них учнів любов до Сталіна і Радянського Союзу. У культурному житті шкільна молодь бере дуже незначну участь. При школах, звичайно, існують музичні, співочі, танцювальні гуртки, які складаються на так званій гурток художньої самодіяльності. Спорт молоді захоплюється та брак спеціалістів-інструкторів а також прададя не задовільняють її бажань. До військового зашкоду учні ставляться з захопленням. Зброя і військо манять їх. У цій ділянці проявляється неабиякі здібності серед шкільної молоді.

У с. Чагани, Скала-Под. р-ну, учні дуже добре стріляють з малокаліберного учебного криса до цілі. Про них висловлюється місцевий военрук ось як: "Ми їх обучаем, а после того она все паидут в бандити". В загальному помічається брак належної уваги до военізації зі сторони военруків. Комсомольські організації існують по СЕ та деяких КСБ. У сільських школах комсомольців немає. Тут учителі із СУЗ намагаються організувати піонерські загони, але це їм не вдається. Дітвора стає рідшею спротива. З дітей, які стали піонерами, сміється та говорить, що гайстука вона почіпала на те, щоб було їх на чім повісити /Товст. р-н/. Піонерські загони існують по міських школах, але і тут особливої діяльності не проявляють.

Велике зацікавлення серед учнів знаходять революційна боротьба українських повстанців. Молодь з захопленням співає революційні пісні, читає революційну літературу. Під впливом анзовольної боротьби стаєть ся вона ворожою до більшовиків. Помічається

Вісник

серед неї резолюційні проклами.

У с. Цігани, Скала-Под. р-ну, учні повабивали "вождям" очі, стрільючи з фльоберта до цілі.

У с. Іванків, цього ж р-ну, директор школи приніс до класу портрет Сталіна та залітав на стіл. Учні обступили стіл з портретом, а один з них сказав: "Тайний батько, лише має за рідкі ауса та за довго диве", і підмалював ауса чорнилом.

У с. Машків, Зал. р-ну, учні третього класу початкової школи запитали учительку, чому не моляться в школі, як колись. "Влада заборонила", - відповіла учителька. По закінченні науки учні самі помолились та відспівали гимн "Ще не вмерла".

Вибрання очей та домальовування рогів радянським "вождям" на портретах належать до порядку денного.

Дуже часто трапляється випадки, де учні допомагають активно повстанцям. У Зал. р-ні шкільна молодь в час Різдяних Свят, співаючи резолюційні колядки, зібрала деяку суму грошей і передала їх українським повстанцям. Подібні факти помічається так і по інших районах. Між учнями трапляється одиниці, всаціло захоплені боротьбою. Вони готові кожночасно вступити в ряди повстанців та піти шляхом революційної боротьби. "Дайте мені пістоль, і я застрілю Івашенка /мго/", - сказав 14-літній хлопець в одному із сіл Зал. р-ну.

Часто відмінно ставиться до революційного руху міська середньокільня молодь, яка перебуває під постійним більшовизацьким впливом. Вона ставиться пасивно до політичного життя. Тут помічається брак впливу революційного руху. Ідеї невільної боротьби дуже мало поширені.

Під оглядом морального життя шкільна молодь стоїть на досить низькому рівні. Курення подорожі зі школи додому, пияття горілки та полова-немораль деяких одиниць трапляється часто.

Науковий рівень переважно посередній. У деяких школах Товст. р-ну учителі присвячують замало уваги навчанню дітей. Великий вплив на науковий рівень має мала кількість фахових учительських кадрів.

У Борщ. р-ні на першому півріччі було 3.890 учнів з оцінками 15, 4, 3. 436 учнів мало незадовільні оцінки.

У звітуємому місяці відбулися районні конференції учителів, де найбільше уваги звернено на необхідність комуністичного виховання шкільної дітвори. Про це так говориться і в деяких статтях райгазет, як от у Борщ. райгазеті "Вільна праця" пише зав. РВНО Самонів у статті п.з. "Діти - це наше майбутнє": "Учитель в школі зобов'язаний прививати дітям ненависть і презирство до українсько-німецьких націоналістів... які, адиляючи в своїх скарбах, намагаються згальмувати слашний рух нашого великого народу-переможця". Говорячи про формування характеру, в цій же статті каже: "В кожному вислові, в кожному малюнку повинна відбиватись повага і любов до великої радянської батьківщини".

Мимо сильного натиску начальства і партії багато учителів не присвячують цьому значної уваги.

Число шкіл не змінювалося, подібно як і число учителів. Їхній національний склад та партійність так незмінні. Побут подібний як і в попередньому місяці. Над підвищенням фахового рівня майже не працюють. До своїх обов'язків як і у багатьох випадках ставляться пасивно. У Товст. р-ні, в час уроків деякі з учителів заплітають светери тощо. Соціально учителі дуже слабо забезпечені. Посараючи 400-500 крб. зарплати у місяць, не мають змоги вижити. Дуже малу підтримку дістають зі сторони села, яке останньо само дуже зубоїло. Моральне життя учительства не завжди здоровільне. Трапляється учителька із СРЗ, які виводяться

як аулачниці. Авторитет серед учнів таких учителів дуже малий. Переважаюча частина учителів старається виставити себе поправно, щоб здобути симпатії серед населення, а там самим забезпечити себе матеріальною поміччю з його сторона. Деякі учителі проявляють активність в діяльності "культурного" життя, як от учителі с. Цігани, Скала-Под. р-ну, згуртували деяку частину молоді, підготували п'єсу, яку відіграли скорше в цьому ж селі, а відтак ця п'єса ставила в с. Лосич, де дохід з вистави пропали разом з аматорами.

Стан молоді загалі, робітничої і селянської, не змінявся. Вона дальше перебуває під постійним впливом більшовицької пропаганди та воєнної деморалізації. Є частина несвідомої або пантохованої молоді, яка пішла на співпрацю з більшовиками, та стрічається серед неї тех парадокс, за прикладом яких живе частина кращої свідомої молоді. У звітувочому місяці вона дала ще раз доказ своєї національної свідомості та солідарності з українськими повстанцями, перевозила збірку кохад для українських повстанців. Між инь часом помічається тех революційні прояви, як от: у с. Бадриківці, Зал. р-ну, сільська молодь спалила більшовицьку бібліотеку в клубі.

Слід замітити, що деморалізаційний вплив на молодь мають головню демобілізовані з ЧА, які приносять зі собою досить часальні замітки азійської культури.

Політичним життям молодь цікавиться набагато. Вона зв'язана більше поданнями турботами про задоволення в парку міру матеріальних замож.

Громадсько-культурне життя дальше не має ніяку насліді. У місті просперує дуже слабо. Більшовицька дійсність завадто обмежила права громадян, щоб вони змогли творити яку-небудь організацію. Страх за особисту безпеку прамунує громадян послужно виконувати насильно диктовані доручення держави. Безчисленні грабежі, злигодикання прав людини стрічаються кожоденно. І так! У с. Торська, Зал. р-ну, дня 19.І.1947 р. у час Водосвяття на майдані більшовики перевозили перевірку населення.

18.І.1947 р. у сс. Баршенівці та Олександрівці, Борщ. р-ну, більшовики напали на деяку кількість прохочих людей та замкнули їх у підвалі на гарнізоні, а другого дня, вручивши їм червоні прапори, пігнали під етиком на зустріч з кандидатом у депутати - Васильом Лисаком Іваном Васильовичем у с. Більче Зол. Воєні з насильством слідує безконечне горланення про найдемократичніший лад в СССР, про таку ж конституцію та інші "блага" в час чисельних передзборчих мітінгів.

Економічний рівень села зараз набагато погіршав, внаслідок економічного грабежу села.

Кооперативні та промислові підприємства не перестають бути джерелом користей для партійних та завідувачів. Дуже мала кількість предметів предметку дістається населенню по міжовим мисимальних цінах. Тобари, призначені для села через кооперативи, попадають у великій мірі на спекуляцію, яка створює головне джерело прабутків різного роду використувачів. Зі сторона державних властей не робається жодних заходів для покрацання економічно-матеріального рівня.

Реалізація планів сталінської п'ятирічки проходить дуже пандно. Встановлені норма не виконуються, а як і де реалізуються, то в дуже в малих розмірах. За рахунок п'ятирічки у Борщ. р-ні переведено було з деяких селам список знаданих війною господарств та асигнована позика у висоті 25.000 крб. У Скала-Под. районі заінстальовано радіоприймачі та радіогучномовці по селам. У Залішанському р-ні проведено деякий ремонт житлових буданків /на

запланованих 14 відремонтовано лише 1 будинок/.

II. Народ у боротьбі.

Більшовицька дійсність зі своїми страхіттями не зломала ще населення. Воно не піддається насильствам та звірствам та не погоджується з докором на жорстоку дійсність. Ворожі настрої проти більшовиків коженденно зростають. Це стверджують навіть і самі більшовики.

У с. Дорогачівка, Товст. р-ну, стрінулася два більшовики в гарнізоні. Наслідуючи селян, завела таку розмову:

- Кудя йдете, кумо, - каже один.

- Адіт, ходжу по селі та збираю ялиця, - відповідає друга.

- А то на що.

- Та хочу занести до ксьондза, щоби відправив Службу Божу, щоби нас знеслася від нас ота голода.

Про ворожі ставлення свідчать слова селян, які нерас доводяться чути: "Коба вже скорше черт взяв оту жабрацьку дашкаву, бо через неї ми жити не можемо".

Населення, зневаживши більшовиків і їх уряд, бажає якнайскоршого розвалу ССР, чекая виникнення війни з альянтами.

Часом селяни, доведені до крайності, виступають зовсім одверто проти грабіжників. І так: у с. Печерна, Зал. р-ну, зайшов більшовик замовляти обід до одного селянина. Селянин запитав, що нічого не зварять, бо в нього забрали все на контингент, і він сам не має що їсти. Тоді більшовик сказав: "Ну, що ж, державі треба дати". Ці слова так сильно подратували селянина, що він закричав: "Марш мані до чорта з хати! Уай тобі така голодна державка дасть їсти! В мене для вас, голодранці, нічого немає!" або в селі Машків, цього ж району, зайшли більшовики до одної жінки та казали варити обід. Коли господиня відказала, що не має що зварити, один із більшовиків застріляв дві курки та казав зготувати їх. Селянка, змушена, зваряла, але, подаючи москалям юшку, вкинула в неї забиту маш. Більшовики, розсердившись, назвали її та відійшли.

Часом трапляються випадки чинного виступу, як от у с. Глубічок, Борщ. р-ну, селянин Гладьборода М. побив москаля за те, що цей, зайшовши до нього в хату, намагався ограбити його. На жаль, чинних випадків спроти них дуже мало.

Легальних протибільшовицьких організацій в терені немає. В терені діє підпільна організація - ОУН, з якою солідаризуються маси. У багатьох випадках помічається стислу співпрацю мас з Організацією.

На економічному тлі населення ставить більшовикам поважний спротив, саботуючи їхні накази, зобов'язання та доручення. Ця боротьба не припиняється, на дивлячись на жорстокий терор зі сторони більшовиків. Не помагають кара, погрози та прями грабунки. Червляни по економічній ділянці в 100% не виконуються.

Ідея Української Революції в масах знаходить загальне захоплення, а в першу міру серед молоді, яка проявляє немаду цікавість до революційної боротьби. Дуже часто молодь помагає повстанцям, а деколи самостанно бере участь у боротьбі, адаруючи воєнні лозунги та розписуючи революційні плакати та розповсюджуючи революційну літературу. Та мимо захоплення орієнтації мас на власну силу та беззаперечна віра в перемогу трапляються не часто.

Більшовицька дійсність зумовила виникнення цілого ряду зрадників народу та ворожих запродавців, які ради особистих корис-

тей пішла на заслужницьку роботу до більшовиків. До них належать в першій мірі доводи і провокатори, проти яких виступає населення, допомагаючи повстанцям. Воно вимагає кровопокарання всіх зрадників, часто вимагаючи їхньої ліквідації.

Хотів частина населення підпала під вплив більшовицької деморалізаційної діяльності, то все ж така є ще багато людей, які виступають проти неморальних впливів більшовицького режиму, за-суджують його та ведуть з ним одсерту боротьбу.

Постій, дня 5 лотого 1947 року. С л а в а У к р а ї н і !

Чортківський Надрайон

5. III. 1947.

2/II. -47.

З В І Т

с у с п і л ь н о - п о л і т и ч н и й

з а м. л ю т и й.

I. Б і л ь о в и ц ь к а д е р ж а в а .

Подібно як і в попередніх місяцях більшовики у звітучому місяці продовжали розпропагандувати та прославляти "незламну дружбу народів ССР". Багато місця в тій цілі присвячено в газетах та у всяких пропагандавних виданнях. Не менше говорилося і на мітингах, які переводжувано досить часто у зв'язку з "виборами" до Верховної Ради УРСР. Від поширювання багатомовних ідей братньої любові народів ССР російськийшовінізм ні раз не послабився. Він продовжає далі проявлятися у щоденному житті.

Більшовицьким русифікаційним тенденціям український народ ставить рішучий спротив, що свідчать у першу чергу про його досить високу національну свідомість. Населення ненавидить більшовиків. Радо помагає українським повстанцям у революційній боротьбі, солідаризується з ними. Дуже часто трапляються випадки самочинного знищення більшовицьких передвиборчих ключів та плакатів і розписування противиборчих революційних ключів. Змушували більшовиками знищувати революційні ключі, ставять одвертий спротив, не дачучись на звірську поведінку більшовицьких наймитів. І так: дня 20. I. 1947. більшовики побили до непритомності селянку Оробчук Теклу, а Вергун Варварі розрубали ризкалем ногу за те, що вони не хотіли стирати противиборчих ключів /Товст. р-ну, с. Умелева/. Проте, як зникають більшовицькі ключі, говорили більшовики в с. Лещаче, Товст. р-ну, дня 21. I. 1947 р.: "Ми, як зачіпимо свої лозунги, ви зараз позриваєте їх, як тільки нас настане в селі, а бандерівські стоять, доки ми не зірвемо". До більшовицьких "виборів" населення ставиться наскрізь вороже. Селяни одверто заявляють, що до "виборів" не підуть. На передвиборчі мітинги йдуть лише під штиком, та навіть тоді стараються їх зірвати.

Національна свідомість проявляється серед населення стихійно. Вона виростає із самих потреб народу та внаслідок ускладнення життєвих умов. Велику заслугу у піднесенні рівня національної свідомості українського населення слід признати революційній боротьбі українських повстанців. Але трапляється частина національно малосвідомого або зовсім насвідомого населення, яка пішла на службу більшовицьким імперіалістам, ганебно зраджуючи свій народ. Цей елемент перебуває під впливом більшовицької пропаганди, яку й сам поширює.

Міжнародні політичні події бувають причиною частих колавань душевного стану населення. Стан цей залежить від змін в закордонній політиці, які викликають раз занепад, то знову духовий підйом серед мас, це залежить від відносин між ССР і аліантами. Загострення взаємин будять в населенні нові надії на скоре виникнення війни, а тим самим неманучий розвал ССР. Нетерпеливе oczekiwanie війни доводить населення до того, що воно старається визначити речинець "коли то москалі будуть втікати" /30. III., 25. IV. 47., і інші./.

Велике схайлювання серед мас спричинили "вибори" до Верховної Ради УРСР, що відбулися 9 лютого 1947 р. Вони стали явним доказом ворожого ставлення мас до більшовиків, до Іданької партії та уряду. Двомісячна підготовка, яку переводили більшовики, була завзятою боротьбою населення з ними. На кожному кроці помічаються випадки спротиву більшовицьким посіпакам. Але посилений в останні дні перед "виборами" терор та надвність гарнізонів в кожному селі, почавши з перших днів звітуєчого місяця, для "здержання порядку в час виборів", здавали народний спротив і примусили населення взяти участь у "виборах", а всякого роду зловживання виборчих комісій чи радше представників з району дали більшовикам бажаний вислід. Та навіть посилення терору не всюди мало значний вплив. Стрічається багато сіл, де велика кількість виборців не взяла участі в голосуванні /Глушчок, Гупарка, Сапогів, Борщівський Колодубка, Заулинці, Зал. р-ну; Гутроминці, Нагірні, Нирків, Садки, Товст. р-ну/. До багатьох урн попадали карикатури Сталіна, Урудова, а то й часті картки паперу. Багато бюлетенів було почерканих та подертих.

Орієнтації мас дальше незмінні. Населення вірять, що тільки аліанти зможуть знищити ССР і при їхній допомозі український народ визволиться з-під більшовицького панування. Ці орієнтації пояснюються малою політичною свідомістю та ще меншою обізнаністю з революційним рухом і його методами боротьби.

Всупереч голосно розпропагандованим ідеям соціальної рівності та безкласового суспільства в ССР адійснюється експлуатація працюючих мас партійною клікою. Наявність двох класів продовжує дуже різко виступати. Останньо партійні допускаються безпосередніх грабежів чи використання працюючих. Здарання останнього куска хліба від селян практикуються в кожному районі. У Борщівському районі участь у здирствах бере сам секретар РК КП/С/У. У час "виборів" партійні верховоди грабували населення. У с. Кошилівці, Товст. району, вкрали останніх два кг муки. В селянина Безушко Івана в селі Цапівці, Товст. р-ну, звійшли більшовики вікном до хати та закрали харчі й одяг. Дуже багато випадків крадежів буває при збиранні контингенту. Партійні чи радше представники з району безжалосерно забарають у селян останнє зерно, яким відтак діляться між собою. Треба признати, що загальна економічна криза, яка зараз заіснувала в терені, відбивається дещо в житті партійних, але в дуже незначних розмірах.

У важливих умовах знаходяться зараз працюючі маси - селяни, робітники і службовці. Сграблені з останнього зерна селяни багатьох сіл вже сьогодні пухнуть з голоду. Часті теж випадки голодної смерті. У сс.: Гутроминці, Летичів, Товст. р-ну, люди давно вже їдять жолудь. У с. Цапівці, цього ж р-ну, ще 14 родин їдять кінське м'ясо. Велика частина населення цього ж села помандрувала в світи за хлібом. Зі всіх сіл Мельницького р-ну вийшли селяни за прошенням хлібом у сусідні райони. У селах: Сверхківці, Умелева, Нирків, Товст. р-ну, населення цілковито не має що їсти. В деяких селах цього ж р-ну люди збирають стручки акацієвого насіння та зарять з нього рюку. У Скала-Под. р-ні селяни виїдають за хлібом у Станіславівщину, Львівщину та Дрогобичщину. Внаслідок голоду та браку корму для сільськогосподарських тварин значно зменшилися їхні поголів'я. Велику частину населення вирізає на м'ясо, часто змушене браком корму. Зі сторони держави не проявляється жодних заходів, щоб запобігти лихові. Навпаки, представники з району стараються використати трагічні життєві умови для організації колгоспу. Вони закликають населення до вступлення в колгосп, захвалюючи колгоспне життя. Як причину голоду подають брак колгоспів. Щоб заманити населення до організації колективних господарств, більшовики обіцяють харчову допомогу ново-

Голод

Випливи

вступившим членам. "Підіться до колгоспу, а держава вам допоможе радо всім необхідним" - говорив представник Скала-Под. району в с. Вербівка. Та це нічого не допомогло, як не допомогли і незначні об'єкти приділи, призначені для людей, що вступили в колгосп у Борщівському р-ні.

На домагання селян про поміч більшовика відмовляють їй. До представників районних адміністративних властей звернувся за допомогою с. Грідок Іван Петрович зі с. Підпалуп'я, Скала-Под. району. Вище названий - інвалід "А" без одної руки і одної ноги. На удержанні в нього стара матір, жінка і троє дітей. Зразу більшовики обіцяли допомогти йому, але опісля, коли помітали його у приміщенні районного управління, уникали з ним зустрічі або давали виманючі відповіді. Зараз він примирає з голоду з цілою своєю родиною.

*Край
вимагає*

На домагання за допомога в час весняної сівби насінням зі сторони держави, на засіданні голів с/рад Скала-Под. р-ну представники райкому сказали, що насінний фонд треба створити з власних селянських запасів. "Поле мусить бути все обсіяне, зрештою, за голод, радьте собі, як можете", - казали вони.

Нових колгоспів у терені за час звітуемого місяця не організовано. Більшовики намагалися втягнути решту населення в колгоспи там, де вони вже існують.

Життя колгоспників не краще від одноосіоників, мамо того, що їм більшовики в дечому помагають, признаючи спецприділи деяких товарів кирвжитку.

Чо погіршення матеріального стану села в немалій мірі причиняється зсякого роду податки та контингента, наложені на селян. Вони бувають часто причиною двого грабунку населення партійними зикористовувачами. Останньо накладені нові податки за малосімейність: на дівчат по 150 крб., на малосімейні подружжя по 50 крб. Назначено теж зобов'язання м'ясо- та молоко-поставок на 1947 р. /Скала-Под. р-н/.

*2
-
↓*

Не краще живуть робітники та службовці. Непосильна експлуатація при дуже малій зарплаті являється причиною їхнього нужденного життя. П'яття робітника вносять від 150-200 крб., службовця до 350 у місяць. І так вже малу платню часто задержують, не виплачуючи в час. Робітникам, які працюють в лісі Скала-Под. р-ну, вже постій місяць нічого не виплачувано, приділів жодних не в'давано. Робітникам, які працюють в столярському та шевському артілях, цього ж р-ну, одержали за свою двомісячну працю по 30-40 крб.

Матеріальні умовина робітників та службовців чимраз гіршають. Багато робітників та службовців відстає в робіт, а то й зовсім не працюють через свою фізичну неспроможність, що є наслідком дуже слабого відживлювання /Борщ. р-н/. Про матеріальне забезпечення службовців може сказати ось такий факт: у м. Скала-Подільська жінка службовця із СУЗ вийшла на базар, де закупила 1 л молока, 1/2 кг хліба та 40 шт. картоплі. Перекупка, побачивши її задуману, запитала: "А чо ж ти так задумалася?" - "Хіба нема над чим задуматись, давись, що я за цілий ранок купила. Все розтратила 100 крб., а це це вистарчить сьогодні на обід. Я не знаю як тут вадати, як собі порадити, що робити. Коби або вже яка війна, або що, може легше було би трохи". Подібно про матеріальний стан вясловився секретар промкомбінату цього ж р-ну Лубінський при побаранні зарплати: "Як тут з цих грошенят виживатися та ще й пра раданській аваді" - сказав він.

Важкі життєві умовина доводять робітників і службовців до зловживань, за що вони нерідко попадають під суд. І так: агента укрплодоозочи Зал. р-ну Кучер Володимира засуджено на три роки позбавлення волі за присвоєння картоплі з держпоставки. Праців-

ники плодоконзерваного заводу в м. Заліщика Москалець та Воропаєв попали під суд за крадіж двох мішків цукру. Москалець засуджений на 4 роки позбавлення волі, а Воропаєв на 2 роки. За крадіж трьох кг пшениці працівника заготзерна цього ж р-ну Марчукову М. засуджено на 1 рік позбавлення волі. Не бракує таж випадків крадіж серед партійного начальства, але вони зміло маскуються перед оком загалу. Партійного Столярчука в м. Скала Под. /дир. МТС/ усунули з партії за розкрадання пального з бази МТС-у. Цей факт полагодили внутрі партії, не опубліковуючи його.

Не відчуваячи жодних браків, живуть партійні верховоди, які являються експлуататором по відношенні до працівників, але бувають різниці соціальної нерівності і між самими партійцями, що стає часто причиною ворожнечі між ними.

Як наслідок лихого матеріального стану являються узброєні банди, що, адаючи українських повстанців, грабують ніщо населення. Головною причиною бандитських проявів - голод. На рахунок цих банд подібно "діють" самі більшовики, як от: у с. Ір Ямпіль, Борщ р-ну, 24. II. 1947 р. вломилась до кооперативи більшовики та забрали всі товари. На подібні грабункові операції висилалє "стрибків" працівник районного відділу пропаганди при РК КП/б/У Уваров/Борщівській р-н/.

Помічається багато випадків крадіж таж серед марного населення. Тут голодною причиною є таж голод, який у деяких районах доходить до досить великих розмірів.

Чисельний стан поліційних органів у звітуєчому місяці слідуєчій: Скала-Под. р-н - около 120 чол., Борщ. р-н - 160 чол., Товст. р-н - 130 чол., Зал. р-н - ок. 140 чол. Стан з останніх районів невідомий. У дньх від 30. I. до 2. II. 1947 р. у кожному районі прибула частина Ча /артилерійський полк з м. Форткова/ в числі від 250-300 бійців на р-н. Вони розквартирувались малими гарнізонами по 8-15 чол. по всіх селах терену. Завданням їх була остаточно підготовка до "виборів" та "забезпечення їхнього перебігу". По "виборах" змігали зі сіл, залишаючи лише війська мвд та "стрибків".

Національний склад поліційних органів різний. Переважають рускі. Українців між ними дуже мало, а ті, що є, зазвичайно перевертні й підлі типи, які перейшли на заслужнацьку роботу, зрадивши свій народ.

Спочатку звітуєчого місяця до дня "виборів" замітне було посилення терору серед селян. Це мало за ціль застрашити маси, щоб успішно провести "вибори" у Верховну Раду УССР. Більшовики робили дуже часто засідки, наскоки та ревізії по всіх селах терену. Крім того поліційні органи разом з гарнізонами Ча брали активну участь у підготовці "виборів". Розліплювали та розписували кличі, плакати та аганяли людей на мітинги або ловили, щоб відвести на окружну нараду Ча зустріч з кандидатом у депутати. До своєї роботи старалися ангажувати і сільську адміністрацію. Крім того намагалися ангажувати марне населення до боротьби з українським революційним рухом, але це їм не дуже здавалося. Звичайно на спіяпрацю з більшовиками йде частина населення, переважно під кантижем, або через несвідомість. Дуже мало між ними стрічаються ідейних, відданих більшовикам донощиків та сексотів.

У боротьбі з революційним рухом та у підготовці до "виборів" більшовики застосовували часто терор, нелегальську поведінку супроти населення, грабежі та крадіж. Це все мало застрашити селян та створити атмосферу, пригожу до переведення "виборів". І так: дня 19. I. 1947 р. у с. Хмелева, Товст. р-ну, прийшло 20 більшовиків. Коло селянина Вергун Варвари один із них вистрілав. Тоді всі інші обскочили хату та почали її обстрілювати і закладувати гранатами. Настрілявши доволі, звійшли в середину, де застали: господиню,

її матір та двоє малих дітей. Одно з них поранене гранатою в ногу. На господиню почали сварити та обвинувачувати її в тому, що з її подвір'я стріляв до них "бандюра". Коли вона почала заперечувати, більшовики загнали всіх примутих з хати і почали переводити ревізію, причому нищили все, що попало під руку. Відтак затрувили господиню псом, який її дуже покусав.

21. I. 1947 р. в с. Лютяче, Товст. р-ну, приїхало 20 більшовиків з Ткачуком, Паланицею та Кіндратовим. Були люди, в кого на стіні чи на паркані був написаний протывиборчий клич. Переводять ревізію в селян, нищили зі злості все, що попало під руку. У Демків Михайла знищили січкуною, у Шевчук Михайла побили вікна зід розсадника та порубали ліско, в Костика Василя забрали 30 шкур, які люди дали йому до виправи на кожухи. Передвечером заарештували кількох людей та виїхали з села.

5. II. 1947 р. у с. Жезава, Зал. р-ну, більшовики місцевого гарнізону розбивали пасіки, і так: у Литвинчук Федора знищили 5 пнів, у Шевчук Івана 6 пнів, у Кришчук Микола 5 пнів, Смеречанського Омеляна 5 пнів.

13. II. 1947 р. у с. Кривче Гор., Борщ. р-ну, більшовики забрали у селянина Татарчук Михайла /батько підпільника/ всю пашу та солому, другого дня розвела оборіг та забрали всю солому для колгоспної худоби.

18. II. 1947 р. у с. Машків, Зал. р-ну, приїхав II-ий секретар партії Марченко з кількома більшовиками. Зрабували у Верховій Михайла 20 кг жита, у Андрусак Сави 1 цнт картоплі та 20 кг муки, у Василик Параски 50 кг картоплі та 30 кг буряків. Вечером виїхали з райцентру.

22. II. 1947 р. у с. Сапогів, Борщ. р-ну, більшовики пограбили село та м'ясо, яке знайшли в час ревізії у с. Григорашин Івана. "Ти тримаєш для бандерівців, та бандерівська сволоць" - казали.

У с. Худийці, Борщ. р-ну, більшовики, побачивши протывиборчу листівку, приліплену на хресті, змушували селян: Андрійчук Івана, Чарковського та других стати хрест. Коли селяни відмовилися, більшовики їх за те сильно побили, а Андрійчук Івана, називаючи "бандитом", арештували. В час самих "виборів" побори марного населення мали місце майже в кожному селі. У с. Глубічок, Борщ. р-ну, один із більшовиків намагався задусити селянку за те, що вона не хотіла йти до "виборів". Іншу побили у приміщенні виборчої дільниці за те, що перечеркнула бюлетень.

Крім того, більшовики, виступаючи на мітингах, вивали людей до участі у "виборах" та погрозували вивозом на Сибір або арештом за спротив.

2. II. 1947 р. у с. Путроманці, Товст. р-ну, більшовики при подаванні десятникам інструкції, як переводити підготовку до "виборів", говорили: "Ми вас гонити до виборів не будемо. Всі мусять добровільно самі свої голоси віддати. Ми не приїхали вас гонати, а обороняти перед бандерівцями, щоб вас не біли, як ви будете голосувати."

8. II. 1947 р. у с. Худийці, Борщ. р-ну, прикріплені Птащенко закликав на зборах актив села, щоб не слухали бандерівських підшептів про біду, яка їх чекає в колгоспі. Між іншим сказав: "Це кучка людей /бандерівці/, які не хочуть докоритися. Ви повинні переконати їх, щоб зголосилися, а все їм буде прощено. Уважайте, щоб за вами не треба було йти з гвинтівками під час виборів."

У своїх операціях більшовики застосовували даліше свої провокативні трюки, але вони їм жодних користей не принесли.

У Скала-Под. р-ні органи мвд у передвиборчий період користувались агентами, висланими в терен під маскою пропаків за хлібом. Їхнім завданням було розвідувати про настрої мас та доносити своєму начальству.

В загальному більшовицький терор у звітуючому місяці доходив до великих розмірів, наслідком чого була великі втрати серед оргкадрів.

Сильні більшовицькі репресії викликають серед населення спротив. Воно не виконує рад-івських зааряджень, відсварюється та деколи виступає чинно, хочай це, покищо, належить до виїмків. До більшовицьких намагань ангажувати мирне населення до боротьби з українськими повстанцями воно ставиться наскрізь вороже. Уже мала частина населення свідомо співпрацює з більшовицями. Подекуди стрічаються випадки одвертого чинного спротиву зі сторони населення, як от: 6. II. 1947 р. у с. Васічка, Борщ. р-ну, селяни вбили одного більшовика, який п'яний ніччю ходив збирати кури.

10. II. 1947 р. у с. Королівка, цього ж р-ну, начальник "стрибків" Цюкумов з одним "стрибком" зайшли до переселенця Пухват Матвія та намагалися взяти в нього коня. Господар коня не дав, а "стрибка" вбив та загнав wraz з Цюкумовим з подвір'я. В цьому допомогла йому сусіда.

12. II. 1947 р. на дорозі зі с. Пиматинці, у с. Більче Золоте, цього ж району, перетрадали селяни: Луцик Іван, Гарасимчук Степан та Мандряк Микола. Їх наздигнав Ремізов /мвд/ з якоюсь московкою. Задержавши подорожніх, посадив на їхні сани московку та поклав біля неї свого автомата і сам заходився сидати на сани. Власник саней Мандряк Микола втрутив московку в сніг, а Ремізова, який саме в той час намагався всісти, адарав автоматом і поїхав, залишаючи їх обоє в снігу.

Дуже часто жінки гонять геть більшовицьких посіпаків, які домагаються в них їди. Вони називають їх одверто грабівниками, злодіями та профдівітами і часто відсилають їх до Сталіна, щоб дав їм їсти.

Щоб захопити своїми впливами та підпорядкувати населення, більшовики стараються вживати не тільки терору, до цього використовують маску культурного життя, закладаючи по селах клуби, розповсюджуючи більшовицьку агітаційну літературу. В клубах стараються зібрати всю молодь. В тій цілі по деяких селах ще в попередньому місяці заінстальовано радіоприймачі та відремонтовано клубні приміщення, але в загальному клуби дуже слабо, а то й зовсім не працюють. Деяку діяльність проявляють вони у підміських селах, або там, де стоять постійно гарнізони. У с. Королівка, Борщ. р-ну, клуб працює досить інтенсивно. Заходом його ставляться п'єси та улаштовуються забави з танцями. Існує тут бібліотека з невеликим запасом, майже виключно радянської політико-агітаційної літератури. Подібно працюють клуби в селах: Рожанівка та Купівці Лівост. р-н/.

Досить широку діяльність розвивають т. зв. будинки культура в райцентрах, пра яких існують бібліотека, гуртка художньої самодіяльності та кіно. Завсодняк в райцентр приїждять театр. У приміщенні будинку культура з м. Заліщики у звітуючому місяці прочитано ряд доповідей і лекцій на теми: "Значення сталінської конституції", "СРСР - країна соціалізму", "Радянська демократія" і т.п. Пра цьому ж будинку культура була створена в час передвиборчої кампанії т. зв. культурбригада, яка відвідала в дніх від 25. I. - 8. II. 1947 р. чотирь підміських сел. В репертуар її входила п'єса: "Пісня про Катерину", "Трафідіть у Цавонкове" і "На перші гулі". Крім того улаштовувало концерти. Серед населення "гастролюючі" культурбригада не мала найменшого успіху. У с. Добровілля деякі з присутніх глядачів "висвістали" актора, який виконував солоспів у ролі тракториста.

У звітуючому місяці більшовики намагалися за всяку ціну ангажувати керівників клубів, а також і членів до широкої переда-

борчої пропаганди. Намагання їхні дали дуже малі результати. В час передвиборчої кампанії була поширена в цілому терені досить масово більшовицька пропагандивна література, лозунги і плакати. Все це дуже часто зникало, попадаючи в руки свідоміших селян, а в першу чергу молоді.

В райцентрах виходять даліше районні газети, в яких дуже багато місця присвячено "виборам" та підготовці до весняної сівби. Газети виходять 8 разів у місяць, тиражем по 2,000 шт. кожна. Крім того появляється достатня кількість газет центральних та республіканських і деякі журнали. Серед населення більшовицька преса знаходить дуже незначне зацікавлення. Найбільшу увагу звертають на себе відомості про міжнародні події.

Важкі умовина більшовицької дійсності стали причиною частих проявів неморального життя. Самі більшовики намагаються нав'язати якнайшаршу сітку сексотів та донощиків. Імдається знаходити елемент, який погоджується на таку підлу зрадницьку роботу. Переважно це шантажовані, які скорше були арештовані та випущені по підписанні заяви на сексотство.

Між населенням помітний теж брак солідарності у відношенні до переселенців з Засяння та із СУЗ. Місцева сільська адміністрація часто старається їх закористовувати, побираючи від них хабарі. Не відповідає вимогам моралі родинне життя та поведінка деяких жінок по селах. Бугають учителі, що забувають часом про моральне життя та збавляються з москалями гарнізону /в час "виборів" у с. Скотятин та Стрільківці, Борщ. р-ну, учителька танцювала з більшовиками/.

Страх перед більшовиками примушує велику частину населення, в першу чергу замкнених селян - матеріалістів, ставитись до більшовицької влади. Брак ідейності помічається серед населення дуже часто. Тут причиною низького рівень національно-політичної свідомості.

Становище церкви та священників незмінне. Зі сторони більшовиків протакатолицьких дій покищо не помічається. Трапляються священники, що співпрацюють з більшовиками як їх агенти. У селі Іванків, Скала-Под. р-ну, священник на сповіді птавав одну дівчину про її брата - підпільника: де він перебуває, чи не воює в лідей та інше.

Статистичні дані та організаційна побудова партії незмінні. Побут та моральне життя теж не змінилось. Поділ на кращих і гірших поміж партійцями існує даліше. Зловживання, хабарництво, спекуляція процвітають.

Директор промкомбінату Скала-Под. р-ну Авер'янов продав одному селянинові із с. Іванків некований віз, украдений у столярському артілі. Господареві наказав, щоб нікому не розповідав про це. Цей же партійний вимагав у час "виборів" від селян, щоб вони купували йому горілку.

У с. Гуштинка, Скала-Под. р-ну, представник з райземвідділу Конопліняк взяв у одного селянина хабар /50 кг картоплі та 100 кг різаных дров/ за те, що вписав в реєстру його ялівку, призначену до колгоспу. Випадки хуліганської поведінки партійних стрічається дуже часто. Під тим оглядом визначаються у Борщівському районі Селіванов, Селіверстов, Золотько /мад/, Калапніков /райфінвідділ/, у Скала-Под. р-ні - Авер'янов /дир. промкомбінату/, у Тоаст. р-ні - Зима, Микитенко, Ганзман.

Стан комсомольських організацій незмінний. Найбільше їх у райцентрах, де проявляють досить живе активність. У звітуєчому місяці занепокоєні були вони у підготовці до "виборів". Сільські комсомольські організації не проявляли в тому напрямку жодної діяльності. Під оглядом моральності комсомольці в нічому не різняються від партійних. Ууліганство та гуляче життя в них на порядку денному. Дуже мало між ними ідейних та чесних.

Піонерські організації існують, покищо, переважно в райцентрах. У Скала-Под. р-ні вони поширені вже в деяких селах, звичайно насильним способом. Роблять це піонервожати - учительки із СУЗ. До організації піонерських загонів вони вживають часом підступів, як от у с. Стрілківці, Борщ. р-ну, піонервожата із СУЗ, обдурила дітей II-го, III-го і IV-го класів, нібито учні виміряли класів уже вписалися, позаписувала їх у члена. На комсомольські та піонерські організації партія звертає особливу увагу. До виховання молоді у комуністичному дусі зобов'язує з першу чергу учителів. Адміністрація вповні залежна від партії, яка являється "керівним ядром" у політичному, культурному і громадському житті народів СРСР. У склад адміністрації входять партійні із СУЗ та інших земель СРСР. Ці службовці займають керівні пости. Крім них, по більшовицьких установах працюють тех. службовці із ЗУЗ. Між ними є частина підлих одиниць, які змушені були покинути села та втікати в район перед народною карою за їх злочинну вислужницьку роботу, як от: Івончак, що працює в м. Заліщики в конторі зв'язку, будучи сексотом, втік перед народним гнівом і зараз вислужується більшовикам. Пандрозська Анна - сексотка, яка працює в конторі зв'язку м. Заліщики, бувший нач. "стрибків" с. Близькани, Зал. р-ну, Кивирига і багато інших. Вони зараз являються вірними собаками більшовицьких причників, стараються здобути в них ласку і продовжують свою ганебну роботу, співпрацюючи з органами мвд.

Під оглядом факховості багато між працівниками не відповідають вимогам, як от у м. Борців у тютюново-фарментаційному заводі директором Кірук, по професії суддя. В загальному при обсаді постів звертається увагу не на факховість, а на партійність.

Матеріальний стан районної адміністрації дуже лийкий. Більша її частина відчуває дошкульно брак харчів. Лише маленька горстка партійних задоволена вповні, та й вона часто доповняє свої запаси коштом грабежів марного населення.

У відношенні до селян представники районної адміністрації поводяться вульгарно, часто по-звірськи.

При переведенні "виборів" до Верховної Ради УРСР нач. мвд Зал. р-ну Запорожець також побив селян с. Колодрібка: Магера Василя, Баба як С., Матійчук Софію, Сторожук Гафію /60-літня/, її дочку та Ничку Михайла і його 70-літню матір.

Уповноважений РК КП/б/У Панченко у час "виборів" адарив по лиці Кос Івана у с. Шитівці, Зал. р-ну.

Під морально-половим оглядом службовці більшовицької адміністрації, головню в СУЗ, допускаються різних хуліганських вчинків. Уряджують п'ятими з оргіями та ведуть розпустне життя.

24. II. 1947 р. у день свята Ча III-ий секр. РК КП/б/У Зал. р-ну Марченко ходив п'яний по місці та співав сороміцькі пісні.

Партійні дуже часто надуживають своїх становців, побираючи хабарі, як от: старший інспектор міських податків райфінвідділу в Заліщиках (матро Решітніков взяв у Плем Осипа 4 кг ковбаси, 6 кг м'ясних виробів у Кит Теодора та 500 крб грішми. Щоб одержати хабарі, накладає на торгівців більші податки.

Дуже мала частина службовців жаве чесно. Це, звичайно, місцеві люди, які не допускаються зловживань через страх перед покаранням, або тому, що не мають змоги.

Загально адміністрація перебуває під впливом більшовицької пропаганди. До революційного руху ставиться пасивно. Причиною до певної міри дуже слабе ознайомлення з революційною боротьбою. Велика частина службовців та працівників під політичним оглядом у відношенні до більшовицької держава - незлагонадійна.

Склад і стан сільської адміністрації незмінний. Вона була все ціло ангажована у переведенні передвиборчої підготовки та самих "виборів". Зараз виконує доручення районної адміністративної вла-

ди та старається задовільнити її. До населення ставиться не завжди прихильно. У днях від 30.І. до 2.ІІ.1947 р. у села цілого терену приїхали гарнізони в числі від 8-15 чол. у кожному. Гарнізони ці належали до артилерійського полку Чд. Ціло їхнього приходу та перебування на селах було підготовання забезпечення дезертіру "виборів" до Верховної Ради УРСР. На кожному районі припадало їх ок. 300 чол. Вони помагали місцевим поліційним органам у тероризуванні населення. По національності переважно руські. Про українських повстанців мали поняття як про "бандитів". Радо шукали за ними, бо в них "тупонка і часи". В населенні поводилися по-хуліганському, - підчили та співали сороміцьких пісень. Зараз по переведенні "виборів" опустели села.

Становище шкільної молоді не покращало, а навпаки, ще більше погіршилося. Учні із СУЗ, що вчать у Скала-Под. СШ, ходять по базарі та крадуть харчові продукти і гроші у перекупок. Причиною брак матеріального забезпечення. Дуже від'ємно впливає на дисципліну учнів їхній матеріальний стан.

Політичне життя в школі має дуже слабкі прояви. Комсомольські та піонерські організації існують переважно в райцентрах та деяких неповноосередніх школах. Тут вони досить діяльні та налічують досить багато членів. У Товстенській СШ є 64 комсомольці та 30 піонерів, у Скала-Подільській СШ - понад 20. В цій же школі піонерська організація відбуває часті заняття. До цих організацій у сільських школах дитвора ставиться наскрізь вороже. У селі Волківці один із учнів адарив директорку школи за те, що вона намагалась вписати його в піонери. За категоричний спротив при насильному вписуванні у піонери ця ж директорка вигнала учня Біячок Миколу та казала прийти другого дня з батьком.

У с. Стрілківці, Борщ. р-ну, учні 9-го і 11-го класів заявили одверто, що в піонери не вписуться, бо це не обов'язково.

До намагань учителів виховувати їх у більшовицькому дусі учні ставляться дуже вороже. Вони часто зривають лекції, на яких говориться про-буди про радянських "вождів" або Радянський Союз. Серед шкільної молоді помітний вплив революційної боротьби українських повстанців. Співання революційних пісень, адирання більшовицьких передвиборчих лозунгів, видання портретів Сталіна, Леніна та інших "вождів" у книжках стрічаються дуже часто.

Культурне життя в школі знаходить досить слабкий вияв. Краще під оглядом культурного життя стоять середні школи в райцентрах. Тут працюють гуртки художньої самодіяльності. За звітуючий місяць у СШ м. Заліщища силами гуртка художньої самодіяльності було влаштовано декілька імпрез /концерти, п'єси/. У програму входили пісні: "Пісня про Сталіна", "Вождь Червоної армії", "Розпрягайте хлопці коні", "Клятва", "Зашустила калинонька", "Ой з-за гори кам'яної". П'єси: "Бджілка", "Батько на заручинах", "Бідная Ліза". Крім того рецитовано вірші Шевченка, Тичини, Багана і других та виконувало деякі танці.

Навчання воєнного діла в школах проходить не всюди задовільно. На високому рівні стоїть вивчення цієї дисципліни в середніх школах. В загальному це залежить від воєндуків, які не завжди з відповідальністю ставляться до своїх обов'язків. Науковий рівень пересічно задовільний. Останньо помітний сильний натиск начальства на виховання молоді в комуністичному дусі.

Морально-політичне життя шкільної молоді стоїть на досить високому рівні.

Стан учителів неаміний. Матеріальні відносини погіршилися із загальним зuboжінням села. До своїх обов'язків ставляться досить солідно та відповідально серед населення часто допускаються неморальних вчинків. В час "виборів" деякі з учителів забавлялися з гарнізонцями /с. Скоч'ятин та Стрілківці, Борщ. р-ну/. Етаховий рівень учительства не всюди однаковий. Кваліфікованих учителів є дуже мало. В деяких райцентрах учителі працюють над

поширенням свого знання та підвищення кваліфікації, користаючи з семінарів, урядуваних райВНО /Зал. р-н/. В загальному на першому місці ставлять питання матеріального забезпечення.

Життя молоді, її зацікавлення, моральний та матеріальний стан подібні як в попередньому місяці.

Сильний вплив на молодь мають прояви революційної боротьби українських повстанців, якою молодь дуже захоплюється та почасти бере активну участь.

Б частина молоді, яка під пантаном або через невідомість вислуговується перед більшовиками, але її не багато.

Громадське життя не знаходить в цілому терені майже жодного вияву по селах. Чещо відмінне воно в райцентрах, але і там дуже слабо воно проявляється. Лу

Дуже багато про радянську демократію сказали "вибори" до Верховної Ради УРСР. Вже сама їх підготовка начислює цілий ряд фактів насильства та нехтування прав вільної людини. Безцеремонне ловлення людей більшовицькими опричниками та відставлення до райцентру на передвиборчі збори або з деякі села для зустрічей з кандидатом у депутати траплялися у кожному районі терену. Жоден передвиборчий мітінг не відбувся без участі озброєних сталінських посіпак. Ось як по-демократичному позвалились представники з району:

4. II. 1947 р. у с. Бутроминці, Товст. р-ну, зав. рай. пропагандою Зима на мітінгу вояворив таке: "Ми знаємо, вам бандити кажуть, що, як підете до виборів, то будете мати самостійну. Ви, як хочете, а якщо не підете до виборів, то ми знаємо, як з вами поступити."

Цього самого дня у с. Кривче Гор., Борщ. р-ну, Малащенко /РК ЛКСМУ/ переводив передвиборчий мітінг, на якому погрожував тим, хто не візьме участі в голосуванні. Накінець сказав: "Ми з вами розсправимся, як ми знаємо".

Цього ж дня в с. Гупарка, Борщ. р-ну, Савчук /мвд/ сказав між іншим: "Я знаю, що ви не хочете нас, а слухаете нічних, які обіцяють вам на весну самостійну, Ми обійдемося без голосів одного села, але пам'ятайте, що з вами розсправимся."

В час "виборів" забороняли голосувачам заходити в кабінки, які були побудовані так, що можна було в них спостереігати кожний рух. Оліаці в кабінках були переважно поломані, багато бюлетенів вкидали до урни самі більшовики. Так отже виглядає в дійсності радянська демократія, забезпечена "найдемократичнішою сталінською конституцією".

Економічне становище нощ змінилося. Партиїні верховоди за начальство, зосередивши всі ресурси у своїх руках, управляют спекуляцією, яка приносить для них величезні зиски.

Стан промислових осередків не змінився. Зараз інтенсивно працюють сідартзаводи та оліїні, в яких держава черпає великі доходи.

Реалізація планів сталінської п'ятирічки проходить дуже пияво. Причиною є легковажне ставлення робітників та службовців до праці, а в багатьох випадках і легковажне ставлення і самого начальства, яке на перший план ставить своє особисте добро.

II. Народ у боротьбі.

Проти більшовицькі настрої мас зростають кожночасно із скріпленням терору, стосованого поліційними органами мвд і мвб. Часто можна чути проклони на адресу більшовиків за їхні знущання та кривди, нами залодіяні населення. Дуже чітко настрої мас схарактеризувала їхня постава до "виборів" у Верховну Ряду. Маси поставилися до них наскрізь вороже. Багато селен не брало участі у голосуванні, а деякі виступали прилюдно проти більшовицького на-

сальства. У багатьох селах досить велика кількість селян не брала участі у голосуванні. Багато селян черкало та дерло бюлетені. У с. Глубічок, Борщ. р-ну, у "виборах" не брало участі більше як половина виборців. Здарання клішів, розліплюваних більшовиками, маю загальний характер. Про вороже ставлення та боротьбу, яку веде український народ з більшовиками, висловлюються часто і самі більшовики, обвинувачуючи селян про поміч українським повстанцям, називаючи їх "бандерівцями" і т. п.

Вороже ставлення до більшовиків характеризує такий факт. У селі Нарків, Товст. р-ну, селянин Львівський Василь сказав до більшовика таке, коли цей гонив його на мітинг: "Не хочу йти на мітинг. Мені байдуже, що там будуть говорити, як я їсти хочу". Коли більшовик його за це адарив, селянин з пересерддя закричав: "Чого, голото, а мене хочеш. Ади, застріль мене, а на мітинг така не піду".

У с. Нагір'яни одна жінка завернула з перед виборчого приміщення около 8-20 гою, щоб не голосували. /Товст. р-н/.

У с. Хмелева, цього ж р-ну, 95-літній дідусь сказав більшовикам таке: "Як буде Самостійна Україна, тоді піду голосувати, а тепер не хочу".

Вороже до сталінських посіпаків ставляться жінки, виганяючи їх з хата, коли ті збирають харчі.

Легальних протибільшовицьких товариств та організацій немає. В терені діє підпільно ОУН, яка об'єднує найкращий елемент українського народу в революційній боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу. З нею солідаризуються маси, часто допомагаючи їй.

Участь у боротьбі з більшовиками населення проявляє теж у економічній діяльності. Воно саботує здачу контингентів та податків, накладених більшовиками. Кією стосування терору, боротьба в економічній діяльності не припиняється.

Внаслідок більшовицького панування серед мас акорінюється неморальний більшовицький побут. Маса непомітно підпадають під його вплив. Нуже часто помічується брак солідарності серед населення, донощтво, крадежі та неморальне полове життя переважно жінок. Та є між населенням одиниці, які під такої вплив не підпадають. Вони одверто виступають проти більшовицької деморалізації, нап'ятовуючи тих, що під такої вплив попали. Велику роль у боротьбі з більшовицьким деморалізаційним впливом на населення відіграють українські повстанці, які ведуть не тільки політичну боротьбу за незалежність, але також і за частоту і мораль українського народу.

С л а в а   У к р а ї н і !

Постій, дня 5 березня 1947 р.

5.IV.1947.
3/III.-47.

24

Бережені

З В І Т

с у с п і л ь н о - п о л і т и ч н и й

з а м. б е р е ж е н ь

І. Б і л ь ш о в и ц ь к а д е р ж а в а .

Захопивши владу в свої руки в час Жовтневої революції в Росії, більшовики доклали всіх зусиль, щоб вдержати її в своїх руках. Не менше старань виявили вони, щоб не допустити до цілковитого розвалу російської імперії. Рівночасно з насильним завованням народів, що входили в склад царської Росії, і з вибухом революції більшовики почали поширювати багатомовні кличі про дружбу народів, про рівноправність націй, про боротьбу за безкласове суспільство, щоб цим захопити народи, які з упадком царату почали творити своє самостійне національне життя. Спрактикувавши їх корисну дію, більшовики не покидають їх десьогодні. Створивши на місце царської імперії нову червону більшовицьку - ССРСР, партійні вельможі продовжують пропагувати "любов і дружбу народів", щоб під їх покривком здійснювати, у нічому не змінені від царських, загарбницькі плани російсько-більшовицького імперіалізму. Внаслідок здійснювання імперіалістичних зазіхань проявляється щораз сильніше російський шовінізм. Помічається його в економічному, політичному, громадському, культурному та всякому іншому житті народів ССРСР.

Дуже різко, бо майже зовсім одверто виступає він на Україні. Намагання створити з України економічну базу Москви, резерв робочої сили, колоніальна політика у відношенні національному прибирають зовсім явний характер. Говорячи про дружбу російського народу з українським, не забувають більшовицькі посіпаки вмовляти в український народ безпідставне почуття меншевартості, таку ж безпідставну вдячність російському народові за його щире "підкування меледшим братом - українським народом". Ці з московсько-більшовицькі брехуни, виступаючи зовсім безправно від імені українського народу, висловлюють своє "безмежну любов" до російського народу, запевняють цілий світ про нерозривність дружби та скріплення єдності російського народу з українським. Застосовуючи насилля і терор, не дають змоги українському народові сказати слово правди. Їх, які не погоджуються з існуючим ладом, які ведуть боротьбу за справжню волю свого народу, більшовицькі наймити називають бандитами, щоб закрити перед світом дійсний стан, який зараз існує всередині ССРСР.

Прояви російського шовінізму у звітному місяці в даному терені не дуже часті, та все ж таки факти русифікаційних тенденцій мали місце.

В СШ м. Скала Подільська один із учнів запитав сусіда, котра година. Цей відповів, що дванадцята.

- На який час, на наш, чи на русский? - запитав перший.

- На наш, - відповів сусід.

Це чула учителька-московка і змістившись звернулася до учнів: "Доки то ще буде наш та русский? Все раз повинні навчитися, що нема жодного часу русского, а є тільки наш рідний. Ви і ціла Ук-

Справа
рос. шовінізм

раїна об'єднані з великим російським народом, то чому робите ще різницю?"

Учні, почувши це, вийшли на коридор, а ідучи додому, кляли учительці за її слова.

У Борщівському р-ні звільнено деяких працівників не-росуьких, а на їх місце прийнято росуьких - партійних.

Загалом в школах звертається особливу увагу на вивчення російської мови та літератури /рос. мова 6 год. у тиждень/. Учителки в СУЗ часто вживають рос. мови навіть на уроках української мови.

Між службовцями більшовицьких установ, як громадських, так і державних, помітне погорджування українцями і іншими, неросійської національності. Росуькі завжди і всюди мають першество.

Щоб скорше дійшов на місце призначення лист, краще заадресувати по-росуьському, тоді і цензура не дуже провірятиме.

Скорше поладнаєте яку-небудь справу, в якій-небудь установі, коли будете говорити - "на росуьком язюьку".

Вплив росуьфізму помічається теж серед демобілізованих, які вживають багато російських слів, переважно при лайці.

По райцентрах в кіно грають фільми переважно росуькі.

Досить значну частину росуьких газет призначено на терен, щоб таким чином поширювати росуьке слово серед населення.

У Скалаподільському р-ні у звітному місяці більшовики переводили по селах ревізії та знищували літературу /газети і книжки не радянського видання/, часто зовсім фахового чи наукового змісту.

У середніх школах організовані всякі гуртки самодіяльності, між якими обов'язковий гурток по вивченні рос. мови і літератури. Йому присвячується особливу увагу.

Замітне є звернення уваги більшовицьких росуьфікаторів у першу чергу на шкільну молодь. Для її виховання не бракує творів росуьких письменників у російській мові. Часто теж пропагується учителями вивчення російської мови, як мови Леніна-Сталіна, Пушкіна, Горького, Щедрина, Толстого та других російських письменників і визначних діячів.

До завзятих більшовицьких росуьфікаторських намагань український народ ставиться наскрізь вороже. Учні в школі висмівають учителів, що говорять по-росуьськи, з легковаженням ставляться до вивчення російської мови та літератури. Селяни не дивляться на те, що їм прийдеться довше хдати на полагодження справи в утанові, але говорять таки по-українсьому. Книжки не радянського видання переховують та залюбки читають, не дивлячись на намагання більшовиків знищити рештки передвоєнної літератури. Дітей своїх виховують в душі любові до України. Плекають ненависть до російсько-більшовицьких загарбників. Національна свідомість каже теж їм солідаризуватися з українською революційною боротьбою за самостійність. Багато трапляється свідомих селян, які знають, що лише збройна боротьба забезпечить визволення українського народу з-під московсько-більшовицького ярма.

Ненависть до більшовиків між населенням кожночасно зростає. Воно очікує хвилини, коли СССР почне валитися. "Чи довго ще будуть нас грабити, чи довго ще будемо з ними так бідувати, чи дідемося ми теї хвилини, в якій розвалиться тюрма народів - СССР?" - можна часто почути серед селян.

Деякі свідоміші кажуть: "Якщо ми дальше маємо так бідити та примирати з голеду, то краще нам усім взяти зброю, приєднатися до повстанців і нищити сталінських грабіжників, які до

вчителю
скажуть
бульшовиць

край руйнують нашу Україну!"

Дуже часто селяни помагавть українським повстанцям мимо того, що самі живуть в невідрадних матеріальних умовах. У повстанцях вбачають своїх месників і захисників.

Трапляються теж одиниці національно несвідомі, що, підпавши під вплив більшовицької пропаганди, або ради марного гроша вислугувуться катом свого народу. Між ними є і такі, що пішли на шлях зради під шантажем. Деякі стали вірним наймитом сталінських причників, втікаючи в райцентр перед народним судом за свої провини. Вони бувають деколи жорстокіші як самі більшовики у відношенні до українського населення. Таких одиниць не багато, але вони є у кожному районі.

Національно-політичне життя у славній країні "перемігшого соціалізму", в якій "забезпечується конституцією свобода слова, друку, переконань, вільних організацій та партій" і всяких інших благ, не має в дійсності місця. Найменші прояви національно-політичного життя, негідного з партією ВКП/б/, карається законом, як протидержавна дія. Органи мвд та мгоб звертають спеціальну увагу на всякий найменший навіть відрух, а не то прояв національного життя, щоб краде держати нагляд над населенням, більшовики організували цілий ряд сексотів та донощиків.

Між-народними політичними подіями населення дуже цікавиться, що має дуже великий вплив на духовий рівень населення. Залежно від загострень взаємин між аліантами а СССР психічний стан то підноситься, то знову упадає.

У звітному місяці всю увагу населення звернула на себе московська конференція міністрів закордонних справ, з якою воно зв'язує багато надій. Населення вірить, що ця конференція буде рішальною, що вона доведе до конфлікту між "союзниками". У зв'язку з тим стараться маси назначити речинець вибуху війни на травень, а найдалше на червень цього року.

Маси орієнтуються головно на аліантів. Розвалу більшовицької імперії очікують з нервовою нетерпеливістю.

"Нехай лишимося в одних сорочках, коби лише не стало голоди", або: "Якщо б мала у нас панувати ця зараза, то краде, щоб увесь світ запався під землю", - часто говорять селяни між собою.

Деякі свідоміші, переконані, про необхідність боротьби українського народу з більшовиками, говорять: "Якщо мала б у нас панувати ця зараза, то прийдеться ще довго вести з нею боротьбу".

Політично свідомих одиниць є мало. Це головно ті, які мають змогу зустрічатися з українськими повстанцями, що зараз являються одиноким виразником вільного національно-політичного життя українського народу.

Український повстанчий рух має серед населення багато своїх однодумців. Вони ставляться прихильно до революційної боротьби, часто помагавть матеріально українським революціонерам. Цікавляться нелегальною літературою, радо її читають та поширюють серед знайомих. З захопленням теж повторяють часто неправдиві чулки, які, на їхню думку, є корисними та захоплюють їх. Напр.: "В Карпатах перебувають парашутисти з Америки".

Велике зацікавлення викликають серед мас відомості з більшовицьких газет про наявність таборів переміщених для українців в окупаційних зонах Німеччини.

Вістки ці зводять у населення симпатії до аліантів, а в-парі з тим неправдиві переконання про те, що українські повстанці повинні мати зв'язки з американцями. Це буває причиною орієнтації на аліантів та неправильного ставлення до революційної боротьби. Дуже часто селяни запитують українських повстанців, чи вони не

марть зв'язків з Америкою, бо вважають, що вона відіграє вирішальну роль у поваленні СССР. Коли довідуються від повстанців, що український народ буде вести боротьбу за своє визволення з-під всякого імперіалізму, опираючись лише на власні сили, усміхаються з недовір'ям.

Кожночасно у щоденному житті ми переконуємося про неправильність більшовицьких базікань про безкласове суспільство СССР. Все сама конституція СССР забезпечує наявність класів у Радянському Союзі, залишаючи за комуністичною партією керівне становище як у політичному, так і громадському житті. І в дійсності ВКП/б/ користується правами, які забезпечує їй конституція. Ця партія являється кліком, яка запрягла населення СССР до праці, експлуатуючи його в нелюдський спосіб. Змагання та стахановщина серед робітників немилосердно виснажують їх та доводять до крайньої нужди. З причини таких умовин, створених партією, багато робітників живуть впроголодь. Селянство, ограблене партійними посіпаками, знаходиться зараз перед маревом голодової смерті. Багато селян вже сьогодні голодує /у с.Влищанка, - 80 родин, Іване Зоя. - 90 родин, Синьків - 150 родин - Зая.р-н. У цьому ж районі опухлих з голоду - 95 родин/. Десятки людей у селах Товстенського р-ну, як: Хмелева, Королівка, Шипівці, Летяче, а навіть у самому райцентрі десятки людей пухнуть з голоду, а то й бувають випадки голодової смерті.

Гонені голодом 10-12-літні діти із сіл Товстенського району /с.Свершківці/ відбувають довгі до 70 км мандрівки за прошеним хлібом. За час зими вони зробили по 3, а то й більше таких мандрівок.

У Мельницяподільському р-ні голод охопив уже великі маси населення, яке покинуло свої рідні оселі та пішло у заможні райони за хлібом. Випадки голодової смерті в цьому р-ні дуже часті. Подібно голодують селяни і в інших р-нах терену, але тут голод не прибрав таких великих розмірів.

Не відчувають голоду партійні, які витворили його спеціально непосильним грабіжем селян із продуктів їхньої праці. Для них доступні всі державні магазини, для них існують спеціальні приділи, їм прислужує право першенства при розподілі харчових продуктів, їхні діти вважаються кращими дітьми, бо їхні батьки партійці. Вони самі готові образитись, коли їх назвати товаришами.

Старайчись використати невиносимі матеріальні умовини селян, спричинені голодом, більшовики приділили багато труду і зусиль для організації колгоспів, а радше для їхнього закріплення в селах, де такі вже засновано скорше. В цьому напрямку вони вживали всяких способів для реалізації своїх планів. Нововступившим членам обіцяють збіжжю допомогу, приділи товарів ширвжитку та замехне життя в колгоспі, але ніхто на те не лакомиться.

Для колгоспів Заліщицького р-ну райспоживспілка одержала 3 сівалки, 4 катки, 2 січкальні, 22 залізані борони, 12 окучників до картоплі, 6 однокінних плугів та оприскувачі.

11.11.1947 р. відбулась нарада в місті Залішки, на якій були присутні голови й секретарі с/рад, голови колгоспів та земгромад і сільський актив. З доповіддю про рішення пленуму ЦК ВКП/б/ та ЦК КП/б/У та про посівну кампанію виступив секретар РК КП/б/У Зіненко. Виступив теж зав. райземвідділу Шевченко, який вихваляв колгоспне життя.

"Якщо колективна господарка доводить селян до добробуту і покращання матеріального життя, то чому колгоспники із СУЗ так масово ходять до нас за жабраим хлібом?" - запитав один із при-

Між

Колгосп

сутніх.

"Він говорить, бо йому кажуть говорити, а ми були на Сході та бачили "щасливе" життя в колгоспах. Такого життя нам не потрібно, ми його не хочемо", - *говорили між собою присутні.*

Тому, що населення ставиться вороже до більшовицьких мітингів і нарад та участі в них брати не хоче, більшовики придумують всякі способи, щоб змусити його до того. І так: 23.III.47. воєнкомат у м. Заліщики вивав всіх демобілізованих у райцентр, де перший секретар РК КП/б/У Зіненко перевів збори та виступив з доповіддю про "заходи піднесення сільського господарства у післявоєнний період". Виступали теж зав. райземвідділу Шевченко та III-ій секр. партії Удоденко, які зазивали присутніх до вступлення в колгосп, але це успіху не мало.

"Я воював на фронті, стратив руку не за те, щоб тепер бідувати в колгоспі. Ви сиділи в заплілі і тепер добре живете, а на нас хочете закласти колгоспне ярмо", - сказав одверто представникові з райцентру демобілізований інвалід на мітингу дня 28.III.1947 р у с. Дунів, Зал. р-ну, за що представник з райцентру втрутив його з кімнати. Селяни підняли крик та розійшлись додому.

Маючи наглядні докази нужденного життя с. Висічка, Борщ. р-ну, більшовики обіцяли поправити життєві умови, які заіснували в цьому колгоспі. Вину склали на управу колгоспу, а в перлу чергу на голову. "Ми вам виберемо нового голову, за якого будете мати ще їсти", - говорили вони, ходячи по хатах та зганяючи людей на мітинг. Населення рішуче відмовлялось брати участь в мітингу.

8.III.47. в с. Висічка, Борщ. р-ну, прибув прикріплений з представником з області та охореною. Стрінувши колгоспника Гудиму Михайла, спитали його, скільки він заробив збіжжя в колгоспі. Коли цей відповів, що 50 кг, йому сказали, що він повинен одержати 300 кг, але в цьому винен голова колгоспу. "Ми виберемо нового голову і вам виплатимо належність, але мусите підписати заяву". Тоді Гудима взяв мотуз і сказав; "Я краще повішусь, як маю йти в колгосп". Селянка Барецька Параска, яку намовляли ціх самі посідаки, щоб вступила в колгосп, заявила, що краще втопиться, ніж піде в колгосп.

Коли не помагале прохання, більшовики почали страляти населення вивезом у Сибір, конфіскацією худоби, а то й арештом.

Але ні погрози, ні всякі хитрощі не мали жодних наслідків. Населення ставить одвертий спротив, заявляючи більшовикам, що в колгосп не піде.

"Ми колгоспу не хочемо. Ви, як нас мобілізували до армії, то нам казали, що після війни в Німеччині колгоспів не буде. Ми не за колгоспи воювали, а за нове життя!" - заявили селяни в с. Лосляч, Скалаподільського р-ну, коли представник з райцентру запитав, хто перший впишеться в колгосп.

"Ви дайте нам скорше хліба, щоби ми відживилися, бо в колгоспі треба робити", або: "Хай здохну, а до колгоспу не піду. Я бачу яке добре на тамтій стороні, люди в голоду мруть, а трупи по два тижні стоять не хоронені, бо нема кому", - говорили люди в надзбручанського села Підшилиця, Скалаподільського р-ну.

Незважаючи на страхітливі життєві умови села, більшовики не перестають збирати всякого роду податки та контингенти. У звітному місяці звернули вони особливу увагу на здачу м'ясо- та молокопоставок і збирання податків за минулий рік. Населення налогів не виконує зовсім, або в дуже малих розмірах, тому більшовики стараться застраляти його. "Ми заберемо худобу, вголів, секретарів та десятників, то решта населення, небачивши це, буде вико-

Діаметр

нувати налоги", - говорив начальник уповнізнагу Куроп'ятників на нараді голів с/рад у с. Вільче Зол., Борщ.р-ну.

У людей, які оправдуються, що не можуть здати молока, бо корови не доять, або дають дуже мало молока, і то маловартісного, більшовики самі доїли корови. Напр.: у с. Торське, Зал.р-ну, такі випадки мали місце у селян Стасюк Олени, Голодного Івана та інших. У с. Печарна, цього ж р-ну, у селян Черничук Дмитра, Шевчук Василя, Павлюк Степана і багато інших. Більшовицька влидність та впертість при збиранні податків доводить населення до явного спротиву та зорезих висловів проти них. "Коби якнайшкоре щодержаву чорт взяв, то було би краще жити", - можна почути не від одного селянина.

Багато уваги присвятили більшовики підготовці посівної кампанії. З тією метою відбували цілий ряд мітингів та нарад. У Борщівському р-ні більшовики наклали на селян, які мають більше 2-ох га землі, здати по 5 кг ярих культур на посівний фонд. Збіжжя належить звозити до місцевих сільських магазинів та роздавати потребувчим.

Про допомогу зі сторони держави сказав голова Борщ. райвиконкому так: "На нашу поміч не надійтеся, бо радвлада насіння на цей рік не дасть ні зерна".

21.11.1947. у с. Шипівці, Тевст. р-ну, відбулись збори колгоспників у справі підготовки весняної сівби, де закликали селян, які ще не є членами колгоспу, щоб ними стали та разом з ними переводили сівбу. "Насіння вже чекає в районі", - сказав представник райвиконкому. Тоді виступив голова колгоспу Книч, заздалегідь підмовлений більшовиками, і сказав: "Ми робити будемо і до колгоспу люди будуть зписуватися, та насіння нам не треба, бо ще довідаються про нього бандерівці і заберуть". Так хитро розв'язують більшовики питання весняної сівби в колгоспах та взагалі по селах.

Становище робітництва майже не змінилося. У зв'язку з браком харчових продуктів деяким робітникам підвищено платню, але це не має майже жодного впливу на покращання життєвих умов. Робітництво, отже, живе далі в нужді та недоматках, бо неможливо вижити за 300 крб., які бере робітних з шевського артілю тоді, коли 1 кг пшеничної муки коштує 50 крб., 1 кг кукурудзяної - 40 крб., 1 кг сала - 150 крб.

Мала зарплата змушує робітників спекулювати, а навіть і красти, не дивлячись на наслідки, щоби лише вдержатися при житті.

Ненормальне виплачування заробітку, фізична несправність та брак матеріального забезпечення бувають часто причиною цього, що робітники не виходять на роботу. Лісових робітників у Скалаподільському р-ні визване в звітному місяці в райцентр за те, що не явилися на роботу. На визов робітники прийшли, але заявили, що до роботи підуть тоді, якщо їм будуть виплачувати за працю послідовно.

Дещо краще живуть робітники на залізній дорозі. Вони, хоча одержують малу платню, але на час, крім того ще деякі харчові приділи.

Все робітництво об'єднане в профспілки, які, крім посилення експлуатації, накладання нових, чимразбільших норм виробітку, нічого робітникам не дають.

Не краще від робітників живуть службовці, яких виснажує надмірна праця при малій зарплаті в порівнянні до цін харчових продуктів. /1 буханець хліба - 70-100 крб., 1 цят пшеничної муки -

Handwritten notes in purple ink on the left margin: "Голова", "Робітництво", "Службовці".

4000 крб./.

Санітарки із дорогицівського санпункту /Товст.р-н/ ідуть на інші села та за будь-яку винагороду /звичайно харчові продукти/ пропонують свої услуги населенню. Зі сторони партії і уряду чи профспілок жодної допомоги не одержують. Дихі матеріальні обставини настроюють їх дуже вороже до їхнього начальства та радянського уряду. Трапляється між ними, як між робітниками, багато одиниць, що ставляться прихильно до революційної боротьби українських повстанців. Найкраще під оглядом матеріальними на селі живуть священники, які обслуговують звичайно по кілька парохій, і в такий спосіб, ~~як~~ в нічому не відчують браків.

Як наслідок важких матеріальних умов життя всіх працюючих трапляється між ними часті випадки крадіжок та зловживань, чи прямих грабунків. І так: у с. Шупарка, Борщ.р-ну, партприкріплений зі "стрибками" грабив населення під маскою збирання контингенту.

Зав. сортонасінявоч Шовкопляс користувався подвійними хлібними картками, які одержав за місяць грудень. За те засудили його на один рік позбавлення волі/Борщ.р-н/.

Працівник сорзпечаті Кіцак в цьому ж р-ні продавав газети по спекулятивній ціні 200%.

В с.Висічка, Борщ.р-ну, хтось вкрав муку у Святого Дмитра.

В с.Глубічок, цього ж р-ну, ніччю прийшли у хату переселенця убросні люди і, приказавши господарям накритися з головами, ограбили їх.

Нач. мgb Велічка приходиться часто до маслозаводу в с. Цигани, Скалапод. р-ну, каже собі давати сметану, неоплативши за неї. Такі відвідини у нього досить часті.

Партійні, які займають високі пости, одержують велику платню та не несуть майже жодних зобов'язань супроти держави. Вони являються явними експлуататорами трудящих, напр.: м с. Більче Зол., Борщ.р-ну, оперативний Ремізов привіз свою жінку з ріднею в числі 7 чоловік. Для них збирає харчі у селян, не дарючи нічого в заплату.

Чисельний стан поліцейних органів у звітному місяці майже не змінився. В р-нах перебуває від 90-140 чел., які входять в склад поліцейних органів. Це є: начальники, оперативні, війська мвд, "стрибки" та провокатори. Матеріально частинно забезпечені, решту доповнюють за рахунок грабежів мирного населення. По національності серед них найбільше є руских, які займають в першу чергу головні пости. Крім того є українці, жиди, грузини й інші.

Вся влада в ССР опирається виключно на поліцейних органах мвд і мgb. Всякого роду податки, контингенти, пошукки й інші драчки збирається виключно при їхній допомозі. До кожного куца є прикріплений оперативний, що діє в даному терені. До допомоги має 10-12 бійців та цілу плеяду сексотів та агентів. Між оперативними а партприкріпленими існує стисла співпраця.

При здійснюванні своїх обов'язків більшовики стараться поширити серед населення терор, щоби держати його в постійному страху перед держвластями. При кожній нагоді вони грабують населення, обкрадають його, побивають, називаючи притому бандитами. Все це роблять в імені захисту державних прав, в імені виконання державних постанов і наказів.

І так: 23.11.1947 р. у с. Бересток, Товст.р-ну, більшовики зайшли до селянина Облещук Йосипа. Заставши вдома лише його жінку, почали переводити "ревізію", в час якої закрали в коморі 30 кг муки, 10 кг соняшника та кілька кг фасолі. Помітивши це, гос-

фасоль

подиля зчинила крик: "Голого, злодії, йдіть до Сталіна, не грабуйте мене бідну!" Більшовики, заткавши їй ганчіркою рот, сильно побиди. Її п'ятилітнього сина, що кричав, накрили периною та присіли зверху.

2.III.1947. у с. Кошилівці, Товст.р-ну, участковий Камінський зі своїми бійцями арештував селянку Тихолів Марію, яка скризалася вже три роки перед більшовиками. З арештованою більшовики від'їхали в с. Дорогичівка, де її на тортурх замучили.

3.III.1947. у с. Гинківці, Товст.р-ну, вчором більшовики вибили вікно в хаті Гарвасюк Анни, крізь яке влізли до середини і закрали кілька кг муки.

3.III.1947. у с. Ворвулинці, цього ж р-ну, більшовики зробили засідку на цвинтарі, на яку попав переселенець, що вертав з поїзду, в якого при ревізії забрали 800 крб.

12.III.1947. в с. Хмелева приїхав участковий мвд Ткачук з 7-ма більшовиками та Вергун Іваном і його жінкою. На їхньому господарстві відкопали тіло їхнього сина /укр.повстанця "Недолі"/. З радості почали вистрілювати та топтати тіло вбитого повстанця. Скинувши з нього вбрання, тіло кинули на фіру та від'їхали в с.Дорогичівка, забираючи зі сробом батьків вбитого. На допитах замордували Вергун Івана, а трупа сл.п."Недолі" викинули на окіл, де пси розтягали його.

18.III.1947. у с. Торське, Зал. р-н, до господаря Христофорів Якова вдерлося 4-ох злодіїв. Сільська варта, помітивши їх, зчинила крик. Повибігали люди і почали ловити злодіїв, які, відстрілюючись, втекли.

В с. Білче Зол., Борщ.р-ну, "стрибки" ограбили сел. Герило Василян, в якій забрали 50 кг хита та 150 кг картоплі.

В с. Мухкатівка, цього ж р-ну, "стрибки" переловлювали людей, які везли дрова з лісу, та казали їм доставити їх на мвд у райцентр.

В с. Доброкут, цього ж р-ну, більшовики пограбували коні в селян: Швидковської Параски, Сохацького Петра та Горівчук Степана, говорячи, що це бандерівські коні.

Щоби оправдатися перед населенням зі своїх ганебних вчинків, вони називають їх боротьбою з бандитизмом, з бандерівцями". Вистарчить більшовикові назвати селянина "бандерівцем", або якубудь річ, знайдену в нього, "бандерівською", щоб пограбити його, а то й побити. Голодні мвд-исти ходять по хатах та виїдають останки харчів, які знаходять в горшках на кухні.

Крім помочи партприкріпленим у "здійснюванні влади" більшовицькі поліційні власті ведуть безнастанну боротьбу з українськими повстанцями. До неї стараться включити якнайширші маси, звербувати якнайбільше сексотів, провокаторів і донощиків, але це їм не завжди вдається, хоча всюди попадають на податливий елемент, що, примушений, звичайно годиться на підлу співпрацю з ними. Методи, стосовані в боротьбі з українським повстанчим рухом, не змінилися.

Щоб краще володіти масами, краще їх собі підпорядкувати, більшовики стараться собі охопити їх душевно. До цього повинні б служити клуби, кіно та преса й інші "культурні" засоби, на які партія звертає зараз особливу увагу. Підшиваючись під маску розвитку культурного життя народів ССРСР, більшовики поширюють отруйний чад російського шовінізму та непомітно закладають імперіалістичне ярмо на поневолені Сербом ССР народи.

Покищо ділянка культурного життя у більшовиків занедбана. Рідко де діяльні клуби, а то переважно їх зовсім у селах немає.

Лілі Мухатівка

Доброкут

Сексотів

Культурні

Діяльність дячих проявляється в організуванні танців чи у відігранні якої п'єси, як от: у с. Кривче Гор., Борцівського р-ну, силами драмгуртка при клубі відіграно комедію п.в. "Пошились в дурні". В райцентрах переведено збори в день "Свята жінки" ~~в день~~ 8.III.47. Зачитано доповіді: в Борщеві - про захорону материнства в ССРСР, в Заліщиках - про значіння жінки в ССРСР. Свято проходило з дуже малим успіхом.

По райцентрах працюють бібліотеки та кіно, з яких користуються переважно службовці зі Сходу та частина із ЗУЗ. Загально задоволення бібліотекою серед мешканців міста із-за браку художньої літератури дуже мале. Районні газети виходять даліше в незмінному порядку. На кожний райцентр припадає невелика кількість центральних та республіканських газет і дячих журналів: Напр: у Борцівському р-ні центральних 250, республіканських 760, обласних 435, районних 1000 та деяких журналів 285 шт. Клуби по деяких селах забезпечені фаховою сільськогосподарською літературою, але ніхто з селян її не читає. Крім того є велика кількість політично-пропагандивної літератури..

Серед населення дуже різко позначається духово-моральний занепад внаслідок більшовицької дійсності. Він проявляється часто у співвідношенні селян, у поведінці представників держави в населенні, наявності донощиків та сексотів - зрадників свого народу. Немає менший моральний занепад помічається і в половому житті села.

Під впливом більшовицької дійсності багато слабодухів заломилось психічно і пішло на співпрацю з більшовицькими загарбниками. Дуже багато випадків зради рідного народу помічається зараз на селі. Причиною є безхарактерність, брак прямиоти, матеріалістичне ставлення до життя та егоїзм. Великий деморалізаційний вплив мала на деякі одиниці ЧА. Демобілізовані, привикли до "советської жизни", бажають продовжувати її даліше. Часто від них можна почути: "З того нічого не буде, що вони /українські повстанці/ борються, бо таку могутню державу як ССРСР ніхто не може побідити", або: "Я не був кілька років вдома, а тепер собі погуляю, поп'ю, поспіваю. Що мене там обходить, що вони /повстанці/ бідують. Я відслужив в армії, а тепер маю право до всього". Подібних висловіві стрічається багато. На такі одиниці, почасти впливає загал, і вони з часом залишають свої уподобання.

Церква, покищо, залишається в давньому становищі. Більшовики не проявляють наразі спеціальних старань в поширенні православ'я. Останньо накладено досить великі податки, які священники стараються виповнити, щоб не тратити заробітку, бо за несплачення податків більшовики грозять замкненням церкви.

Між священниками в деяких р-нах стрічається неморальні одиниці, які своєю поведінкою згіршують населення. До них належать: Руданський із с. Межава, Зал.р-ну, Микула із с. Касперівці, цього ж р-ну, Мандрусак з м. Заліщики та парох с. Ланівці, Скалаподільського р-ну, Сікора /переселенець/.

Руданський побив у с. Межава жінку Козак Марію за особисті порахунки. Один із тих, що підписали заяву про перехід на православ'я.

Микула - москофіл ще з часів польської окупації перший підписав заяву про приступлення до "ініціативної групи" та їздив до Макарія у Львів.

Парох м. Заліщики Мандрусак, який скорше жив у с. Кудаківці та втік звідти перед народним судом за сексотство, зараз п'я-

руданський

чить разом зі сталінськими посіпаками. Співпрацюючи з мвд, видав ряд людей, яких більшовики арештували.

Сікора - більшовицький агент. Дуже часто їздить до райцентру, де стрічається з мвд-истами. Підчас п'ятки з ними в райцентрі м. Скала Подільська дійшло до слідуочого: слідчий мвд Печень, випивши понад міру, витягнув пістоль та почав вихвалитися, що він вбив з неї вже 30 "бандьорів". Тоді Сікора, який сидів біля нього, встав, та, поцілувавши його, сказав: "Таких людей, товариші, нам треба. Нехай вам Бог допомагає ним застрілити ще 30".

До цих всіх священників населення ставиться з призирством, не навидить їх та радо повбулобья їх.

Чисельний стан та національний склад партії не змінився. В Зал р-ні всіх їх 129, з того на самий райцентр припадає 110. У Скалапод. р-ні 36. Стан по інших р-на невідомий. По національності в переважачій кількості руски, решта українці й інші. Соціально добре забезпечені. Мать змогу користатися з усіх благ, створених спеціально для них державою /спецмагазини, неофіціальне право першенства і ін./.

Дуже мала кількість партійних - ідейні. На першому плані у них задоволення матеріальних вимог життя. До обов'язків ставляться пасивно. Неморальне життя прибрало звичайну форму буленщини. Кожночасно трапляються між ними випадки крадіжей, кабарства, хуліганства та половой неморалі в сімейному житті.

23.III.1947. лейтн. мвд Піхкеев /Зал.р-н/ заарештував безпідставно 4-ох селян, яких випустив після одержання хабаря - 50 кг муки, 15 кг сала, 10 кг м'яса та 5 л горілки. Цей же Піхкеев постійно запивається.

Начальник мвд майор Запорожець /цього ж р-ну/ теж дуже часто п'яний та веде розтратне життя, а для своєї родини каже селянам безплатно привозити харчові продукти. Часто побиває свою жінку, називаючи її найогиднішими словами. Першу жінку побив та прогнав, зараз живе з другою. Входить в полозі зносини з повіями.

Подібно, як стан партійних, незмінний і стан комсомольців, але вони живуть в матеріальних недостатках, в нужді і голоді. Втягнені насильно члени до більшовиків ставляться вороже.

Зі сторони районів замітне намагання збільшити кадри та ця робота проходить дуже пиняво.

В приміщенні парткабінету в м. Ворщів дня 25.III.1947. відбувся семінар секретарів первинних організацій комсомолу. Лекторами були: Коваленко /РК КП/б/У/, Каліновський /секр. РК ЛКСМУ/, Брченко, Уваров, Терещенко, Хоменко /РК КП/б/У/. На семінарі перероблено слідуочі лектури:

1. ВКП/б/ - організація і керівник комсомолу,
2. ІУ-та п'ятирічка - план виконання - 1946-50 рр.,
3. Права і обов'язки членів ВЛКСМ,
4. Про підсумки сільськогосподарських робіт 1946 р. і завдання комсомольських організацій в підготовці і проведенні весняної сівби,
5. Про міжнародне становище.

На семінарі комсомольці зобов'язалися допомогти в проведенні весняної посівної кампанії.

По селах комсомольські організації недіяльні. Члени їх переважно шантажовані, Конспірують перед населенням.

Піонерські організації існують головню у школах райцентрів та деяких сільських. Найбільш активні міські організації. Намагання учителів насильно втягти учнів у члени піонерських загонів стрічають рішучий спротив зі сторони школярів.

Партія

Комсомол

Школа

Вчительська

Стан адміністрації незмінний. Деякий натиск посилено на сільську адміністрації під оглядом трудової дисципліни. "Коли не буде задержана трудова дисципліна, голови с/рад або секретарі будуть каратися тюрмою чи вивозком", - сказав секр. партії Тіщенко в с. Більче Зол., Борд. р-ну, на зборах голів і секретарів с/рад. Вся адміністрація району включена зараз у підготовку посівної кампанії. Крім того в деяких районах більшовицькі вожаки старалися ангажувати сільську адміністрацію до боротьби з українськими повстанцями. Завзивали намовляти повстанців, щоб вони зголосилися з повинною. "Їх є мала купка. Нехай зголосяться, то й волос з голови їм не впаде та будуть мати забезпечене вільне, спокійне життя", - сказав райпрокурор, який виступив на кудевих зборах у Більчу Зол. з доповіддю.

18.11.1947 р. на мітингу в с. Шутроминці, Товст. р-ну, голова райфінвідділу Романенко говорив: "Не слухайте їх говорення про недалеку війну, бо її не буде. Народи Радянського Союзу не хочуть війни, хочуть мира. Недакей вже час, що й сліду не остаеться по бандерівцях. Коли вже побудемося бандитів, заживемо щасливо. Ми знаємо, де вони переховуються. Ті господарі, в яких вони живуть, хай їх переконують та самі зголошують, а запевняю, що волос їм з голови не спаде".

Матеріальне становище адміністрації неоднакове. Начальники і ті, що мають доступ до магазинів, живуть краще, решта живе впроголодь. Більша частина адміністрації до більшовиків ставиться вороже. Це викликають в першій мірі матеріальні обставини.

Нових частин ЧА, крім тих, що були в попередньому місяці в терені, немає.

Побут шкільної молоді незмінний. Матеріальні обставини набагато погіршилися, що є причиною слабкої фреквенції учнів, а тим самим і успішності в навчанні.

В культурному житті молоді особливої активності не проявляє. По міських школах культурне життя знаходить частіше вияв. Тут є зорганізовані гуртки художньої самодіяльності, які проявляють деяку праць. В с. Озеряни, Скалапод. р-ну, силами драмгуртка поставлено п'єсу "Орли батьківщини". Гурток російської мови уладив відчит на тему "Анна Кареніна" Л. Толстого. У всіх школах відсвятковано Шевченківські роковини. Найбільш проявили себе тут співочі гуртки, які існують при кожній школі.

Молодь активна

В політичному житті шкільна молоді бере дуже слабу участь. Комсомольські організації існують лише в СШ та в деяких НСШ. Піонерські організації постійно поширюються. В Скалапод. р-ні вони вже є в кожній школі. Спосіб вербування піонерів насильницький. Піонерволаті, призначені з району, записують дітей, не питаючи про те, чи вони погоджуються бути піонерами. Це доводить до того, що багато дітей опускає школу /с. Турильче, Скалапод. р-ну/, або зовсім не знають, що вони є піонерами. По селах, як комсомол, так і піонери не проявляють діяльності. У звітному місяці учителі на сильно намагалися втягнути учнів в комсомол у школах Скалаподільській, Турильчецькій та Лановецькій.

Великий вплив на шкільну молоді має революційний рух, якого прояви воно спостерігає кожного часу. В неї помічується велике зацікавлення революційною літературою, яку прочитус з захопленням. Науковий рівень задовільний. Зараз починається приготування до іспитів. Для невспівачих учнів організовано консультації.

Кількість учителів і їх національний склад незмінні. Матеріальний стан, подібно, як і учнів, дуже лихий. Вурають учителі, що

йдуть коло церкви в час відправи щарастасів та звертаються до священників з проханням про хліб /Товст.р-н/. Зі сторони уряду чи профспілок допомоги не одержують.

Деякі з учителів Скалапод. р-ну проявляють досить велику активність в громадському житті села, що викликає загальне обурення серед населення. Трапляються між ними теж такі, що в неділі і свята ходять до церкви, щоб таким чином здобути собі симпатії у місцевих селян.

В дні від 29.II. до 3.III. 1947 р. у залі кіно в м. Борців відбулася нарада. На нараді порушено питання виховання молоді в більшовицькому дусі та підготовку до іспитів і екзаменів. З доповідями виступили: Крайняк Віра, Колосов Степан, Зубенко Василь, Хом'якова Катина, Самонін Олександр /зав.РВНС/. Крім них виступив з доповіддю секр. РК КП/б/У Терещенко на тему: "Що робити?" /Ленін/, "Розвиток теорії Маркса і питання ленінізму". Він закликав учителів до активної співпраці з органами державної влади у формі відчитування рефератів для населення у вихідні дні та прокопгоспної агітації. Секр. РК КП/б/У Тіщенко звернув увагу учителям, щоб вони не ходили до церкви та відмовляли від того дітей, бо "релігія - це дурман і опій народу". Учителям із СУЗ грозив покаранням та звільненням з роботи. Про учителів із СУЗ казав, що вони повинні вже перевиховатись ~~що~~. Закінчуючи свій виступ, сказав: "Ми основні сили бандьорів знищили, з рештками скоро покінчимо. Настав час вашої роботи в селах, щоб зник скоро на Збручі кордон думок селянства". Про організації комсомолу та піонерів у селі і про колгоспну акцію говорив Самонін.

Становище молоді у звітному місяці не змінилося. Її даліше можна поділити на дві групи. Перша - це молодь національно і політично свідомо. Вона солідаризується з нашим рухом, бере активну участь в ньому, допомагаючи повстанцям. Революційними ідеями захоплюється та поширює їх. Співає радо революційні пісні, входить в розмови з повстанцями, цікавиться боротьбою.

"Якщо б ви мене прийняли, то я б сьогодні пішов з вами. Не могу вже даліше дивитись, як ті сталінські посіпаки знущаються над народом. Краще вмерти, ніж дивитись на ці злидні, нужду і голод", - сказав внак із села Б. у розмові з повстанцями. Ще інший із села К. сказав: "Ох, коби вже якнайскорше прийшов той час, у яким би ми змогли змиритись із сталінськими посіпаками в одвертому полі зі зброєю в руках. Ми б їм показали, як знущатись над безборонним населенням".

Друга група - це молодь, яка попала під більшовицький вплив та пішла на співпрацю з більшовиками, як напр.: Дичка Михайло із с. Городок, вернувши з ЧА, поступив на роботу в маслозавод, де став директором. Тут заприятелював з двома своїми однодумцями, та разом з ними провадить гуляще, хуліганське життя. Організує забави, плячить, говорить російською мовою /Зад.р-н/. Молодь такою покроем ставиться до революційного руху вороже, бере участь у боротьбі проти українських повстанців.

Культурне громадянське життя не знаходить майже жодного вияву на селі. До всього, що більшовицьке, населення ставиться вороже, з упередженням.

Всупереч голосній пропаганді про широку демократію в ССРСР, кожночасно стрічаємо випадки знехтування прав людини представниками держави. Напр.: Дня 4.III.1947 р. у с. Торське, Зад.р-ну, зав. соцзабезпечення Олійник та лейтенант мвд Служенко побили

вчителі

молодь

до крові селяни: Кульпу Франка та Викляк Михайла за те, що вони везли для себе з лісу дрова, а не хотіли завести для них у район.

2. III. 1947 р. у с. Шутроминці, Товст. р-ну, приїхали більшовики та перевели мітинг, на якому виступали проти бандерівців. По мітингу зайшли до с/ради, де запрошували Тельник Дмитрові бути секретарем. Цей відмовився, мотивуючи тим, що він не вмів. "Як не вмів, то ми тебе навчимо. Секретарем мусиш бути", - сказали йому більшовики в райцентру.

26. III. 1947 р. І-ий секр. РК КП/б/У Зіненко /Зал. р-н/ прикликав до с/ради в с. Торське селянина Николайчук Івана та сказав, щоб він підписав заяву до колгоспу. Коли селянин відмовився, Зіненко назвав його "бандерівцем", грозив Сибіром та арештуванням, але це нічого не допомогло. Тоді приказав сталінським посіпакам притискати дверми йому пальці, і в цей спосіб змушував до вступу в колгосп.

В с. Висічка, Борщ. р-ну, партприкріплений назначив голову земгромади, тому, що ніхто не хотів голосувати.

В цьому ж селі більшовики побиди дротяними нагайками селянку Стефішину Параску за її сина.

В с. Глубічок, Борщ. р-ну, оперативний обб Медведьов побив до крові селянина Секундяка, який відмовився відбутися в нього поладку, мотивуючи відмову неспроможністю через те, що він інвалід ЧА.

Народ СРСР живе в постійному страху перед прославленими "захисниками" порядку-мвд. Грабунки, побої, насильства, застрашування Сибіром мають характер щоденних явищ на селі.

В економічному житті зміни немає. Більшовики, ограбивши селян, засудили його тим самим на голодову смерть. Кооперативи, які існують по селах, не задовільняють потреб населення. Товарів привозять в райцентру дуже мало. Напр.: за один місяць до кооперативи в одному із сіл Товст. р-ну привезено: 2 цирклі, 3 лопати, 10 батогів, 4 влії, 4 пари важок, 2 посторонки, 10 бромок для дівчат, 9 пар кувальчиків, 10 обручок, 2 цнт солі.

Всякі необхідні речі ширьжитку селяни змушені купувати "на паску" по дуже високих цінах, що доводить до ще більшої бідності села.

Великих промислових заводень в терені немає. Тютюново-фурментацийні заводи не працюють в-за браку сировини. Працюють промкомбінати та артілі, але своєю продукцією не задовільняють потреб місцевого населення.

ІУ-та п'ятирічка, покищо, в стадії розпропаговування необхідності виконання її планів та в змальовуванні "раю", який вона створить в СРСР.

II. Народ у боротьбі.

Кожний селянин почувається зараз покривдженим зі сторони більшовиків, що є зовсім правильним. Це стало причиною ворожого ставлення мас до них. Населення дуже радо зустрічало б упадок СРСР. Воно нетерпляче очікує війни, в якій сподіється провалу ненависної тирани народів. Часто можна почути слова: "Коли то ми вже будемо вільні? Коли то вони вже заберуться від нас?" Протибільшовицькі настрої підсилює революційна боротьба українських повстанців. Вона стає поштовхом до всяких протибільшовицьких виступів, а навіть до чинного спротиву мас. Напр.: в с. Віль-

Характеристику

че Зол. Борщ.р-ну, селянин Ключко віз дрова повз гарнізон, який там стаціонує. Його задержав оперативний мвд Ремізов та наказав віддати дрова на гарнізон. Селянин не погодився. Тоді Ремізов намагався забрати дрова силою. Ключко почав бити буком Ремізова, якому на поміч прийшли гарнізонщики. Дрова забрали, а селянина арештували та вкинули до пивниці, де пересидів до вечора.

15.III.1947 р. у с. Торське, Зап. р-ну, селянка Земледух Наталія, доведена до крайності головою райвиконкому Павленком, який скривдив її при збиранні поставки молока і м'яса, штуркуючи його палицею в живіт, кричала: "Ади, яке черево випас собі нашим молоком і м'ясом! А трісло би воно тобі, ти діду, зебраку! Я така стара на вашу державу не годна робити!"

Частіше трапляються випадки, що жінки виганяють з хати москалів, які жадають від них іди. При таких "операціях" жінки не жаліють "епітетів" гідних більшовиків. Проти більшовиків виступає населення, помагачи повстанцям у революційній боротьбі. Трапляються часто випадки самочинного розписування кличів проти більшовиків. Напр.: у с. Бабинці, Борщ.р-ну, більшовики розписали кличі "Смерть бандитам!", а вночі хтось з населення дописав "сталінським".

В терені існує ОУД, яка веде підпільну революційно-визвольну боротьбу проти більшовицьких загартників. Під її впливом перебувають маси, які беруть досить активну участь. Це знаходить вияв в економічній сторінці села. Податки, контингенти і т.п. драчки населення старається взагалі не платити, або затягувати їх здачу. Лише завдяки теророві мвд і мго вдається більшовикам стягнути наложені на селян зобов'язання.

Ідея Української Революції охоплює щораз ширші круги населення. Нер найбільш захоплюється молодь. Крім того є частина населення, яка свідомо бачить, що тільки революційною боротьбою можна створити Українську Самостійну Державу, в якій буде забезпечено вільне життя.

Дуже часто стрічаємося з впливом більшовицької деморалізації на селі. Широко розвинута сітка донощиків та агентів мвд. Брак солідарності серед населення подибується майже на кожному кроці. Крадіж і грабунки на порядку денному, а і полове, і родинне життя теж у багатьох випадках неморальне. Це все наслідки більшовицької дійсності з її спеціальною більшовицькою мораллю, яка має згубний вплив на народ та веде його до фізичного та духового винищення. Незіпсований ще елемент стоїть на сторожі чистоти та моралі. Населення суворо засуджує погавших під вплив більшовицької деморалізації. Воно домагається у повстанців рішучої постави до зрадників, вимагаючи навіть їхньої ліквідації. Та найбільшу роль в боротьбі зі згубними впливами більшовицької моралі відіграють українські повстанці, яких народ уважає своїми спасителями та захисниками перед грізною навалю більшовицтву.

С л а в а   У к р а ї н і !

Постій, дня 5 квітня 1947 р.

5. IX. 1947.

38

115,6(78)

З В І Т

с у с п і л ь н о - п о л і т и ч н и й

з а м м.: ІУ - VІІІ. 1947.

І. Б і л ь ш о в и ц ь к а д е р ж а в а .

Щоби не допустити до цілковитого розвалу російської імперії в час революції 1917 р., російські більшовики видвигнули багатомовні кличі про дружбу народів, рівноправність та їхню взаємодопомогу. Змалювавши підло поневолені скорше царською імперією народи, вони закріпили підступом та силою царську неволю, міняючи лише зовнішній вигляд. Царська Москва в нічому не змінилася, мимо повалення царату. На його місце прийшов червоний російсько-більшовицький уряд, який назвав себе найдемократичнішим у світі. Права всіх народів, що ввійшли в склад нової російської імперії - ССРСР, на папері та в обіцянках були дійсно демократичні і захопили їх, та не те вийшло в практичному житті. Вже в перших днях існування ССРСР почав проявлятися російський імперіалізм, хоч як більшовики старалися його маскувати. Та не змогли замаскувати одвертого сиротиву новостворених національних держав, що повстали на руїнах російської тирми народів. Вже саме "об'єднання" братніх республік коштувало російських більшовиків немало крові. Та вкінці хитрошами і підлою брехнею їм вдалося закріпитися і здержатись при владі. В окремих республіках створили свої агентурні уряди, які "в радість витали великий братній російський народ", які "пламенно і щиро дякували російському народові за поміч у боротьбі з ворогами всесвітнього пролетаріату". Впродовж свого існування більшовики поступово розкривали своє дійсне обличчя, а останньо в другій імперіалістичній війні, а то й після неї російський імперіалізм проявив себе досить одверто, не маскуючи себе зовсім. Від тоді не перестає вже діяти явно російський шовінізм, якого прояви не важко помітити майже кождоде в культурному, економічному, політичному та громадському житті народів. Не покидаючи старих гасел, а навпаки ще голосніше поширюючи їх, більшовики здійснюють свої суто імперіалістичні плани та задуми. Говорячи про "братню любов" народів ССРСР, про їхню "нерозривну дружбу", російські більшовики закріплюють кождочасно імперіалістичні кайдани на руках волелюбних народів. Величезну увагу присвячують більшовики одному із найбільших народів ССРСР - українському.

На кожному кроці помічається прямування більшовиків до денационалізації українського народу до його фізичного винищення. Понижуючи його культуру, мову, висміюючи його звичаї, а в парі з тим вивисуючи все, що російське, зневажаючи його національну гідність, російський шовінізм не перестає зростати. Зовсім одверто виступають російські більшовики в установах проти службовців походження із ЗУЗ, називаючи їх "хахлами" та "галонами". Напр.: у Скалапод. нараді адвокат Поліпченко Сава сказав до своїх співробітників із ЗУЗ одного разу так: "Ви все галони - одно кодро націоналістической банди. Вам всем место в Сибире".

До поширення та вивіщення серед українців російської мови спричиняється у великій мірі більшовицька адміністрація, яка охопила все суспільно-державне диття. Всіми способами вона намагається витіснити українську мову з державних установ, вживаючи виключно російської мови, називаючи її кращою мовою, "мовою старшого брата", мовою Леніна-Сталіна. "Чому ви говорите російською мовою?" - спитали зав. маслозаводом м. Залізник Боговика. "Російська мова милозвучна, зрозуміла, нею говорять Сталін і більшовицька партія, тому і ми зобов'язані говорити цією мовою, як мовою славного російського народу" - відповів він.

Про намагання фізично винищити український народ говорять самі більшовики, розлючені рішучим спротивом українських мас у боротьбі з ними. "Ви бандити, ми вас знищимо до тла, бо вас не потрібно. Без вас Радянський Союз буде існувати. Дивитися на бандитів і чекаєте України? Скорше Донбас і Сибір побачите, як самостійну Україну", - сказав більшовик районної адміністрації, грабуючи у селянина будівельний матеріал у с. Слобідка, Товст. р-ну.

"Мені, руському, ти повинен дати молока, бо я тебе охороняю від банди, а собі, чи лишеш, чи ні, то нічого, бо тебе не шкода", - говорив боєць з гарнізону в с. Устечко, Товст. р-ну, до селянина, який не хотів йому дати їсти.

"Ми вас всіх знищимо, бо вас не потрібно. Ми б'ємо тебе тому, щоби ти був хворий і не ругався проти нас, бо ти не розумієш потреб нашого брата", - казав участковий мго Паланець до громадянина с. Летяче, Товст. р-ну, забираючи від нього коні та побиваючи його притому важко за спротив.

Одним із засобів фізичного винищення українського народу був голод, спричинений у великій мірі звірським грабунком контингенту у селян. Зі сторони уряду не було майже жодних спроб допомогти голодуючим. Більшовицькі посіпаки не раз збиткувалися над голодувачами, забираючи від них останню їжу.

Один більшовик з районної адміністрації, стрівши голодну жінку, що ходила за прошенням хлібом, так заговорив до неї: "Чого ти пляєшся, чому не робиш?" На це відповіла вона: "Іду за хлібом, бо я вмираю і мої діти". "Здихай! Чорт з тобою! Людей багато!" - відповів більшовик /Товст. р-н/.

63-літнього дідуся із с. Сверхківці, Товст. р-ну, стрівши, запитав один більшовик з районної адміністрації: "Старик, за чим ідеш?" "За хлібом", - відповів він. "Тобі ж скорше йти в землю. Тебе не потрібно на світі. Хахол, хоче жити!" - видав старенького більшовик. Неменше намагаються більшовики посилювати свої русифікаторські впливи в школі, пресі, театрі, кіно та інших культурно-освітніх установах. Багато уваги присвячується російській культурі і мистецтву.

За ці всі "блага", за "диру любов" і ще ширіше "підкування" кажуть російсько-більшовицькі посіпаки бути вдячними "великому братньому російському народові", як от: на мітингу в с. Торське говорив голова Заліщицького райвиконкому: "Ми, українці, під керівництвом більшовицької партії та старшого брата - російського народу досягли величезних успіхів у будівництві нашої соціалістичної батьківщини. Так як живе український народ в радянській державі під мудрим керівництвом геніального вождя Сталіна, який особливо піклується українським народом, не живе жоден народ поза межами нашої батьківщини. Тому ми мусимо бути вдячні йому та радянському урядові за такі умови життя, в яких ми живемо. Це ми мусимо тепер виказати працер для дальшого зміцнення Радянського Союзу в IV-ій сталінській п'ятиріччі. Цього року ми мусимо вповні розраховатися з державою по всіх сільськогосподар-

Справа мисливця

ських поставках та стати на колективний шлях життя, що нал Радянський Союз став ще могутнішим.

Розв'язданість російського шовінізму часто буває причиною розбудження та зросту національної свідомості українців. Прямі напади на українство зі сторони російських шовіністів викликають явний спротив, поглиблюють ненависть та вороже ставлення до всього, що більшовицьке, до всього, що російське.

Населення часто називає більшовиків "голотом", "босотом", "качапами", "москалями" та всякими іншими найпоганішими словами. Представників влади ненавидить за їхню мову, за їхню хуліганську поведінку.

Національна свідомість села, крім того, знаходить свій вияв у широму, прихильному ставленні селян до українських повстанців, які ведуть безнастанну боротьбу з більшовицькими імперіалістами, та в одвертих протибільшовицьких виступах.

"Я приймаю вас на квартиру, і не боюся. Нехай діється Божа воля. А знова, якби вас стрінув якийсь випадок, це саме чекає і мене. Чи я вартісніший від вас? Я на те саме посвятився, що й ви. Свого життя більш не ціню, бо добре розумію", - говорив до повстанців селянин із с. Солоне, Товст. р-ну.

"Хлопці, тяжке ваше життя, однак я розумію, що ви мучитеся за нас. Було би вам краще, якби весь народ розумів добре цю боротьбу, яку ви продовжуєте. Для вас не жалю нічого", - сказав 53-літній селянин із с. Бураківка, Товст. р-ну.

"Чорт сьогодні стріляв до мене за мою брацю. Я не дивуюсь, бо знаю, що це москаль. Буде доти знущатися, доки москалі будуть на нашій землі", - сказав селянин із с. Лисівці, Товст. р-ну, українським повстанцям, розповідаючи про те, як москаль забирав у нього корову.

Селянин із с. Мирків, Товст. р-ну, сказав таке про більшовиків: "Я добре розумію, чого хочуть більшовики і чого так з нами поступають. Ім йде про знищення нас, українців, доки тут назавжди панував Сметанін та Толкачов /оперативні - русські/".

Незалежність селян національно свідомих не багато. Правда, сьогодні вже кожен знає, що він українець, та цього замало, бо своїх національних обов'язків багато українців несвідомі. В них на першому місці, звичайно, стоїть особисте матеріальне добро, про яке дбають постійно, не жаліючи трудів.

Крім пасивних егоїстів є ще частина населення, зовсім несвідома, а то й ворога українській нації. Це перевертні, підлізні та велика кількість задурманених більшовицькою пропагандою. Це бувають люди, з якими ніхто не числився у минулому, а яких більшовики вмело використовують до здійснювання своєї підлої загарбницької політики.

Цих людей заставляють працювати агентами та донощиками своїх поліцейських органів мвд та мвб. Їх заставляють поширювати всякого роду провокативні чутки, щоб застрашити населення, і тим самим зробити його податливим на більшовицькі впливи. У великій мірі виявляють себе національно несвідомі одиниці у відношенні до українських повстанців. Вони ставляться до них неприхильно, а то й вороже. Слід зазначити, що часто причиною неприхильного ставлення та притуплення національної свідомості є терор, застосований більшовицькими поліцейськими органами.

"Хлопці, не приходіть до мене, бо я боюся. В селі є більшовики, а ви як до мене зайшли? Втікайте скорше з села, бо то дуже страшно. Більшовики на кожному кроці. Я знаю, що вам потрібно прийти, але страшно, уважайте", - сказав селянин із с. Нагір'я, Товст. р-ну.

Найбільш неприхильно ставляться до українських повстанців за-

можнісі селяни, т. зв. куркулі. Будучи переважно матеріалістами, вони бояться за своє майно, щоб більшовики не сконфіскували, тому теж стараться не входити в зв'язки з повстанцями, щоб не дати більшовикам підстав до яких-небудь претенсій. В цих людей на першому місці стоїть особисте матеріальне добро.

Національно-політичне життя народів ведеться під стислим контролем партії. Воно без її відома і апробати в ССР проявлятися не може. Все сама конституція ССР забезпечує ^{однією} із своїх статей керівництво всіма організаціями, як громадськими, так і державними, називаючи партію ВКП/б/ "керівним ядром". Партія керує всім життям народів ССР. Національне чи політичне життя, яке іде в розрив з партією, можливе лише нелегальне, тому-то країні члени поодиноких народів ССР виступили до підпільної боротьби проти більшовицької партії і уряду за створення своїх національних самостійних держав, ведучи за собою народ. Найбільшого розмаху та популярності в цій боротьбі досягнув український народ із своєю Організацією Українських Націоналістів. Інших партій чи організацій в терені зараз немає.

Великий вплив на маси мають головні міжнародні події. Конференції, наради, виступи державних мужів західної Європи впливають додатньо, то від'ємно на населення ССР. Великий підйом духа та багато надій на краще майбутнє викликала московська конференція. Але її безуспішне закінчення спричинило де деякої зневіри серед мас. Та населення, мимо всього, не покидає думки про неминучість війни, і то у весняних місяцях. Переключаючись з речинця на речинець, вони нетерпеливо очікує конфлікту, пильно стежачи за міжнародними політичними подіями. Американська позика Греції і Туреччині викликала знову підйом і надії на скорий конфлікт між аліантими і ССР. Всякі запевнення зі сторони більшовиків, що війни не буде, викликають у населення поняття, що більшовики це роблять зі страху перед війною. Це ще більше скріплює маси в неминучість третьої світової війни.

Безжалісна грабіж позики та контингенту молока і м'яса, а останньо збіжжя, викликала загальний спротив серед мас. Щоправда, не мав він масового явного характеру, але стрічається цілий ряд випадків затягування та саботування зобов'язань.

Економічна боротьба не припиняється, незважаючи на нелюдський терор зі сторони державностей. Деколи рознузданість більшовицьких посіпак доводить населення до духової депресії, що стає причиною песимізму та безнадії.

Орієнтація мас дальше не змінилася. Вони не переставать вірити в це, що тільки аліанти зможуть виступити до одвертого бою проти більшовиків та знищити їх. На власні сили народу не покладають великих надій. Причиною таких орієнтацій є в першу чергу політична несвідомість та нелюдський терор поліційних органів мвд і мвб.

"Якщо на світі не зміниться, то ми пропали. Це все більшовицьке лихоліття ми переживемо, тільки, щоб воно було короткотривале" - сказав селянин із с. Устечко, Товст. р-ну.

Загроза нового голоду внаслідок звірського грабежу збуджує серед населення загальне бажання якнайскорше позбутися більшовиків. Маса бажать з усієї душі розвалу ССР та нетерпляче очікуать його.

Щоби захопити маси і підпорядкувати їх собі та приглушити національні почування, а тим самим улегшити русифікацію народів ССР, більшовики видвинули класову боротьбу. Проголошуючи ідею безкласового суспільства, більшовикам вдалось захопити маси та заковати їх у кайдани стахановщини або вбрати в колгоспне ярмо. До влади в ССР прийшла партія ВКП/б/, яка забезпечила за собою всі

права на користування благами, створеними державою. Назвавши ССРСР державою переміжного соціалізму, державою трудящих, вона здійснює нечувану в світі експлуатацію громадян. До цього служать їй колгоспи, заведені насильно у сільському господарстві та стахановщина у промисловості. Для збільшення продукції застосовують соцзмагання, які практикуються у кожній ділянці життя громадян ССРСР. Занимаючи чільні становища в державі, партійні являються немилосердними експлуаторами працюючих мас, наживаючись та розживаючись коштом їхньої важкої праці. Селяни та робітники, закріплені жорстокими законами про трудову дисципліну за своїми верстатами праці, не мають змоги користатися із загальнопризначених славною сталінською конституцією прав. Спеціально створені лихі умови життя працюючих заставляють їх думати виключно про засоби виживлення своєї родини та себе самого, а забувати про яке-небудь культурне життя та права людини.

Таким чином у славній державі переміжного соціалізму /в дієвості російського імперіалізму/ явно поділяється населення на класи: експлуатованих трудящих та експлуататора - партію ВКП/б/.

В жорстокий і може в найбільш жорстокий спосіб експлуатуються партією селяни. Для кращого їх використання партія завела колективний спосіб господарювання землер. При такій системі партійна кліка має змогу повністю грабувати селян з продуктів їхньої праці.

У весняних місяцях звітнього періоду більшовики дожили багато зусиль, щоб закріпити старі та завести нові колгоспи. При тому вживали різних способів від агітаційно-пропагандивних почавши, а на застосуванні побоїв та жорстоких знущань кінчали. Напр.: дня 13.У.1947 р. до с. Дунів, Зал.р-ну, приїхало в райцентру ок. 40 більшовиків. З ними були: секр. РК КП/б/У Зіненко, голова райвідкому Павленко, голова райземвідділу Шевченко, нач. мgb Запорожець, ст. лнт. мgb Іващенко, лнт. мgb Жмурко та інші. Вони зігнали людей до клубу, де Шевченко перевів мітинг. Він намовляв людей "по-доброму" записуватись в колгосп, бо в протилежному разі влиють "сили", а навіть "кров поллється", бо "колгосп му- сить бути". Коли люди почули про колгосп, хотіли втікати домів, та стійкові, штовхаючи їх прикладами, та викрикуючи: "Пашол вон! Куди? ... твоя мати!" - заганяли їх знову до клубу. По мітингу Шевченко викликав селянина Присяжних Івана та наказав йому відписати заяву. Коли цей відмовився, Шевченко витрутив його до сусідньої кімнати, де були посіпаки з мgb - Запорожець, Жмурко, Іващенко і другі. Ті зразу старалися заломати Присяжнюка психічно, закидаючи йому притому зв'язок з бандерівцями та застрашуючи його вивозом на Сибір. Коли це не допомогло, почали знущатись над ним. Били по обличчі та по всьому тілі. В одну руку дали олівець, а другу притискали джерима, і в цей спосіб змусили його підписати заяву. Подібних методів вживали при вступлюванні в інших членів у колгосп. Головою колгоспу назначив Шевченко Ружицького Івана, якого так побили, аж вапух, а коли він відмовлявся, грозили вивозом на Сибір. Таким способом організовано колгоспи в селах: Городок, Кулаківці, Лисичники, Дуплиська та Дзвиняч - Заліщицький р-н. Їхній стан представляється наступне:

В с. Кулаківці колгосп об'єднує 107 господарств. Він розпоряджає наступним реманентом: 30 возів, 28 плугів, 2 сівалки, кінна молотарка та 32 коні. Землі в нього 400 га. Працездатних людей 275.

В с. Лисичники колгосп ім.Франка об'єднує 111 господарств. Розпоряджає наступним реманентом: 45 возів, 52 плуги, 94 борони, та 96 коней. Землі - 565 га.

В с. Дуплиська колгосп ім.Шевченка об'єднує 62 господарства.

Колгоспи

З В І Т

с у с п і л ь н о - п о л і т и ч н и й

з а м м.: IX - XII. 1947 р.

I. Б і л ь ш о в и ц ь к а д е р ж а в а

Примушені обставинами в другій імперіалістичній війні більшовики виявили яскравіше як коли-небудь своє дійсне обличчя. Пізнавши вороже ставлення усіх народів СРСР до уряду і партії, більшовики рішилися опертися на одному із цих народів, найбільшому - російському. Правда, кличі та ідеї міжнародної дружби, співпраці, братньої любові не зникли, а може навіть і частіше та голосніше викрикуються, але це для того, щоби замаскувати дійсний стан, який прибирає щораз то різкіші форми. "Любов і дружба народів СРСР" зараз скупчується довкруги "старшого брата" - "найкращого, наймудрішого" російського народу. На його адресу засилається подяки за "опіку", заповнення про "нерозривність, вірність, віддану любов" і т. ін.

Покинувши інтернаціональні ідеї, більшовики зараз всюди зовсім одверто стараються винищити російський народ, приписуючи йому безчисленні недійсні заслуги.

"На своєму славному життєвому шляху визначився великим героїзмом, самопосяганням і любов'ю до своєї батьківщини. Російський народ об'єднав інші братні народи і створив могутній Радянський Союз. Під керівництвом російського народу народи СРСР добились перемоги над гітлерівською Німеччиною і десь сьогодні стоять на стражі своїх демократичних прав. Особливо виразна заслуга російського народу в радянському Військово-Морському флоті. Боюва діяльність російських моряків відзначилася мужністю, бойовістю та військовою майстерністю," - сказав промовець на святі Морського флоту в м. Заліщики.

В державних установах та культурних заведеннях російська мова, ніби мимоволі, стала офіційною. Нею теж починають говорити деякі перевертні, що вдали вже порусчитись, як партієць Олійнич у місті Заліщики. Він не тільки сам говорить по-російському, але й других намовляє до цього. "Ми всі повинні говорити російською мовою", - каже він.

Радіопередачі в клубах заслуховуються переважно з Москви та на російській мові. В бібліотеках налічуються переважача кількість книжок на російській мові. В клубі м. Заліщики за звітний період були відчитані реферати на теми: "Російський народ як оплот боротьби з загарбниками", "Роль російського народу в історії СРСР". В цих рефератах, як вже говорять самі заголовки, говорилося найбільше про "великий російський народ" та його "заслуги" для людства.

У школах головну увагу присвячується вивчанню російської мови і літератури. Шкільні бібліотеки в м. Заліщики налічують 70% творів, написаних на російській мові. Українська книжка в українській школі стає рідкістю. В технікумі плодоовочівництва вживається російських підручників, за винятком сільськогосподарського посібника. На російській мові викладається в цьому ж інституті дисципліни: бджільництво, тваринництво і меліорація.

Не занедбують нагоди поширювати русифікаційні тенденції гарячі патріоти - вчителі в школі. Вони часто-густо вказують учням на "великі заслуги російського народу" та закликають учнів до вдячності йому за них. "Ви musíte бути вдячні російському народові за те, що він визволив вас з-під німецького ярма і дав змогу навчатися... З російського народу вийшов великий вождь і учитель, безсмертний будівничий соціалізму - Ленін. Тому всі народи повинні з пошаною скланятя голови перед російським народом, який є глаголом ідей вірності, непереможності прапора марксизму - ленінізму", - сказала учителька Ош м. Заліщики Чернишова.

В місяці вересні більшовики використали всі засоби своєї пропаганди для возвеличання Росії і російського народу. Претекстом було свято 800-річчя Москви. Не один промовець аж захлинався від похвал - дитярамбів на честь "великої Москви", на честь "найбільшого вогнища культури, захисника людських прав, осередка науки". Вся преса аж рябіла від постійно повторюваних та вицислюваних "заслуг" Москви для людства цілого світу.

"Москва - це наша мати. Вона з любов'ю пригорнула український народ у часи польської навали, палко пригорнула його в часи бурі першої світової війни. З тією ж любов'ю допомогла звільнити Україну від німецької кормиги і сьогодні колише український народ у сім'ї вільних радянських республік. На ознаменування 800-річчя Москви ви повинні всі вступити на шлях колгоспного господарювання та назвати артіль цим благородним ім'ям", - говорив на святкових зборах більшовицький представник з райцентру в с. Зозулинці, Зал. р-ну. В статті, присвяченій 800-річчю Москви, районна газета Зал. р-ну "Перемога" пише м. ін.: "В надії на Москву жив наш кожний наддністрянський хлібороб і батрак. Радість, щастя і воля принесла нам Москва. Вона стала нашою рятівницею".

В с. Стрільківці, Борщ. р-ну, дня 7.XI.47. відбулось свято в честь XXX-их роковин Лютневої революції. Вчитель із СУЗ виголосив промову, в якій вихваляв Росію та російський народ. "Зараз всі визнають, що великий, братній, російський народ своєю самовідданою боротьбою врятував цивілізацію цілої Європи від фашистських погромників. В цьому заслуга російського народу перед історією людства. Ми, українці, які зв'язані зі старшим братом - російським народом, повинні всіма силами допомагати його розвитку", - закінчив він.

Подібно сказав І-й секретар РК КП/б/У Зал. р-ну Зіненко на святі XXX-их роковин Лютневої революції, а саме: "Ми, українці, з пошаною скланяємо голови перед світовою російського народу і шлемо йому наше щире спасибі".

Для русифікації мас більшовики вживають різних способів і методів. В Товстенському р-ні, напр., в сільських кооперативах розпродують портрети російських письменників. Тому, що люди не купують їх, крамарі не продають товару людям, які не купують рівночасно портрету. Портрет додається примусово до проданого товару.

Стан національної свідомості за звітний період майже не змінився. В людей, що прибули із СУЗ вона розбурилася або зросла. Причиною тут матеріальні обставини, які кажуть ненавидіти ім більшовиків. Зараз між східняками начисляється 85% ворожо наставлених до партії та уряду. Між ними стрічається деяка частина, яка симпатизує з українським революційним рухом. Вона висловлюється: "Бандерівці борються за Самостійну Україну проти колгоспів, нужди і голоду", або: "Бандерівці за правду борються, вони переможуть".

Для приспання національної чуйності та викликання ферменту серед мас більшовики стараються видвигнути класову боротьбу. Вони звернули у звітний час свою увагу на т. зв. куркулів та намагаються настроїти проти них решту незаможного населення. В цьому більшовикам сприяють лихі матеріальні умовини, ними викликані.

Причиною лиха більшовики стараються представити куркулів, що їм почасти вдається. Деколи можна почути від незаможних селян, які бажають позбутися небажаних гостей з райцентру: "Ідіть до куркулів, в них є".

Серед місцевого населення помічується брак солідарності у відношенні до переселенців. Місцеві селяни згирдливо називають їх "лемками", сторонять від них мов від чужинців.

Національно-політичне життя в СРСР знаходиться під контролем партії та поліційних органів. Воно можливе лише у нелегальній формі, де і знаходить свій вияв. У боротьбі з проявами національно-політичного життя серед мас та в підпіллі, в першій мірі, більшовики присвячують величезну увагу. Вони намагаються його ліквідувати, уживаючи до того різних способів і методів, від пропагандивних виступів до застосування терору включно.

В місяці жовтні опубліковано було указ Президії Верховної Ради УРСР про переведення виборів до обласних, окружних, районних, міських, сільських і селищних Рад депутатів трудящих дня 21.XII.1947. На населення подія ця особливого впливу не мала, тому, що "демократичні вибори" доводилося йому переводити вже двічі по закінченні війни. У підготовці до виборів населення, як звичайно, участі не брало взагалі. Воно висловлювало своє невдоволення та насміх з більшовицької демократії. "Більшовики знову змусять нас під штиком віддати свої голоси за підлих виродків, а опісля будуть нас нещадно експлуатувати", - говорили селяни в Зал. р-ні. До "успішного" перебігу виборів причинився у великій мірі вивіз громадян на Сибір, який відбувся 21.X.47. Він викликав серед населення духову депресію і безнадію. Між населенням, що підпало вивозові, було багато таких, що виступали явно проти більшовиків, лаяли їх та відгрожувались, як от: в с. Садки, Товст. р-ну, 18-літня дитячка Анна кричала до більшовиків: "Московська голото, жидівські вислужники, за що вивозите такий нещасний народ зі своєї рідної землі? Не тіштеся, кацапи, що вже нас позбулися, ми ще вернемо, але вас вже на світі не буде". На те більшовик сказав їй: "Малці дівушка. Сталін дал наказ вивезти бандитські фамілії". "Бог би вас скарав з вашим Сталіном", - не переставала далі лаятися дівчина.

В с. Устечко, Товст. р-ну, селянин Шарварко Микола говорив до людей: "Не плачте, нехай вивозять, це вже в них останнє весілля. Ми перебудемо все, і як будемо жити, то повернемося. Нас ніхто не переродить. Якими вродилися, такими й помremo".

В с. Сверхківці, цього ж р-ну, 5-літній хлопчик, якого більшовик виносив з хати, драпавав його та кусав зубами.

В с. Іванків, Скала-Под. р-ну, господиня, яка зорієнтувалася, що більшовики, які зайшли до неї, хочуть її вивезти, прийняла їх та дала їсти, а сама вийшла з хати ніби до сусіда, при-тому непомітно замкнула двері на колодку. Більшовики якийсь час ожидали її, а вкінці хотіли вийти з хати і щойно тоді побачили, що вони замкнені. При допомозі інших більшовиків вийшли з хати. Загально, чинною спротиву зі сторони населення в час вивозу не було. В оставших селян вкорінився панічний страх перед вивозом. Всякі надії на краде щезли. "Хто зна, коли та війна буде, більшовики нас всіх вивезуть на Сибір", - часто говорять селяни. Одиною отже, надією селян - це війна, яка б принесла розвал більшовицької імперії. Майже все населення орієнтується зараз на Англію та Америку, очікуючи конфлікту між ними а СРСР.

"Що з того, що ви боретеся з більшовиками, як ви нічого не вдієте, Як не буде війни, то хто знає, що з того вийде", - говорять селяни. Трапляються одиниці, які вірять у наші сили. Вони знову вважають повстанців своїми спасителями. "Вважайте, хлопці, вважайте. Тільки на вас покладаємо надію", - говорять вони. Трапляються одиниці, революційно настроєні. "Я добре знаю більшовиків і хто во-

ни для нас. Другий раз в Ча не рідю, хотяй би мене чекала смерть. На випадок мобілізації організуо собі кілька хлопців і йду в партизани", - сказав демобілізований з Ча у с. Шипівці, Товот. р-ну.

Мимо сильного більшовицького терору населення вірить у неминучий розвал ССРСР, а віра його крипшає кожночасно зі зростом антагонізму між ССРСР а Англією і Америкою. Населення, мимо того, що пережило багато злиднів у час війни, чекає ще однієї, яка б повинна вирятувати його від більшовицького ярма.

Дуже виразно говорить про безкласове суспільство в "країні переміжного соціалізму" наявність в кожному райцентрі спецмагазинів, т. зв. "тридцятки", призначених виключно для партійних. Використавши у відповідний час ключі про безкласове суспільство, більшовики закріпостили селян в колгоспах, закріпили за станками робітників, хитро суворими законами - постановами закріпили владу в своїх руках і зараз наживаються коштом працюючих. Ось як живуть в "державі робітників і селян, у державі трудової інтелігенції" ці, що за права свої віддавали життя в час революції, що боролися в II-й імперіалістичній війні за визволення батьківщини "Багато робітників і службовців живуть в одному приміщенні з курми, безрогою або козою, які становлять їхнє підсобне хазяйство. Сплять на носилках, підвішених над тими хатніми співжителлями. В такій хаті нема жодної обстановки", - так звітує один із членів санітарної комісії в м. Заліщики. В той же самий час начальник воєнкомату підполковник Леусенко вигнав громадянина Мамалигу Гриця з його власного дому, де сам замешкав. Інші партійці живуть у вигідних домах, просторих світлицях, у вигодах та достатках. I-й секретар РК КПЗ/У Зал. р-ну Зіненко дав у місяці травні в коміс до бюджетів 11 свиначих шинок, яких не успів сам з'їсти, тоді, коли загально службовці і робітники голодували.

Найбільш понижені і експлуатовані партійними-селяни. Вони несуть майже увесь тягар колгоспальних податків і контингентів, вони коштом своєї мозольної праці вдержують увесь апарат гноблення народів ССРСР. Їхнім, в першу чергу, коштом наживаються партійні верховоди та їхні послугачі. І менші, і більші "пани з району" не омилнають нагоди, щоб дещо не привезти з села ми-мо того, що воно і так висмоктується із сільського господарських продуктів встановленими нормами до максимум.

Щоби ще краще здійснювати експлуатацію села, більшовики вперто і наполегливо, дуже часто з розбозом, стараються сколективізувати села. У звітній період вони послали колгоспну акцію у деяких районах, що дало позитивні для них результати. Під кінець місяця жовтня більшовики zorganizували у Заліщицькому р-ні 4 нових колгоспів. В с. Печерна - "Нове життя" /140 чол./, в с. Добровляни - "XXX-ліття Жовтня" /суцільно сколективізоване село/, в с. Винятиці "ім. Кагановича" /144 чол./, в с. Колодрібка - 152 чол. Воїх колгоспів у Зал. р-ні зараз начисляється 18, а саме: в сс.: Горюдок - "ім. Молотова" /старий/, Дунів - "ім. Хруцова" /старий/, Торське - "ім. Ворошилова" /старий/, Дзвиняч - "ім. Сталіна" /старий/, Лисичники - "ім. Франка", Дуплиська - "ім. Шевченка", Омьків - "ім. Богдана Хмельницького", Вигода - "ім. Котовського", Костільники - "ім. Будьонного", Касперівці - "ім. Леніна", Зезулинці - "800-річчя Москви", Кулаківці - "Перемога", Жавава - "Правда", Голігради - "Червона зірка".

В Товстенському р-ні є 4 колгоспи, а саме: Товоте - "ім. Шевченка", Попівці - "ім. Сталіна", Шипівці - "ім. Будьонного" і Слобідка - "ім. Леніна".

Колгосп ім. Сталіна с. Попівці, Товст. р-ну, начисляє 200 га землі та об'єднує 56 колгоспників. В склад реманенту входить: 2 коні та одна молотарка. Колгоспні забудування спалені. Голова колгоспу - Шевчук Андрій із с. Попівці, літ 60. Платні жодної не одер-

жує, крім двох кг збіжжя авансом. Бригадир колгоспу - Слободян Василь, літ 40, рахівник - Маринюк Іван, магазиняр - Кузь Микола. Колгосп організований був ще за першої більшовицької окупації. Організаторами колгоспу були: Федунів Василь, який 1941 р. втік з більшовиками і не повернувся, Федунів Петро, Бзва Андрій та Бронцький Данило.

До праці в колгоспі заангажовують одноосібників, яким обіцяють по 2 кг збіжжя за трудоводень. Однак ніхто його досі ще не одержав. Колгосп здав для держави 210 цнт збіжжя, для МТС - 150 цнт., а для насіння - 15 цнт. Платня колгоспників виносить по 2 кг збіжжя за трудоводень, але її обіцяють видати при кінці року. Майже всі колгоспники управляють своєю землею, з якої живуть. Податок, контингент та позику кожний колгоспник платить так само як і одноосібник. Доходи на прожиток черпає з власної господарки. З колгоспу має тільки те, що вкраде.

Способи організування колгоспів різні. Найчастіше засновується їх завдяки звірствам та насильствам більшовицьких представників з райцентру.

17. IX. 47. до с. Жажава приїхали з райцентру о год. 19-їй І-й секр. РК КП/б/У Зіненко, ІІІ-й секр. КП/б/У Удошенко, зав. райвідділу с.-г. Шевченко та інші. Всіх 15 чол. По всіх вулицях наказали засвітити ліхтарні та підвісити на високих стовпах або деревах. О 20-їй год. Зіненко післав бійців, щоб зганяли людей до сільради, але люди не хотіли йти. Тоді більшовики з люті ламали брами, розбивали двері та вікна в хатах. Бачучи свій неуспіх у роботі, більшовики почали падати соломі на подвір'ях у деяких господарів /Павлюк Дмитра і Шевчук Дмитра/, щоб селяни бігли гасити вогонь, а самі засідали оподалік. Коли люди збігалися до вогню, більшовики обсакували їх та ловили і відводили до сільради. Другого дня скликали всіх селян, що вже скорше вписалися у колгосп /понад 80/ та перевели з ними збори, на яких призначили управу колгоспу та назвали його "Правда". /Заліщицький р-н/.

11. IX. 47. до с. Зазулинці, Зал. р-ну, приїхав І-й секр. КП/б/У Зіненко та сказав своїм бійцям, що сьогодні мусять бути внесено не менше 50 заяв про вступлення в колгосп. Бійці почали "роботу". Били та лаяли селян, грозили вивозом на Сибір і інше. У селянина Чорного Аксентія підпалили соломі. Секретар РК ЛКСМУ Шкабарницький побив селянина Пальчинського Хому і Курчака Василя за те, що вони не хотіли підписати заяв до колгоспу.

2. X. 47. в с. Колодрібка, Зал. р-ну, уповноважений Несторов покликав до сільради Середу Івана.

- Ми тебе, старик, замикали, щоб ти підписав заяву до колгоспу, - сказав Несторов до Середи.

Коли селянин відповів, що в колгосп не запишеться, бо він не може стільки заробити, щоб міг прогодувати своїх семеро дітей, тоді член РК ЛКСМУ Липка вдарив старика так сильно по лицю, що той повалився на долівку. Взявши його за вуси, Липка знову поставив його на ноги та казав підписати заяву, але селянин далі не погоджувався. Хотяй як по-звірячому більшовики поведуться з населенням у час організування колгоспів, то все-таки багато селян ставить рішучий спротив. Той же самий Середа, коли його били, сказав більшовикам: "Я тепер маю вже 61 рік, але мене ще ніхто не бив, аж цього я діждався при радянській владі. Був я і в Америці, але там краде із злодіями поведуться, як тут з чесною людиною. А на старість дочекався я, щоб такий смарнак /Липка/ бив мене та казав бути тихо. До колгоспу я не запишуся, а коли хочете мого майна, то беріть його. Якщо я ще не в колгоспі, а вже б'ють, то що буде пізніше? Що хочете робити, але я до колгоспу не запишуся". Більшовики, побивши його важко та поторгавши за вуси, відпустили додів.

В с. Пидатинці, Борщівського р-ну, партприкріплений Коваленко

переводив мітинг, на якому заохочував селян до вступлення в колгосп. Селянин Кадок Дмитро відповів більшовикові на це: "Я запишуся до колгоспу, але заплатіть мені так, як за Польці платили у фільварку. Ви з колгоспу скорше оплачуєте МТС, держпоставки, засіваєте, а останки даєте колгоспникам, а коли нічого не лишиться, то кожний мусить з голоду вмирати. Я бачу, що ви заплатили Маруцакові. Він ціле літо працював у колгоспі, а якби не мав свого хліба, то був би в літі здох з голоду в колгоспі".

В с. Бурдяківці, Скала-Подільського р-ну, більшовики арештували Кухта Григорія за те, що не хотів вступити в колгосп, та відвезли до м. Чортків, а майно передали місцевому колгоспові.

14. IX. 47. у с. Колодрібка, Зал. р-ну, начальник мвд гвардії майор Запорожець зажадав від десятників, щоб вони підписали заяви про вступлення до колгоспу. Коли десятники рішуче запроєстували, Запорожець відпустив їх домів, зобов'язавши кожного зокрема до дня.

16. IX. 47. вписати на своєму участку не менше 4-ох селян до колгоспу. Крім десятників Запорожець намагався скликати селян, але ніхто не прийшов. Тоді розлючений більшовик післав джурних по кількох заможніших селян. Прийшов Тофан Іван і Версток Петро. Тофана запитав Запорожець, чи він здав контингент. Коли цей відповів, що здав, Запорожець сказав йому записатися до колгоспу.

- Я не хочу записатися до колгоспу. В колгоспі я не можу працювати, - сказав селянин.

- Так от підпишися тут, що ти вповні виконав контингент, - сказав Запорожець, підсуваючи селянинові папір.

Селянин поставив під кількома записаними рядками хрестик, бо не вмів писати. Тоді Запорожець, хитро посміхаючись, сказав:

- Ти вже в колгоспі. Можеш іти додому.

Коли селянин хотів виправдатися та почав заперечувати, присутній більшовик Желваков витрутив його з кімнати. Тоді звернувся Запорожець до Верстока, пропонуючи йому підписати заяву. Селянин рішуче не погодився. Тоді на нього кинувся Желваков та почав бити по обличчі та кшпати його, викрикуючи з люті:

- Підпишеш? Підпишеш? ... Уб'ю, як собаку! Ніхто й знати не буде! Ти бандито! Підписуй заяву!

Інші більшовики вложили в руку скривавленого селянина олівець та, стиснувши її в своїй руках, поклали хрестик на заяві. Цього ж самого дня уповноважений Несторов з бійцями важко побили селянина Паламар Дмитра, вдершись до хати.

Подібно діється і в інших районах, хоча тут колгоспна акція не мала такого сильного розмаху. Для змушення селян вступити в колгосп більшовики вживають всяких заходів. В деяких селах вони виділили спеціально краду землю для колгоспів, а селянам одноосібникам залишили найгіршу, або кількісні облоги, віддалені навіть по кільканадцять км від даного села, як, наприклад, селянам із сели Кулаківці наділено землю коло села Винятинці /Зал. р-н/, що лежить на 12 км від с. Кулаківці. Це зроджує в селян резигнацію і недбале ставлення до праці. "Ми не будемо прикладати рук до цього занедбаного опущеного поля, бо і так сьогодні чи завтра більшовики заберуть його від нас у колгосп."

Слід замітити, що в Товстенському р-ні більшовики при організуванні колгоспу казали членам конспірувати внесення заяв. В місяці вересні більшовики скликали людей в с. Гинківці та казали їм підписати заяви про вступлення в колгосп, але нікому про це не говорити. В цьому ж селі більшовики побили до непритомності селянку Поділь Маланку за те, що вона не хотіла підписати внести заяви до колгоспу.

Не всі, однак, колгоспи організуються більшовиками. В с. Шипівці, Товст. р-ну, організаторами колгоспу були місцеві селяни:

Лукаш Ізидор і Сарба Микола. Лукаш, щоб не йти в ЧА, оставши дома, понав в 1945 р. організувати колгосп. Вкінці більшовики арештували його, обвиняючи про зв'язок з українськими повстанцями. Сарба Микола, воєнно не зобов'язаний, остався вдома та працював агентом мід.

В колгоспі, ними зорганізованому, з 56 членів. На майно складається: 400 га землі, 14 коней, 1 корова, молотарка, 2 сіварки /мала і велика/, 3 плугів, 6 возів, 14 борін, валок, 4 граски, два культиватори.

Щоби вдержати новоутворені і старі колгоспи, більшовики докладають всяких зусиль. Підпомагають їх матеріально, часто коштом населення, як от у с. Шупарка, Борщ. р-ну, більшовики зруйнували хату селянина Олексія Михайла, а матеріал відвезли до колгоспу у селі Сапогів.

Дуже часто виганяють загально всіх селян до колгоспу на роботу, за що майже нічого не платять. При зганянні людей більшовики зустрічають спротив зі сторони населення, але це мало що помагає; погрожуючи вивозом на Сибір, конфіскацією майна, арештом, а то й розстрілом, насильно вигоняють на колгоспний лан.

19. IX. 47. у с. Висічка, Борщ. р-ну, прикріплений Коваленко ^{до Заліччя} зав. бінвідділом Масиком погрожував селянам: "Ви будете ходити ^{тоді}, як зробимо у вас хорошу прочоску. Тоді будуть останні добре підпорядковуватися радянській владі."

В сс.: Кошилівці, Попівці та Слобідка, Товст. р-ну, більшовики у місяці вересні щоденно гонили людей на колгоспний лан. Селянам, які спротивлялися, погрожували вивозом на Сибір.

Члени колгоспів, організовані під примусом, не-радо працюють. Вони взагалі не дбають про розвій колгоспів, а навпаки, саботують і нарочно розбазарюють колгоспне добро. "Змусили більшовики нас вступити в колгосп, чорт хай робить у них, а не ми. Саталінські черевачі хочуть на нашій праці наживатися. Не буде цього. Н-е маємо ми, не будете мати і ви", - говорять часто вони.

На полях радгоспу у с. Зозулинці та колгоспів "ім. Молотова" у с. Городок і "ім. Хрудова" у с. дунів /Зал. р-ну/ на кожному га зібраного жита остало з до 6 пудів зерна.

У місяці жовтні ще не почато піднімання зябу в колгоспах "ім. Ворошилова" у с. Торське, "ім. Сталіна" у с. дзвиняч, "ім. Молотова" у с. Городок /Зал. р-н/. Самі правління колгоспів порушують графіки польових робіт. Ось як характеризує колгосп більшовицька райгазета Заліщицького р-ну "Перемога": "Немає щоденної і систематичної роботи серед трударів - колгоспників. А в тім то й результати, що деяка частина колгоспників має за рік по 10 - 15 вироблених трудовнів. У багатьох ще не свідомих колгоспників низька продуктивність, а в деяких залишилась неповага до колгоспу, невіра в перемогу колгоспного ладу на селі. Та більше того, що ново-організовані колгоспи "Червона зірка", "ім. Богдана Хмельницького", "ім. Франка", "ім. Шевченка" надзвичайно поволи проводять осінню сівбу. А це говорить про те, що частина колгоспників не розуміє артільних законів, продовжує працювати на своїх присадибних землях".

"В колгоспі "ім. Ворошилова" сівба проходить неякісно. Сіють, не дотримуючись правил агротехніки". Тут висівають на один га 100 до 110 кг жита тоді, коли треба висіяти 150. Подібно річ мається і з оранкою. Замість на 15-18 см вглиб, орають лише на 8-12.

За свою важку працю колгоспники одержують дуже малу зарплату. Звичайно, для виконання норми трудовдня треба працювати найменше 2 дні. Зарплату /переважно 2 кг зерна за трудовдень/ одержують колгоспники не в час і так зменшену всякими драчками, що з неї неможливо вижити. В колгоспі с. Шипівці, Товст. р-ну, ввесь хліб вивезено на контингент та до МТС за рахунок натуроплати, а колгоспникам обіцяно лише по 2 кг за трудовдень.

Матеріальне життя колгоспників дуже лихе. У великій мірі рятують їх від голодової смерті присадибна ділянка та наявність селян одноосібників та деякі старі запаси. Стрічається багато випадків, що колгоспники використовують своє поле, яке не залучене до колгоспного, за що їх карають, як от: 1.Х.47. у с. Зозулинці, Зал. р-ну, перший секр. РК КП/6/У Зіненко вкарав колгоспницю Григорушук Анну на 6 цнт збіжжя та 600 крб. за те, що вона сіяла на своєму полі.

В багатьох випадках колгоспники змушені допускати крадіжечі. Інші, знову, управляють спекуляцією. Життя робітників у радгоспі майже не відрізняється від життя колгоспників. Робітники радгоспу в с. Зозулинці, Зал. р-ну, одержують по 100-150 крб. на місяць та дуже малу кількість сіль.-госп. продуктів.

Становище одноосібників у звітний період погіршилося. Сільсько-господарський реманент ні чим поповнити, ні чим відновити. Збіжжя і інші сільськогосподарські продукти більшовики забрали майже все ціло, накладаючи величезні контингенти та податки, щоб таким чином довести селян до зубожіння, а відтак до вступлення в колгосп. Внаслідок такої господарки багато селян орють коровами, бо коні вигинули з голоду. Винищення тварин у час голоду довело до великої їх дорожечі. Корова, напр., коштує 4 - 5 тис. крб., безрога - 2-2,5 тисячі крб. На поодиноких заможніших селян накладемо особливо великі податки, як напр.: в с. Лисівці, Товст. р-ну, більшовики зобов'язали селянина Порцелянюка, в якого є 7 га землі, здати 63 цнт збіжжя та кілька десятків тисяч податку. За невиконання взяли його в під суд, де він у час розправи збожеволів. Оподаткування одного селянина середняка в Товст. р-ні виносить: 13 цнт збіжжя, 15 цнт картоплі, 3 цнт кукурудзи, 45 кг городини, 15 кг овочів, 300 л молока або 20 кг товщу, 70 кг м'яса та 1050 крб. На поодиноких селян більшовики накладають спеціально великі податки, як наприклад: у с. Ворвулинці, Товст. р-ну, селянина Безкоровайного Ілька зобов'язали заплатити 14 тисяч податку від 7 га землі, селянина Пастуха із с. Лисівці, цього ж р-ну, - 13 тисяч від 8 га.

У звітному періоді більшовики присвятили велику увагу закінченню стягання контингенту збіжжя та картоплі. У способах стягання не перебирали. "Гинь з голоду, щоб контингент виконав", - сказав секретар РК ЛКСМУ Мікульський на зборах у с. Зозулинці, Зал. р-ну, "дай, а так здихай!", - сказав нач. МГБ Запорожець. "Не даю, то самі візьмете, візьмемо вдвоє, втроє, а тебе пішлемо білі ведмеді пасти", - говорив І-ий секр. РК КП/6/У Зіненко /Зал. р-н/. Про оправдання неможливості виконати зобов'язань пише райгазета Зал. р-ну "Перемога": "Це гнила пісня, яка нікому не потрібна. Хто говорить про неможливість, той обріє мохом хижаків із таб'юру куркульсько-саботажницької частини села. Треба бути настирливими більшовиками!" Дуже часто більшовики приміювали судові карі, погрози, побої, а то й прямий грабунок. Незважаючи на те, чи контингент виконаний в 100 процентах, вони грабили селян, щоб перевиконати норму. І так:

22.УІІІ.47. у с. Летяче, Товст. р-ну, більшовики звозили на тік біля с/ради збіжжя в снопах, де обмолочували його та забирали на контингент. Щого в днів забрали у селянина Віїтшини Василя 1 фіру, Ціжик Михайла - 3 фіри, Трембляк Андрія - 2 фіри немолоченого збіжжя.

23.УІІІ.1947. у с. Городок, Зал.р-ну, ант. м-о Ціхкеєв побив селян: Цюдолюка, Чубку і Марунчака за невиконання контингенту.

24.УІІІ.47. більшовик побив за нездачу контингенту селянку Приймак Дарію із с. Сапки, Товст. р-ну, Притому кричав: "П'єди, на втєрей год не будете давати збіжжя ми нам, а ми вам, оскільки нам буде загодно."

6.ІХ.47. у с. Слобідка, Товст. р-ну, більшовики важко побили Стефанюк Анну та арештували її за нездачу контингенту, забираючи

рівночасно іі кози та 2 цнт збіжжя.

8. IX. 47. у с. Цапівці, Товст. р-ну, більшовики пограбували в 70-літньої Лопушняк Анни 6 цнт збіжжя мимомого, що вона не зобов'язана здавати контингент.

10. IX. 47. прокурор Сушко втрафував селянина Коршмей Василя на 6 тисяч крб. за невиконання контингенту /Зал. р-н/.

Голова с/ради с. Смильків /Богданівка/, Зал. р-ну, Запорожан побив селянина Бзогого Івана за невиконання контингенту.

11. IX. 47. у с. Зозулинці, Зал. р-ну, більшовики зруйнували хату селянина Феюк Івана за те, що він не виконав наложеного на нього штрафу за нездачу контингенту /15 тисяч крб. протягом 4-ох годин/.

Партприкріплений Птащенко з бійцями в с. Худівці, Борд. р-ну, забрав у селянина Гоцуляк Михайла 5 овечих шкур та одну шальонову хустину за недодачу 2-ох кг збіжжя на контингент.

13. IX. 47. у с. Нагір'яни, Товст. р-ну, більшовики пограбували в селянина Львівського Василя 3 цнт збіжжя, яке він віз у поле сіяти.

13. IX. 47. у с. Волківці, Борд. р-ну, більшовики пограбували в селянина Шкварок Наталки за недодачу 2-ох кг збіжжя до контингенту все збіжжя, яке знайшли в час ревізії.

25. IX. 47. у с. Кривче Гор., Борд. р-ну, прокурор Зінченко заявив селянам, що хто не здав контингенту, мусить заплатити 200 крб. відсотків.

У подібний спосіб відбувалося стягання контингенту м'яса та молока. Звичайно, за невиконання зобов'язань більшовики забирали худобу або накладали грошові штрафи.

У с. Касперівці, Зал. р-ну, більшовики зрабували у селян відці за рахунок м'ясопоставки, а що вага їх перевищала норму, то в райгазеті поміщено повідомлення про те, що с. Касперівці виконало м'ясопоставку понад план.

За невиконання м'ясопоставки втрафровано селянина Нагуляк Я. з с. Новосілка, Зал. р-ну, на 6.055 крб., Мирончук П. на 5.492 крб., Мирончук Д. на 4.918 крб.

Внаслідок грабежу контингенту вже в місяці листопаді багато селян живилося кукурудзою і ячменем.

Щоби з'єднати собі селян, а головню молодь, більшовики деколи робляться "добрими", як от у с. Худівці, Борд. р-ну, партприкріплений Птащенко організував забаву в "нагороду" за 100-процентове виконання контингенту. В забаві взяли участь учительки із СУЗ та "отрибки". досить сильного потрясення в економічному житті села завдала переведена в місяці грудні грошова реформа та ліквідація карткової системи. Уже перед офіціальним повідомленням про реформу між населенням була поширена чутка про прийдешнє зниження карбованця, тому населення, щоб позбутися грошей, і таким чином рятувати ситуацію, закупувало, що попало. Та все ж таки велика кількість населення понесла значні втрати у зв'язку з грошовою реформою. Однією з причин цих втрат було саме зниження вартості карбованця у відношенні 1:10 при рівночасному задержанню старих цін на товари ширьжитку. Знесення карткової системи відносилось в першу чергу до населення міст. Хотяй на перший погляд ця зміна мала б бути корисною для населення, то все ж таки має вона свої негативні сторінки. В перші дні знесення карткової системи появилось досить велике число продуктів ширьжитку, але при наявності малої кількості нових грошей населення не мало змоги поробити відповідних закупів. Найбільш дошкульною стала ліквідація карткової системи для поодиноких робітників та службовців, які, зв'язані з вартетом праці, не мають нікого з родини, самі не можуть стояти в черзі, а тим самим позбавляються змоги закупити будь-які продукти. Вони

змушені купувати їх на базарі по спекулятивних цінах, які в деяких випадках зросли.

Про експлуататорську систему більшовицької держави говорить немало такий факт: у с. Івана Зол., Зал. р-ну, згоріло господарство селянина Колодій Дмитра /хата, стодола, стайня, сіль.-госп. реманент та хатня обстановка/. За це дістав він 2.700 крб. відшкодування. Або: із с. Угринківці, Зал р-ну, селянин К. привіз вівцю на м'ясопоставку. Щоби її прийняли, мусів викупити ветлікарську посвідку про те, що вівця здорова, за що заплатив 3 крб. За вівцю одержав теж 3 крб.

Величезні контингенти і грабежі доводять селян до убожества та багатьох заставляють допускатися зловживань, за які строго карають. За назбирання оберемка ріса в лісі штрафують у висоті 500 крб. /Товст. р-н/.

Становище службовців і робітників не змінилося. Умовини праці зовсім не покращали. Щоправда, харчовий стан дещо покращав, але в дуже малій мірі. Переведена в місяці грудні грошова реформа заторкнула також робітників і службовців. Вартість карбованця, який і так у них знаходився у малій кількості, зменшилась удесятеро тоді, коли ціни мало що змінилися, а на базарях навіть збільшилися. Це знову погіршило матеріальний стан робітників і службовців. Мало допомгла зарплата, виплачена новими грошми.

До матеріальних злиднів робітників і службовців причиняється теж задержування зарплати, як, наприклад, у касперівському державному млині, цегольно-черепичному заводі у м. Заліщики та в артілі "Червона зірка" тут же. Робітникам не виплачувано по 4-6 місяців належностей.

Найкраще під оглядом матеріальним стоять партійці. Їхне упривілейоване становище дає їм змогу використовувати працюючих, які являються джерелом їхньої наживи та розживання. Виїздяючи часто на села, вони не минають нагоди, щоби дещо не привезти до дому, і так:

Уловноважений Монастирській у с. Голігради, Зал. р-ну, йдучи додому, приказує дати собі 2-3 курки, картоплі, мукі чи інших сільського господарських продуктів.

Зав. сільського господарським відділом Шевченко забрав для себе 1 центнер збіжжя у селянина Королик В., мовляв, для вирівнювання минулорічного контингенту /Зал. р-н/.

Прикріплений до с. Новосілка прокурор Сушко вимагає кожноразно від селян для себе на обід 2 курки та літру, а то й дві горілки /Зал. р-н/.

1. IX. 47. секр. РК ЛКСМУ пограбував у селянина Шипітки Н-ишиф-ра у с. Зозулинці, Зал. р-ну, корову і теля. На прохання господаря Шкабарницький корову віддав, а теля зарізав для себе.

Деколи, щоби замаскувати свою грабін, партійці конфіскують з яких-небудь причин сільського господарські тварини, щоби одержати від селян, яким "роблять добре", хабаря за те, що віддають конфісковане майно. Подібно практикується і з накладанням штрафів.

4. IX. 47. секретар РК ЛКСМУ Шкабарницький в с. Зозулинці, Заліщанського р-ну, забрав у селян Козак Пантелеймона і Саламандик Петра безроги, а одержавши горілку та сало, звернув їх селянам.

Важкі соціальні умовини змушують трудящих управляти спекуляцією, що не для всіх можливе. Багато громадян допускаються крадіж, саботажів. Службовці не гребують хабарями, а навіть самі створюють до цього відповідні умовини. Не застрашує перед зловживанням суворе радянське судівництво.

Вдову по вбитому на фронті в Ча Татарин Емілію більшовики арештували за це, що вона взяла 4 кг зерна, працюючи біля молотарки у с. Слобідка, Товст. р-ну, залишаючи вдома двоє малих дітей без опіки.

Хабарництво і підкупність розвинені в першу чергу серед службовців та партійних.

Нач. мґб Запорожець, одержавши хабаря /безрогу вагою 150 кг., 1 цнт. білої муки, 2.000 крб. і інше/ звільнив селянина Устянік Степана із с. Торське, Зал. р-ну, який був засуджений на 20 літ позбавлення волі.

Стан військ мвд і мґб у звітному періоді вагався. До залог, які постійно перебувають у райцентрах у місяці жовтні прибули спеціальні частини міліції, які розквартирувалися по селах. Число їхня на район коливалося від 200-250 чол. Крім того, у місяці вересні до р-ну Заліщики прибуло 35 офіцерів-москвичів, які розквартирувалися у поодиноких селах. Їхнім завданням було підготувати вивіз громадян на Сибір, який відбувся дня 21.X.1947 р. У вивозі взяли участь всі роди військ поліційних органів, партійці, комсомольці та деякі службовці. Частини, які прибули для переведення вивозу, від їхали враз із вивезеними. Чисельний стан військ мвд і мґб під кінець звітнього періоду був такий, як на початку. Крім переведення вивозу війська поліційних органів взяли участь у підготовці і переведенні виборів. Активну участь брали вони теж у стяганні контингенту та інших налогів, а головну увагу звернули, як звичайно, на поборовання революційного руху. У своїй "роботі" вони не залишили попередньо уживаних методів і тактики та нових не вводили. У поведінці з населенням, головню в час збирання контингенту, вивозу, та переведення виборів допускалися звірств, насильства, побоїв та навіть розстрілів. У с. Шупарка, Борд. р-ну, 17.XII.47 р. більшовики застрілили і залишили на вулиці Антошок Анну, яка втекла з Сибіру.

В с. Цапівці, Товст. р-ну, більшовики зайшли в час збирання контингенту до переселенця Витриховського та почали бити його жінку за невиконання в 100% контингенту. Рятуючись від напасників, господарі повтікали. Тоді більшовики знищили хатню обстановку та вбили пса в хаті.

28.VIII.47. у с. Слобідка, Товст. р-ну, більшовики покликали до с/ради молодих хлопців: Шутурму Петра, Веретовського Павла, Скорик Михайла та Сваричевського Богдана. Їм казали вступити в "стрибки". Коли хлопці не погодилися, більшовики скинули з них одягу та били через цілу ніч.

29.VIII.47. у с. Летяче ранком оперативний мґб Полунець привів до Глова Анни арештованого хлопця Стефанишин Василя та прив'язав його шнурком до воріт, а сам з бійцями почав переводити ревізію. Відтак привели більшовики Сандак Степана та казали обом арештованим відкупати домовину з повстанцем. Арештовані виконали наказ. Тоді більшовики витягнули трупа, а на його місце положили Стефанишин Василя та качали ним по дорозі. Відтак відчинили домовину та питали, чи "бандьора" нічого не говорив./Товст. р-н/.

7.IX.47 р. до с. Синьків, Зал. р-ну, приїхав начальним мґб Запорожець з кількома бійцями. Стрінувши на дорозі куцевого фельдшера із с. Зозулинці Мотрук Миколу, побив його палицею, кажучи, що він прийшов на зв'язок.

8.IX.47. у с. Нагіряни, Товст. р-ну, п'яні більшовики зайшли до селянина Козак Федора, якого не застали вдома. Розбивши двері, вдерлися до хати, знищили кухонну посуду, висипали з подушок пір'я, налили нафти до бочки з квашеними огірками, повикидали зі скрині одягу, полили водою та потоптали ногами.

10.IX.47. "стрибки", які збирали контингент прилюдно скинули всю одягу з Коропецької Анни за те, що вона не хотіла здати контингенту понад план /с. Устечко, Товст. р-ну/.

23.IX.47. у с. Мирків оперативний мґб Міхін з бійцями арештував Ванджуру Івана і Галин Марію. Арештованих забрав із собою до с. Червоногоrodu, де бійці намагалися знасилувати її, але вона

оборонилася. По одному дневі її побиту відпустили /Товст. р-н/.

23. IX. 47. у с. Худивці, Борщ. р-ну, капітан Кулішов визвав до себе бувших "стрибків" і під загрозою розстрілу наказав ос-татися в "істребітельному батальйоні". Цього ж дня zorganizував станицю "стрибків" з 12-ти чоловік.

15. X. 47. у с. Нагіряни, Товст. р-ну, "стрибок" Мадіборко Лев побив прикладом від кріса матір підпільника Вінтонів Петрунело та зломив її руку.

8. XI. 47. у с. Угринківці, Зал. р-ну, лнт. мГБ Ковальчук зни-щив у селянина Криль Петра кухонну посуду та знасилував його жін-ку. Цього ж дня знасилував теж Широцьк Анну, яка вертала з забави.

20. XI. 47. у с. Висічка, Борщ. р-ну, "стрибки" з місцевого гар-нізону зрабували у Барецької Палагні 2 цнт. кукурудзи та відвезли до себе до дому в Оринін /СУЗ/.

26. XI. 47. у с. Угринківці, Зал. р-ну, лнт. мГБ Ковальчук ареш-тував Яцків Анну, яка вертала з забави, і завівши її до хати Мель-ник Івана, знасилував її там.

8. IX. 47. до с. Синьків, Зал. р-ну, вечором прийшов лнт. Івацен-ко з 6-ма бійцями, які перевели ревізію в Лобур Івана. Іваценко переодягся по-селянськи та причепив собі вуси і так ходив по се-лі.

22. IX. 47. у с. Машперівці, Зал. р-ну, приїхав лнт. мГБ Чіху-нін з 17-ма бійцями. Вони обсючили хату Матвійчук Марії та арешт-тували Заверуху Анну, яка тут скривалася від більшовиків тому, що її син в укр. повстанцях. Арештовану забрали до с/ради, де важко побили за те, що вона не хотіла сказати, де перебуває її син. Ве-чором з арештованою від'їхали в райцентр. 26. IX. арештовану, побиту до крові, відпустили.

Під виглядом боротьби зі спекуляцією міліція конфіскує у селян продукти, які вони виносять на базар.

У с. Бураківка, Товст. р-ну, більшовики замучили селянина Хо-цінського Ф. за те, що в нього знайшли протибільшовицькі вірші.

У с. Летяче, цього ж р-ну, закатували по-звірськи діжик Павли-ну. У вбитій були поломані руки, вибите око та пробиті штиком гру-ди.

У місяці вересні переведені були військами мвд і мГБ незначні провірки лісів.

Терор, поширений більшовиками, застрашує вплинув на маси. Во-ни йдуть по лінії найменшого опору. Стараються в добрий спосіб по-збутися напасників з хати. Деколи зі сторони населення стрічаєтьє випадки спротиву, але вони дуже рідкі.

Терор, а головню вивіз поділав на населення дуже застрашує. Це знайшло свій вияв у ставленні до українських повстанців. Дуже часто по вивозі доводилось повстанцям чути від селян: "Скоренью йдіть з родвір'я, бо мене вивезуть через вас на Сибір". Селянин Витрикуш І. зі с. Нирків, Товст. р-ну, сказав до українських пов-станців: "Ви ждете людським терпінням. Хочете, щоби я поїхав на Сибір? що з того, що ви ходите, а нічого нема. Ви це все наробили, що нині вивозять. Через вас, хлопці, вивезли людей і ваші родини напевно вивезуть через вас".

На щастя таких людей не надто багато. Це, звичайно, одиниці, мо-рально заломані. Нерідко стрічаються і такі, що запрошують це за-ходити.

Культурне життя в звітному періоді на багато не змінилось. Зі сторони більшовиків дальше помітне намагання охопити духово маси, та це ім не завжди вдається. Мимо досить значних фондів, призначе-них на розбудову клубів, більшовики добились дуже малих успіхів.

Не в усіх селах більшовики мають однакові успіхи. Правда, є се-ла, де молодь підпала під їхній вплив. Це, звичайно, підміські,

села або такі, де квартирують постійно більшовики і вплив революційного руху там дуже малий. В Заліщицькому р-ні найбільш підпали під більшовицький вплив села: Дунів, Касперівці, Кулаківці, Синьків та Іванів Зол. В Товстенському р-ні: Романівка, Головчинці та Королівка. В Борщівському р-ні: Олексинці, Шершенівці, Королівка. У деяких селах терену починають активніше діяти клуби. В них існують бібліотеки в малих розмірах, подекуди радіоприймачі, патефони, або т.зв. баяни.

Для захоплення молоді більшовики вживають всяких способів. Щоб заманути її в клуб організують танці, вистави тощо. Через послаблення впливу революційного руху, а в багатьох випадках завдяки жадобі проявити себе, що звичайно питома молоді, деяка її частина йде за більшовиками. У своїх намаганнях заманити населення в клуб більшовики звертають увагу і на матеріальну сторінку. В селі Касперівці, Зал. р-ну, більшовики в час забави організували буфет, де можна було курити горілку, ковбасу, цукорки і т.п.

Набагато краще в порівнянні до села працюють клуби в райцентрах та селах, які колись вважались містечками, як Озеряни, Скала-Подільського р-ну та Королівка, Борщівського р-ну. Тут більшовики мають змогу розгорнути ширше свою пропагандивно-агітаційну роботу. Однак робота ця, ми-мо догідних умовин, ведеться доривочно. У звітному періоді було відсвятковано по райцентрах 800-річчя Москви, 6 та XXX-ті роковини Жовтневої революції. Одне і друге свято було використане для яскравого проявлення русифікаційних тенденцій та російського шовінізму. На святах цих виголошувалися промови, в яких возвеличувано "сталінську епоху" та російський народ з його "благородною допомогою".

7-го вересня відсвятковано 800-річчя Москви. По райцентрах були святочні збори, на яких виступали з доповідями про Москву представники партії та уряду. Крім того, відбулися теж виступи гуртків художньої самодіяльності при місцевих клубах.

У м. Заліщики свято пройшло за слідувочою програмою:

1. Доповідь - "800-річчя Москви",
2. Пісні у виконанні хору будинку культури,
3. Виступ трьох інвалідів ЧА /російські пісні при акомпаніменті гітари/,
4. Танці.

В репертуар, виконаних хором пісень, входили: "Пісня про Сталінград", "Гей видно село" та "Гей на горі".

7.XI.47. по всіх райцентрах переведене було відсвяткування XXX-их роковин Жовтневої революції. У м. Заліщики 6.XI.47. у будинку культури відбулися святочні збори для відзначення XXX-их роковин Жовтневої революції. Вступ на збори мали лише запрошені. З доповіддю виступив I-ий секретар РК КП/б/У Зіненко, який, між іншим, сказав: "Тільки в сталінську епоху здійснилась віковична мрія українського народу про воз'єднання всіх його земель. Все це сталося тому, що нас вела і веде до перемоги партія більшовиків, що неопінену допомогу подав і подає нам великий російський народ". Відтак виступив редактор райгазети Остапчук з доповіддю про міжнародне положення. Другого дня, цебто 7-го листопада о 10-ій годині відбулась маніфестація, в якій взяли участь учні СШ та технікуму плодоовочівництва. На організованому мітингу виступив I-ий секр. РК КП/б/У Зіненко. Лист до Сталіна від комсомольців району відчитав II-ий секретар РК ЛКОМУ Шкабарницький. Крім них виступав голова РВК Павленко, редактор Остапчук та студенти технікуму плодоовочівництва. Говорили про виконання планів та успіхи в роботі. Перед кожним виступом оркестр грав гімн Радянського Союзу. Цю офіціальну частину свята за старим звичаєм почалась п'ятика і гульня, яка часто перебирала міру.

Заходом будинку культури у м. Заліщики було переведено олімпіаду художньої самодіяльності дня 28.IX.47. Багато сіл участі в олімпіаді не взяло. Деяко підготовані виступили гуртки художньої самодіяльності сіл: Дзвиняч, Касперівці та Блищанка /тут квартирують постійно гарнізони/. В деяких селах більшовики ловили молодь та намагалися силою привести їх на олімпіаду.

Кіно в м. Заліщики до половини місяця жовтня було нечинне тому, що поспувалась апаратура. Хор при будинку культури в м. Заліщики під керівництвом Смеречанського взяв участь у обласній олімпіаді 7-8.X.47., на якій взяв I-ле місце.

У першій половині місяця жовтня виступив з гастроллю в м. Залішки Станіславський ансамбль пісні і танцю під проводом Котка. Виступи пройшли з захопленням. Слід відмітити мистецьке виконання народних танців та пісень.

В усіх клубах, як міських, так і сільських, пренумерується газети та брошури. Найбільше появляються тут обласних та районних газет, менше республіканських та центральних, і деяка кількість журналів. В клубах та деяких установах час до часу появляються стінгазети. Під оглядом художнього оформлення та взагалі змісту - мало вартісні.

У передвиборчий період клуби одержали досить велику кількість лозунгів та агітаційної літератури. І лозунги і література у переважачій кількості писані на російській мові. На селі належного примінення вони не знайшли. Мало уваги у передвиборчій агітації присвячували клуби, агітпункти та десятихатки. Передвиборчі збори проводились дуже рідко, бо населення не хотіло брати участі в них. Ті, що були переведені, належить завдячувати військам мвд, які насильно зганяли людей. Наявність слухачів на таких зборах була від 10-20 чол. У звітах про хід підготовки виборів число переведених зборів, а головню число присутніх, подавалось неправильно. Наго збільшувалося в десять або й більше разів. У с. Блищанка, напр., було на мітінку 12.XI.47. 10 осіб. У с. Касперівці 13.XI.47. було присутніх 16 ос., а у звіті подано 250 /Зал. р-н/.

Подібно більшовики звітують і про іншу роботу відділу пропаганди і агітації.

Кількість пошированих в терені видань і преси не змінилася майже зовсім.

Прояви деморалізації і безідейності серед мас помічається дуже часто. Поширене доноцтво та агентура. Майже в кожному селі пиякство та хуліганські виступи на порядку денному. Маси, пригнічені терором та матеріальними злиднями, шукать забуття в горілці, впарі з якою йде хуліганство, розбої та інші неморальні вчинки. У кожному районі є села, які можуть служити прикладом морального упадку. В Зал. р-ні - це Іванів Зол. та Шитівці. В Бордівському - Олексинці, Волківці, Худківці, в Скала-Подільському - Бурдяківці та інші.

У с. Шитівці, Зал. р-ну, на весіллі кільканадцять п'яних жінок, переодягнених у мужеські вбрання, та чоловіків танцювали "каперуші", при-тому допускались сороміцьких фігур.

У с. Іванів Зол. та Шитівці, цього ж р-ну, говорять селяни: "Хрестини нема що й починати, як нема кільканадцять літрів самогону або горальнянки".

Лихі матеріальні умовини та вплив більшовицької "культури", розношаній, в першу чергу, військами мвд та представниками уряду, довів до сильного морального упадку як село, так і місто. У м. Залішки начисляється 40% венерично хворих, що свідчить про неморальне полове життя. Село, щоправда, це ставить деякий спротив, але місто в дуже великій мірі підпало під цей нездоровий розкладовий вплив "культури" "старшого брата".

Поведінка багатьох священників зростає в селянства нехиті до них, а в деякій мірі і до самої церкви. Майже всі священники заговорили з амесни про здачу контингенту та інших налогів, про підпорядкованість державним властям. "Колись священник проповідував віру Христову, говорив про спасіння душі, а сьогодні про здачу контингенту більшовикам. Коли здамо контингент, будемо спасенні від більшовиків і не поїдемо на Сибір", - говорили селяни в Товст. р-ні.

Бувають священики, що майже зовсім одверто співпрацюють з подіційними органами мвд і мвб, як їхні агенти. Н-апр., священник села Садки, Товст. р-ну, Погорецький Нестор, який зараз являється деканом, гостить часто в себе оперативного мвб. Перед населенням виправдується, що, нібито, більшовики випитують його про його життя та кажуть давати собі істи.

Дуже мало уваги духовному життю своїх парохіян присвячують душпастирі. Найбільш цікавляться вони своїм особистим матеріальним добром. Напр., в с. Нирів, Товст. р-ну, священник говорив в церкві таке: "Ви давайте для мене білий та добрий хліб, бо даєте той, якого вам не потрібно. Часто говорите, що для мене буде якийсь-будь, бо я і так даю його коням. Щоб ви самі їли те, що мої коні, тоді побачили б". Деякі священники бере за похорон 300-400 крб., а за один шлюб - 400-600 крб., що викликає сильне обурення та нарікання серед вірних.

Зі сторони більшовиків трапляється багато випадків нехтування церкви та її святодів, а також деяких священників.

В с. Шитівці, Зал. р-ну, дит. Піркеєв забрав ключі від церкви та сказав селянам: "Тепер не час на церкву, контингент треба здавати".

7. IX. 47. у с. Ворвулинці більшовики арештували священника Лозового Василя. Важко побивши його, наказали дати ключі від церкви. Коли священник не погодився, більшовики кинули його на землю, насильно відібрали ключі та вдерлися до церкви. Тут перевели ревізію, забрали золоті чаші та всякі інші дорогі речі, як фелони та золотий хрест, покидали зі стін образи та спалили євангеліє /Товст. р-н/.

В місяці жовтні в м. Заліщики відбувся районний "соборчик", на якому священники мали рішити, кого їм поминати в час Богослуження, - правохристиян і митрополита Сліпого чи православних християн і патріарха Алексія. В час собору виникло дві групи: за поминанням православних і Алексія були: декан /парох с. Касперівці/ та парох м. Заліщики. Не рішивши нічого конкретного, "соборчик" розіхався.

Більшовики накладають на церкву розмірно великі податки, які сплачує селянство. Церкву відвідує переважно люди старшого віку, молодь заходить не часто.

В місяці листопаді в с. Давівці прибув новий священник, наданий більшовиками. Сам молодий, дит. около 30. Зразу перевів деякі зміни в церковній обслузі в час Богослуження. Замість церковного братства обслуговують його малі хлопці /Товст. р-н/.

Чисельний стан КП/б/У незначно змінився. За протяг звітного періоду були прийняті деякі кандидати в члени, але це звичайно робиться конспіративно. Кандидатами, які повинні б в короткому часі стати членами, є, між іншим, Буртник Іван зі с. Устечко та Павлик С. із м. Товсте /Товст. р-н/.

Організаційний стан РК КП/б/У в м. Заліщики слідуєчий: I-ий секретар Зіненко, II-ий секр. - Марченко, секр. по кадрам - Удоденко, зав. відділом пропаганди і агітації - Відіченко, зав. орг.-інструкторським відділом - Панченко, зав. військовою відд. - Цятлов, зав. жінвідділом - Сапса, зав. парткабінетом - Стеценко. Всі вони "охідняки", по національності, - українці та росіяни.

За рішенням ЦК КП/б/У з дня 25 листопада розпочалися звітні збори та вибори низових партійних органів, які будуть тривати до дня 1 січня 1948 р. З дня 25 грудня по 15 лютого 1948 р. будуть відбу

ватися районні, окружні, міські та обласні партійні конференції.

На звітно-виборчих зборах РК КП/б/У у м. Заліщики піддано різкій критиці окремих комуністів за повільне залучування місцевого населення в члени ЗВКП/б/У та за те, що до цього часу не засновано жодної сільської первинної парторганізації. Подібній критиці піддано роботу комунгоспу, бібліотек, сільських клубів і т. ін.

Соціально забезпечені партійці це наїкраде з усіх громадян СРСР. Вони, будучи при владі, мають у своєму розпорядженні всі його засоби. Крім того, партійці доповняють його грабежами селян, спекуляцією, хабарництвом та іншими нечесними способами.

Прокурор Сушко і суддя Мітрофанов із Зал. р-ну взяли по кілька кг масла від селянина дички Михайла за те, що лишили непорушеною справу Королек Анни, яку дичка побив.

Директор маслозаводу у м. Заліщики Боговик продав 10 кг масла для спекулянта.

Директор технікуму плодоовочівництва у м. Заліщики Віденко у закупив у с. Печерна 10 цят помідорів, а перепродуючи їх купцям зі Львова, заробив 10 тис. крб. Коли ж другого дня спекулянти закупили безпосередньо у селян помідори, Віденко, який являється партя прикріпленим до цього ж села, післав міліціонерів, які сконфіскували закуплені помідори, пояснюючи це боротьбою зі спекуляцією.

Директор звиняцької МТС Саганов продав на спекуляції 10 л нашти.

Під оглядом моральним зустрічається багато випадків занепаду. В першу міру він помічається у родинному та половому житті партійців, як от:

І-й свкр. Р. К. КП/б/У Зіненко у відсутності своєї жінки входить у полові зносини з жидівкою Чололобовою, про що твердить його жінка /Зал. р-н/.

Голова райспоживспілки Зал. р-ну Хорошук постійно намагався звідти у полові зносини з працівником цієї установи Маркушою Катрею, яка, щоб увільнитись від напасника, залишила роботу.

Лит. мвд Стосб вживає до своєї канцелярії ж інок та дівчат, з якими входить у полові зносини /Зал. р-н/.

18.X.47. кількох "східняків", між ними 4 партійних, п'яті, увійшли "колективно" у полові зносини з присутніми "східнячками" в хаті партійця К. /Зал. р-н/.

Під оглядом ідейності дуже багато партійців не відповідають вимогам. На першому плані у них особисто матеріальне добро. Стрічаються між партійцями і такі, що навіть висловлюють своє невдоволення з існуючих порядків і вороже ставляться до партії, але їх дуже мало.

Партієць П. із Заліщанського р-ну сказав, що більшовики йому осоружні і коби якнайскоріше вибухла війна, щоб це все скінчилося.

Партієць М.В. з цього ж р-ну сказав: "Я не бажаю нічого злого бандерівцям і народові, одначе я працюю, бо мене змушують, як і сотки інших".

Для покращання політичної виробленості партійних влаштується семінари і партійні школи, а деяких членів висилається на курси.

В Товст. р-ні вислали на 3-місячний курс до м. Львова Гаврилюк Михайла.

В м. Заліщики почалась 6.IX.47 р. вечірня школа для партійних. План навчання у цій школі розрахований на 6 місяців.

Про роботу поодиноких партійців говорять досить часто їхні секретарі. Вони звичайно критикують їх, вказуючи на цілу низку недоліків, занебань та пасивного ставлення до праці.

У міс. жовтні майже всі партійці взяли участь у переведенні вивозу громадян на Сибір. Активну участь проявляють теж в організуванні колгоспів та радянської сім.

24 листопада у м. Заліщики відбулись збори районної організації КП/б/У.

на яких обговорено рішення ЦК КП/б/У і Ради Міністрів УРСР від місяця червня 1947 р. про покращання політичної і господарської роботи в західних областях України. З доповіддю виступив I-й секр. Зіненко, в якій проаналізував виконання постанов ЦК КП/б/У і Ради Міністрів, підкресливши успіхи та викриваючи недоліки в роботі. На зборах виступили теж: зав. оргвідділом Р К КП/б/У Панченко, нач. мвд Овчаренко, жінорг Р К КП/б/У Сапсай, секр. Р К ЛКСМУ Шкабарницький, секр. Р К КП/б/У по кадрам Удоденко та інші. Відношення партії і адміністрації не змінилося.

Подібно як стан партійних організацій, не змінився набагато і стан комсомольських організацій. Щоправда, набір членів тут дуже посилений. У звітному періоді акція втягання нових членів у комсомол набрала досить сильного розмаху. Число комсомольців у Скала-Подільському р-ні зросло за цілий рік із 140 на 280. В кожному майже селі цього ж р-ну існує комсомольська організація. В Борщівському р-ні всіх комсомольців начисляється 480 чол. З того половина припадає на райцентр Борщів, де є дуже багато працівників та службовців із СУЗ.

До комсомолу втягано звичайно насильно, не питаючи про згоду, як от:

Зі с. Зозулинці, Зал. р-ну, райвоенкомат визвав всіх хлопців, народжених 1928 р. ніби для перевірки документів. Їх замкнуто в окремій кімнаті та примушувано вступити в члени комсомолу. Коли хлопці рішуче відмовились, секр. Р К ЛКСМУ Мікульський, прочитавши їхні прізвища, заявив їм, що вони являються членами комсомолу та роздав комсомольські білети.

Подібно зробила інструктор Р К ЛКСМУ в с. Дунів, цього ж р-ну. Вона скликала до с/ради деяких дівчат і хлопців та, прочитавши їхні прізвища, заявила їм, що вони відсьогодні вважаються членами комсомолу.

Перед комсомольцями покладено завдання вести серед молоді пропагандивну більшовицьку роботу, організувати роботу в клубах та агітувати передову молодь за вступленням у комсомол.

Під моральним оглядом комсомольці потрапляють наслідувати партійців. Гульня, пиятика, хуліганство, полова немораль з щоденним явищем у комсомольців.

6.X.47. у с. Бурдяківці, Скала-Подільського р-ну, секр. місцевої комсомольської організації Дрозда зайшов до місцевого священика та домагався, щоби цей видав за нього свою дочку. Коли священик відмовився, Дрозда порозбивав кухонну посуду та відійшов.

14.X.47. у цьому ж селі місцеві комсомольці: Лега Ярослав, Чеснік Іван і Котик Степан нічо вкрали безрогу в селянки Галюк Анни. Ранком вона, дослідивши їх, зголосила в с/раді, але тут її вилаяли за те, що вона "чіпляється порядних людей".

1.X.47 у цьому ж селі секр. місцевої організації Дрозда знищив придорожній хрест.

7.XI.47. у с. Бурдяківці секр. місцевого комсомолу Дрозда, впившись, вибив вікна у селянки Хомишин Анни. Передвечером розбив голову селянинові Лукаш Михайлові, якого стрінув на вулиці, за що більшовики арештували його /Дрозду/.

Районні партійні власті звернули увагу на організування піонерських загонів по школах. Сильний натиск згори мав свій вияв у насильному організуванні учителями піонерів. Деякі вчителі, які поставились до цієї справи пасивно, зазнали репресій зі сторони більшовицької влади.

29.XI.47. у с. Касперівці, Зал. р-ну, більшовики арештували вдруге директора школи за те, що не zorganizував піонерів.

Переважаюча кількість вчителів, яким доручено організування піонерів, зробили це насильницьким способом, не питаючи учнів про згоду, застрашуючи рівночасно.

26. X. 47. зав. початкової школи Данилюк Василь /с. Городок, Зал. р-ну/ загрозив учням вивозом на Сибір враз з їхніми батьками, якщо вони не впишуться в піонери. Не дивлячись на сильний нажим, учні ставлять рішучий спротив, але він не завжди допомагає. В с. Нагір'яни, Товст. р-ну, учителька записала всіх учнів 4-го класу, не дивлячись на те, що учні не погоджувалися. В інших випадках учні ставлять таки на своєму, хоча часом доводиться їм залишати школу.

В с. Синьків /Богданівка/, Зал. р-ну, трьох учнів, а саме: Попович, Салевич і Андрущак не погодилися вступити в піонери, за що учитель замкнув їх до пивниці, але спротиву не зламав.

В с. Касперівці, Зал. р-ну, учитель із СУЗ Курнізов М. скликав учнів до однієї класи, де намовляв їх, щоб вони вписалися в піонери. Коли учитель вийшов з класи, учні повтікали через вікна. 12-літня учениця цієї школи Р. М. сказала: "до піонерів не запишуся. Піонери - це малі чортенята, а Сталін - то найстарший дідько". Друга учениця П. М. сказала: "Я люблю свій народ, свою Україну і хочу їй служити, а більш нікому!"

У м. Заліщики в час літніх канікул організований був обласний піонерський лагерь. Піонери з цього лагерь зібрали на колгоспному полі с. Дзвиняч з 6,5 га колгоспної землі колоски, з яких намолотили 53 кг збіжжя.

Під кінець звітного періоду у всіх майже школах терену існували піонерські організації. Треба, однак, зазначити, що вони по більшій часті існують лише на списках, а роботи не проводять майже жодної. Досить інтенсивно працюють піонерські організації в райцентрах та в деяких селах.

Адміністрація, як сільська, так і районна підпорядкована партійним організаціям. Вона виконує їхні доручення та накази. Формально існує РВК, як найвища адміністративна інстанція в районі, але і він підлягає партійній організації, а радше тісно співдіє з нею. У звітному періоді адміністрація взяла живу участь у стяганні контингенту та проведенні виборів.

При виконуванні своїх обов'язків поодинокі члени адміністрації допускаються до зловживань, побоїв населення та застралувань його у випадках спротиву, лають його та зневажають.

В с. Попівці, Товст. р-ну, уповноважений по задачі контингенту Мітрофанов лаяв селян, які працювали біля молотілки: "Ви всі бандити. У вашому селі нема ні одного радянського чоловіка, щоб чесно працював для Радянського Союзу."

В с. Зозулинці, Зал. р-ну, секр. РК ЛКСМУ Мікульський заявив селянам: "Коли дестроково не виконаєте хлібопоставки, то ми вас всіх вивеземо на Сибір".

2. IX. 47. в цьому ж селі голова та секретар с/ради і представники з райцентру п'яні зайшли до селянина Вівчар Микити та знищили в нього жорна тому, що він не хотів дати їм горілки. В сел. Дмитрів Семена пограбували кілька м мануфактури та збіжжя. У вищезгаданих селян секр. РК ЛКСМУ підпалив солому в stodолі, кажучи, що вони куркулі, саботажники.

26. X. 47. на мітингу в с. Гуштин, Скала-Под. р-ну, суддя Ковпаченко сказав до людей, які зішлись, зігнані більшовиками: "Хто не хоче підпорядковуватися радянській владі, хай вже відсьогодні приготує сухарі, бо поїде на Сибір. Ми поволі зробимо з вас радянських громадян".

21. X. 47. в с. Іванків, цього ж р-ну, ІІІ-ї секр. РК КП/б/У Троценко набив по лиці голову земгромади Басараба Миколу, який не виконав його доручення - не зібрав замовлених фір.

20. XI. 47. партприкріплений криворучка в с. Шутроминці, Товст. р-ну, побив прикладом від кріса голову с/ради Івасенька Федора за те, що не був зібраний наложений додатковий контингент.

Останньо більшовики звертають більше уваги на фаховий підбір

адміністраційних кадрів.

У місяці вересні до м. Заліщики приїхала технічна військова частина в числі 35 осіб. Вони переводили поміри терену в топографічних цілях /будували вежі, ^{загородили} та стовпи/. Члени цієї частини переважно українці. До більшовицької влади наставлені вороже, про що можуть свідчити їхні вислови перед населенням: "Ніквд і ніквб грабують ваш дорібок, та вже виедовзі скінчиться їхня сваволя. Виедовзі пічнеться війна, а тоді ми з усіма цими паразитами розправимось". До революційного руху ставляться прихильно. Говорять: "чо нам бандерівці винні? Ми ім нічого не кажемо, то вони нас не будуть трогати".

Крім згаданої частини була ще військова частина в Скала-Юд. районі, яка брала участь у переведенні вивозу 21.X.47. Один із бійців цієї частини, бачучи як комсомолец вдарив стареньку жінку, яка всідала на автомашину, прискочив до нього та вдарив по лиці, говорячи: "за що копаеш її?" Коли комсомолец відтрусив бійця, та спрямував на нього свій автомат, він витягнув гранату, розбезпечив її та сказав: "Не хочу більше жити в Радянському Союзі!" В цей час підступив до нього сержант та вдарив його по руді так, що граната випала, але не вибухла. Обоє розсварених арештували /с.Іванків/.

Вищезгадана частина прибула в Скала-Юд р-н з м. Чортків, куди й відїхала після вивозу.

Стант шкільної молоді на селі незмінний. У звітному періоді замітне посилення намагань зі сторони вчителів виховувати молодь у більшовицькому дусі, організувати піонерів та комсомол, але учні ставлять досить сильний спротив. Матеріальні обставини дещо покращали, але не набагато. Культурне життя шкільної молоді дуже обмежене. Вони стараються уникати всього, що більшовицьке, не брати участі в гуртках художньої самодіяльності і т. ін. З однак школи, де культурне життя завдяки впертості та хитрому підходові вчителів знаходить свій вияв. Загально учні цікавляться революційним рухом. З захопленням читають революційну літературу, входять з повстанцями в розмову, при кожній нагоді. Вплив революційного руху позначається навіть у наймолодших, як напр.: в с. Устечку, Товст. р-ну, уповноважений по здачі контингенту зайшов до однієї бідної селянки, а заставши її онна - учня 2-го класу III при книжці, запитав його, вказуючи на портрет Леніна, хто це. Запитаний, довго не думаючи, відповів: "цап".

У вищих класах неповносередної школи вчителі стараються завести комсомольські організації, а в нижчих піонерські. І одні, і другі, якщо існують, то засновані насильно, проти волі учнів.

Молодь явно і одверто виступає проти волі вчителів ангажувати їх у роботі піонерів та комсомолу.

Науковий рівень залежить у великій мірі від педагогів. Звичайно він посередній, подекуди добрий.

Дещо інакше виглядає шкільна молодь міста. Тут дуже замітний вплив більшовицької пропаганди та "культури" "старшого брата". Останньо помічається в середніх школах та фахових, як от технікум плодоовочівництва у м. Заліщики значний моральний занепад. Студенти технікуму плодоовочівництва беруть участь у грабежах населення wraz із поліційними органами.

4. IX. 47. студенти цього ж технікуму знасилували в с. Зозулинці, Зал. р-ну, Задів Марію, користаючи з відсутності її батька. Цей ж самі студенти ліквідували майно у вищезгаданого селянина.

7 листопада учні СШ м. Заліщики попилися так, що не могли виступати на святі, в честь XXX-их роковин Лютневої революції.

Студентка технікуму плодоовочівництва сказала в розмові з товаришами: "чо у вас за культура? У вас такі плохі хлопці. У нас на Сході дівчина не перейде вулицю, щоби її хлопець не тронув або не підложив ногу".

В середніх школах культурне життя розвинене дещо краще. Учні більш займаються спортом, читанням книжок, беруть участь в гурт-

нах художньої самодіяльності.

7. XI. 47. по школах райцентрів та деяких селах були відсвятковані ХХХ-ті роковини Жовтневої революції. Сільська молодь неохоче брала участь у цій святі, як напр.: в с. Іванків, Скала-Под. р-ну під час параду один учень кинув транспарент з портретом Сталіна під місток, говорячи: "Або він варта, щоб я його ніс. Для нього і тут добре місце."

На молодь міських шкіл вплив революційного руху багато менший, як на селі, але і тут знаходяться одиниці, які захоплюються ідеєю Української Національної Революції, з великим зацікавленням читають революційну літературу та раді б навіть стрічатися з повстанцями. Між учнями в райцентрах закріплюється брак дружності, що знаходить вияв у поділі на "східняків" та "західняків". Відносини між ними не дружні, а в деяких випадках ворожі.

На зборах учнів технікумі плодоовочівництва у м. Заліщики учень із СУЗ - комсомолец висловив своє задоволення із приводу вивозу одного із учнів цього ж технікуму, називаючи його агентом "бандерівців" та скритим ворогом.

В кожному райцентрі існує середня загальнонавчальна школа. Крім того у деяких містах, як Чортків та Заліщики, існують музичні школи та фахові. У м. Чортків існує педшкола, у м. Заліщики - технікум плодоовочівництва та школа садівників.

28. VIII. 47. технікум плодоовочівництва закінчив навчальний рік, випускаючи 30 агрономів-плодоовочеводів, а школа садівників продовжує навчання.

Спочатком місяця березня почали роботу всі школи терену. В загальнонавчальних школах Зал. р-ну навчається 4,695 учнів.

В технікумі плодоовочівництва наука розложена на три роки. В першому році з 1,500 годин теорії, 300 годин практики. Навчається 70 учнів, з них 40 "східняків", головню демобілізованих з ЧА. На другому курсі - 1,000 годин теорії, а 800 годин практики, на третьому теорії майже немає. Всі учні мусять відбуту практику в колгоспах СУЗ /березень, квітень, травень, червень/, по якій складають іспити. Технікум розпоряджає таким реманентом: з пари коней, 7 юрів, 3 грузові автомашини і іншим сільськогосподарським реманентом. При технікумі з 70 га землі. Учні цього технікуму одержують стипендії - на першому курсі 140 крб, на другому 130, на третьому 180.

В музичній школі навчається 25 учнів гри на скрипці, 22 на фортепіані, 2 на гітарі. Оплата залежить від зарплати батьків. Якщо батько одержує 250 крб., то за навчання платить 25 крб., якщо 450 карбованців, то платить 45 крб., якщо 600, то платить 75 крб.

В технікумі вживається підручників головню на рос. мові, що зменшує успішність учнів через незнання російської мови.

З початком шкільного року прибуло багато нових учителів із СУЗ, багато старих учителів перенесено в інші місцевості.

Стан фаховості учительства незадовільний. Учителі мало кваліфіковані, не відповідають вимогам педагогіки. Соціально забезпечені в дуже малій мірі. Матеріальний рівень низький. Учителі на селах залежні часто від селян, які їм допомагають. На районній нараді в м. Заліщики вчительки із СУЗ /дир. неповносередньої школи с. Іванів Зол. та вчителька Ш м. Заліщики Сукач/ домогалися покращання матеріальних умовин, але їм не дозволив говорити І-й секр. партії Зіненко. Партійних між учителями не багато. Стрічається більше комсомольців.

Багато вчительок із СУЗ ведуть себе неморально. Вчителька ШІІ с. Зозулинці, Зал. р-ну, Гончарук живе із селянином, який покинув жінку і двоє дітей.

В с. Нагір'яни, Товст. р-ну, новоприбулі вчительки із СУЗ намовляють дітей на донощиттво.

До багатьох нових учительок із СУЗ заходять білці з мвд та ра-

зом справляють забази.

По закінченні педнаради в м. Заліщики вчителі, попившись самогоном, танцюючи, виспівували сороміцьких пісень.

У виховній роботі з учнями багато вчителів намагається плакати серед них більшовицький патріотизм, але тут дуже часто стрічають рішучий спротив. До виховної роботи серед учнів втручаються деколи представники з мвд, як напр.:

В с. Нирків, Товст. р-ну, 11.ІІ.47. в школу зайшов після облави на село нач. мго Новотарський. Він показав учням вбитого повстанцями більшовика та взивав їх, доби вони розвідували про "бандитів". Все, що довідаються хай списують та кидають на дорогу, як проходилимуть білці. В

В днях 13, 14 і 15.Х.47. відбулася в м. Чорткові нарада директорів, завшкіл і піонервожатих з дев'яти районів, а саме: Чортківського, Борщівського, Білобожницького, Заліщицького, Товстенського, Кошичинського, Скала-Подільського, Мельниця-Подільського і Гусятинського. На нараді були присутні всі члени РайВН О. Нарадою проводив зав. ОблВНО депутат до Верховної Ради УРСР Голий. На нараді обговорено два питання:

1. Виконання постанов ЦК КП/б/У і Ради Міністрів УРСР про поліпшення роботи в школах і підвищення ідейно-політичного рівня.

2. Секційна робота /планування роботи в школах, методичні вказівки/.

З доповіддю по першому питанні виступив зав. ОблВНО Голий, який з'ясував вимоги партії і уряду до радянської школи і вчителів та викрив ряд помилок, зазначених у школах. Під кінець своєї доповіді дав наказ:

а/ до самої школи:

Оформити школу, класи, коридори так, щоб мали вигляд радянський, більшовицький /розвісити портрети Сталіна, обов'язково в рамках, та лозунги/. Школа має бути радянська не лише по формі, але і по змісту. Цей вчитель з правдивим радянським учителем, котрий виховає більшовика, дасть державі комуніста, а щоб виховати такого, треба, щоб учитель сам був комуністом. Тому молоді вчителі повинні і мають бути юмосомольцями.

б/ Вчитель не сміє ходити в церкву і обов'язаний вести антирелігійну роботу. У свята учні мусять обов'язково відвідувати школу, за що відповідають директори, завшкіл і вчителі.

в/ В школі мусять бути заснована піонерська організація. Хоч би вчитель все якнайкраще виконував, дуже добре вчив, а раз не має в нього піонерів - це не з вчитель.

г/ На кожному кроці, у викладанні кожного предмету мусять бути виховний момент. Треба пов'язувати сучасне з минулим, яскраво висвітлювати контрасти.

д/ Вчитель має бути громадським діячем. Одним словом, учитель на селі мусять бути "всім і вся".

По доповіді Голого виступило кільканадцять директорів і завшкіл, які звітували про свою роботу.

За погану роботу звільнили з посади одну вчительку з Кошичинського р-ну. директора КСЛ с. Іванів Зол., Зал. р-ну, Горожаніну /із СУЗ/ звільнили з роботи за те, що ставала кілька разів в обороні селян на нарадах в районі і це ж саме зробила на цій нараді. Виступивши з доповіддю, вона вказувала на тяжке матеріальне становище селян та учнів, які не мають в що одягнутися і взутися, і тому не можуть як слід відвідувати школу. Її обвинувачено в антирадянській ворожій роботі, що послужило причиною її звільнення.

На нараді виступила з доповіддю завшколи хутора с. Угринківці - Ставки, Зал. р-ну, яка у своїй доповіді різко виступила проти українських націоналістів - "бандерівців". Вона сказала: "Вони початково передюждали мені в праці, однак я їх не побоялась і працюю для щастя і блага рідного народу та нашого дорогого рідного

батька Сталіна". За цей виступ обрали її членом президії.

По звітах директорів і завідувачів виступали обласні інспектори шкіль, комсомолу і піонерів, а на закінчення голова м. Чорткова, який також згадував про націоналістів, які "в попередніх роках загрожували вчителям, мішали в роботі, а зараз осталися лише недобитки, яких кожного дня органи безпеки знищують і праця над вихованням молоді в юністичному дусі все більше коїшає."

2. На секційній роботі були подані вказівки для директорів та завшкіль, як складати плани праці. Крім того подано ще інші методичні вказівки. На нараді встановлено, що піонервожати будуть по-ки що лише в середніх і неповносередніх школах. В початкових роботах з піонерами вестимуть учителі.

З піонервожатими переведено було окрему нараду.

Більшовицька дійсність відбилася дуже сильно на житті молоді, як сільській, так і міській. Тривалість більшовицької окупації, безперервно поширена пропаганда, злий приклад старших, навики, принесені демобілізованими з ЧА, стали причиною її морального занепаду. Вона часто запивається, справляє гульні, забави та хуліганств. В Товстенському р-ні, наприклад, серед молодих хлопців введений звичай улаштувати п'ятини. Зробивши самогону, хлопці сходяться до хати одного із товариства, де п'ють та забавляються. Це діється звичайно в неділі або свята. На другу неділю це ж товариство збирається в другого, на третю в третього і так далі по черзі. Притому співають різних, часто вульгарних пісень.

9.XI.47. в с. Ворвулинці, Товст. р-ну, молодь організувала забаву, на якій були присутні більшовики.

До клубів молодь зачинає частіше навідуватись. Вона частіше бере активну участь в організуванні вистав та імпрез. По деяких селах трапляється досить значне число комсомольців, як напр., в селі Шершенівці, Борщ. р-ну, 41 чел., в с. Худівці, цього ж р-ну, - 19 чел. В них характерна бездіяльність і мала національна та політична свідомість. Міська молодь підпала під вплив від згубний вплив більшовицької моралі. Причиною тут щоденне перебування під її впливом. Між сільською молоддю можна зустріти одиниці, які пішли на співпрацю з поліцейними органами мвд і мб. Це скорше арештовані та звільнені за підписанням заяви на сексотство. Вони, звичайно, для більшовиків не дають жодного матеріалу. З це і такі, які зовсім свідомо співпрацюють, як напр. Йисевич Григорій із с. Касперівці, Зал. р-ну, який правдоподібно одержав зброю від більшовиків.

Та не вся молодь підпала під цей вплив. Між нею ще багато одиниць, морально здорових. Вони сторонять від поганого товариства, не заходять в клуби, не братаються з більшовиками. Між ними є ідейні, національно свідомі, в яких є охота служити рідному народові. До більшовиків ставляться вороже. Стадуться увійти в контакт з українськими повстанцями та брати активну участь у революційній боротьбі. Говорять: "Ми щиро любимо Україну, а більшовиків уважаємо нашими ворогами, з якими треба вести рішучу і безпощадну боротьбу". До більшовицьких намагань ангажувати їх до співпраці ставляться негативно.

В с. Леляче, Товст. р-ну, більшовики арештували 13-літнього Стефанішия Василя, зв'язали йому руки, а коли він опирався, тягнули по болоті. Цього ж дня арештували 14-літнього Степ'яка Дмитра Відлуцькаючи їх, казали доносити про все, що знатимуть про українських повстанців, але хлопці не погодились.

В с. Слобідка, цього ж р-ну, більшовики арештували кількох молодих хлопців та казали їм вступити в "стрибки". Коли вони не погодились, більшовики замкнули їх у шибницю і скінувши одразу, вистук побийли, але це нічого не допомогло.

21.VIII.47. у цьому ж селі більшовики натрапили на українських повстанців, які квартирували в молодого хлопця Сваричевського Юліана. Більшовиків було двох. Одного повстанці вбили зразу, а дру-

гий націлився до них з автомата. Сваричевський зручно вирвав зброю з рук більшовика, якого віддав в руки повстанцям.

Свідома частина молоді - це одиниці, на яких мали вплив поодинокі повстанці в минулому або й зараз мають.

Крім вищезгаданих є ще багато таких, які ставляться до всього пасивно. Вони чекають зміни обставин, а живуть із дня на день, щоб пережити лиху годину. Революційним рухом зацікавлена найбільше шкільна молодь.

Громадянське життя в СРСР, як і вряке інше, перебуває під стислим контролем партії та її виконавчих чинників - мвд і мго. На селі воно вияву майже не знаходить. Товариства, які навіть подекуди існують, мають дуже обмежену свободу дії. Вони керуються центром і ним використовуються для його планів. По райцентрах існують спортивні товариства, які проявляють деяку діяльність. Вони знаходять ще найбільше прихильників серед населення, а головню молоді. Селяни взагалі стараються якнайменше стрічатися з більшовиками чи входити в які-небудь взаємини з ними.

Демократія, так гучно і широко пропагована в СРСР і за кордоном, у практиці не існує. В СРСР здійснюється т. зв. "радянська демократія", яка проявляється в насильстві, розбоях, грабежах, звірствах та безправ'ї.

20. IX. 47. у с. Іванків, Скала-Под р-ну, на весілля Солтис Марії прийшов п'яний сержант із військ мго та почав розшитувати у присутній молоді про українських повстанців, але вона висміяла його. Тоді розлючений більшовик почав бити кого попало, а вкінці, настрілявши з автомата гостям понад голови, відійшов.

2. IX. 47. у с. Смильків, Зал. р-ну, партприкріплений Олішник побив селянина Бірман Василя за те, що він не хотів вступити до колгоспу.

5. IX. 47. уповноважений по здачі контингенту ветлікар Шміглов Василь з кількома бійцями розбив двері у Стронського Івана, Осадчук Олену, Мотрук Олену і Папушки Марії тому, що не застав їх вдома /Зал. р-н/.

24 VIII. 47. у с. Волківці, Борц. р-ну, більшовики арештували селянку Грушка Катерину та її сина за те, що в час ревізії знайшли в них історію України та деякі інші книжки небільшовицького видання.

8. IX. 47. у с. Кривче Гор., цього ж р-ну, місцеві "стрибки" зупинили на дорозі селянина Болю Петра, який їхав по кукурудзу в поле. Йому наказали їхати до Борцева. Коли селянин не погодився, "стрибки" зігнали його з сїри та важко побити, а самі поїхали його сїром. Коли селянин поскаржився начальникові "стрибків", цей висміяв його, говорячи: "Зас всіх шляк трафить, юби ще трохи".

12. IX. 47. заст. нач. "стрибків" с. Королівка, Борц. р-ну, вбив хлопця, який втікав від нього.

12. IX. 47. у с. Летяче, Товст. р-ну, більшовики забрали у сліпої Трембляк Анни корову, незважаючи на те, що чоловік її загинув на фронті в ЧА. Братові її, який обстоював сестру, сказали: "Ти бандит, від тебе смердить бандітом".

Наглядним доказом потоптання прав громадян СРСР були переведені в міс. грудні т. зв. вибори до обласних, районних, окружних, міських, сільських та селищних Рад депутатів трудящих. В час підготовки і самого перебігу виборів більшовики допустилися низки зловживань. Видвигання кандидатів було нічим іншим, як подиктованим партійними згори. Так само і в час голосування багато бюлетенів викинутих було в урни самими більшовиками, які переводили "вибори". При обчислюванні голосів багато почерканих бюлетенів узаново правильними. Люди на "вибори" не шили добровільно, їх зганяли бійці з мго. В с. Вазинці, Борц. р-ну, більшовики зігнали людей до 20. XII. до приміщення виборчої дільниці.

Демонстратор демократії в Радянському Яворзі може сказати вивіз грошадян на Сибір, переведений 21.х.47. Нелюдська поведінка конвоїних військ з виселеннями вимовно говорить про "радянську демократію". Число вивезених у Товст. р-ні виносило 810 чол., в Борц. р-ні 441 чол., в Скала-Под. 425 чол., у Зал. 382 чол.

Торгівля, кооперація і промисл посередньо чи безпосередньо залежать від держави. Кооперативи, що існують по всіх селах, служать джерелом наживи для районних магазинів та кооперативної управи. Кооперативи не забезпечують сіл в продукти шквентку навіть у малій мірі. В крамницях сільських кооператив можна купити одяк, пудер, пасти до зубів та інші косметичні вироби. Продукти, необхідні у сільському господарстві, від сирників почавши до мануфактури та взуття виключно, населення мусять купити на базарі по спекулятивній ціні. На базар попадають товари від районних магазинів, які звичайно є у порозумінні зі спекулянтами та навіть міліцією. Спекуляція спричинила вивичення цін, які не достепають зростати. І так; 1 кг сала коштує 100 крб., 1 кг. пшеничної сіної муки - 30-35 крб., 1 кг масла - 30 крб., 1 л. нафти - 10-25 крб., коробка сирників - 3 крб., 1 м мануфактури середньої якості - 100-200 крб., чоботи бонсові - 1500 крб. В терені розвинений промисл: горальняний, цегельно-черепичний та шкарський. Крім того розвинена кустарна промисловість. По райцентрах існують промкомбінати з різними цехами.

В с. Устечко, Товст. р-ну, чинний спиртзавод. Роботу почав в кіс. жовтня. Продукція виносить 7-10 тис. літрів спирту в місяць. Керівник спиртзаводу - українець із СУЗ. В заводі начисляється 10 робітників, які працюють постійно. Зарплата робітникам начисляється процентово в залежності від продукції /300 а то й більше крб./.

Керівник одержує 800 крб. у міс., бухгалтер і прикомандир - по 700 крб. у міс.

У с. Лисівці, Товст. р-ну, існує артіль столярів, в якому працює 8 робітників. Вони виконують роботу виключно для райцентру.

В Зал. р-ні економічне життя представляється слідуюче: По селах є 17 кооператив і 9 сілків, 15 млинів і 15 олійць, які належать до райпромкомбінату та 3 спиртзаводи, які належать до спиртгрупи в р-ні.

В райцентрі є артіль "Стахановець" з цехами: шевським і кравецьким, райпромкомбінат з цехами: слюсарським, бляхарським, боднарським, шевським, годинникарським і фотографічним. Промкомбінати райспоживспілки: завод содової води, цех:кравецький, годинникарський, ковбасний, кондиторський та фризійерня. Артіль "ім. Кірова" з цехами: шевським, фризійерським, шкарним, бляхарським і чайня. Артіль "Червона зірка". Крім цього у м. Заліщики є 10 кооператив, 6 буфетів, 2 ресторани, 5 приватних шевців, 5 кравців, консервний завод /працівників ок. 30 ос./, цегельно-черепичний та маслозавод.

За планом 1947 р. промисловість цього ж р-ну повинна дати продуктів у незмінних цінах з 1926-27 рр. на суму 511,3 тис. крб. Тільки кооперативна промисловість повинна дати їх на суму 192 тис. крб. Цегельно-черепичний завод повинен дати 900 тис. штук цегли і 250 тис. штук черепиці. Плодоконсервний завод повинен переробити 171 тону овочевих та фруктих продуктів.

За 3 місяці 1947 р. річний план промисловості р-ну виконаний лише в 42,3 процента. Райпромкомбінат виконав його лише у 22 процентах, артіль "Червона зірка" у 36 проц. Спиртзаводи у 26 проц.

Райліхвайдділ виконав річний план на 256 проц., за що одержав перехідний червоний прапор з об'єму КП/б/У та грошову премію у висоті 25 тис. крб. Незважаючи на перевищення планів, перехідні прапори та премію, стан шовейних доріг повністю незадовільний. Робота виконана недбало та нефахово.

За постановою Ради Міністрів СРСР і ДК ВП/б/, від дня 14 грудня 1947 р. переведена була грошова реформа та скасування карток на продовольчі і промислові товари. Вся грошова готівка, що знаходилась в руках населення, державних, кооперативних і громадських підприємствах, організаціях, установах, а також колгоспах, підлягла обмінові. Розмінна монета осталась та сама. Обмін грошей тривав один тиждень, від 16-22.XII.47. Виміна проходила за співвідношенням 1:10, за 10 крб. старих одержувано 1 новий. Вістка про грошову реформу появилася між населенням вже на два тижні до оповіщення постанови Ради Міністрів і ДК ВП/б/. В цей час ціни на базарах почали різко підноситися, партійні товари на базарах не появлялися. Населення намагалося якнайскорше збутися грошей і з браку якісних товарів купувало всякі безпотрібні дрібниці, які були по кооперативах. Селянка с. Добровляни, напр., купила за 2,000 крб. самого одемолому. /Зал. р-н/. В останні дні перед оголошенням постанови магазини кооператив були цілковито порожні. Сільського сподарські продукти на базарах цілковито не появлялися, що поставило населення райцентрів у критичне положення. Робітники і службовці відчували дошкулюючий голод. Не покрадало теж і по грошовій реформі становиде селян. Вони найкраще не мали нових грошей, супроти чого торгівля провадилася через виміну.

II. Народ у боротьбі

Терор, знущання, поширені більшовицями до найширших меж, зростають серед населення ненависть до них, що знаходить свій вияв у ворожому ставленні. Маси нетерпляче чекають розвалу СРСР. Вони раді б якнайскорше позбутися більшовиків з їхнім злочинним протинародним ладом. "Доки ще так буде? Коли прийде вже їм остання година?" - такі і подібні вислови доводяться чути кожночасно від селян. Доведені до крайності, вони деяки виступають одверто проти більшовиків, палять їх, проклинають та називають всякою. Трапляється теж і випадки чинного опротиу.

Селянка с. Смильків, Зал. р-ну, Щербань Єлена вдарила в прикріпленого Оліїшника горником та втерла йому ногу за те, що він вдарив її.

В с. Іване Зол, цього ж р-ну, селянин-христинин сказав до більшовиків, які прийшли до нього та вживали негайно виконати м'ясопоставку, так: "Ви хочете, щоб я вам дав м'ясо? Я сам умираю з голоду. Для дітів не маю нічого! Он там у мене собака здохла з голоду, її можете азяти собі на вашу м'ясопоставку!" Коли більшовики загрозили йому вивозом на Сибір, він закричав: "Ви мене Сибіром страшите? Ану геть мені з подвір'я, дідоводи!"

В с. Давівці, Товст. р-ну, уповноважений по задачі контингенту Романенко пішов до сел. Оніськів Василя. Побачивши на печі збіжжя, яке сушив господар, щоб змочити, більшовик хотів забрати його на контингент. Селянин почав кричати до нього: "Ти грабіжнику, ти горбато /Романенко - горбатий!/ Ти вмів лише грабувати!" "Малчі, а то сейчас розстріляю!" - сказав Романенку. "Пуховай тих, що вже настріляв", - відказав господар.

1. IX. 47. у с. Дяківці, Товст. р-ну, сел. Репушка Ілія вдарила більшовика по лиці ва-те, що він пограбував в неї хлібчик білля за нездачу контингенту. Більшовик аняв кріса з плечей та націлюва на неї, щоб настрадити її. Тоді вона сказала: "Стрілья, тебе і так пляк грабить! Ти пришов аж сюди мене грабувати?"

2. VIII. 47. Бесащук Василь /німиш/ в с. Летяче відібрав у більшовика, який грабував у нього за нездачу контингенту кріс та вигнав із хати /Товст. р-н/.

3. IX. 47. більшовики побили за нездачу контингенту Приймак Анну

та втрутили її в болото. Вона, набравши в пригорщі болото, кинула більшовикові в очі, лаючи його: "Трабикники, бандити, ви лише нас грабуєте!" /с. Давівці, Товст. р-н/.

14.X.47. у с. Умелева, Товст. р-ну, більшовики забрали в селянина Оробчук Миколи корову за неадачу м'яса. Він кричав до них: "Беріть, вас і так трабять, а я дочекаюся того, що над вами будуть крякати круки, як над падлом".

27.X.47. у с. Дзвиняч, Зал. р-ну, кількох більшовиків ограбили за неадачу контингенту Сохацького Теофана, Борсук Дмитра і Гоголок Харітона. Коли в їхній обороні виступив голова с/ради Стояк, більшовик вдарив його. Тоді голова запитав, чи можна бити. Ючучиши від більшовика: "Так", - побив його до непритомності, поламав кріс та вивернув віру з награбованим добром. У цьому помагав йому один місцевий хлопець. Селяни, які це бачили, почали вигукувати: "Люди, не давайте себе грабувати більшовикам! Бийте голоду!" Решта більшовиків втекли.

В с. Шуларка, Борд. р-ну, "стрибки" намагалися забрати збіжжя в сел. Докічук Гафії. Вона відібрала від них збіжжя та вигнала геть з подвір'я. Цього ж дня сел. Негрей Григорій розбив голову "стрибкові", який намагався забрати в нього збіжжя.

27.VIII.47. у с. Худівці, Борд. р-ну, сел. Верига Анна вилляла на партприкріпленого Птаценка воду та прогнала його, лаючи: "Марш мені геть з хати, ти заїдо московська!" - коли цей намагався пукати по горішках за ідою.

Крім ОУН жодних більшовицьких організацій в терені немає. Внаслідок посиленого терору та значного зменшення кадрів прояви революційного руху серед мас дещо зменшились.

В економічній діяльності маси ведуть з більшовиками боротьбу, доби забезпечити собі вдержання при житті. Вона знаходить свій вияв у саботуванні наказів, затягуванні здачі контингентів та податків. Це стає часто причиною побоїв, штрафів, присудів та конфіскації худоби, а то й всього майна зі сторони більшовиків.

Ідея Української Революції в масах знаходить багато прихильників, але активних одиниць стрічається мало. Велика кількість населення ставиться прихильно до українського революційного руху, але не вірить в його перемігу над більшовиками. Причиною тут є неознаність із концепціями нашої боротьби. Маси загально орієнтуються на Англію і Америку. Надію на зміну становища, а в першу чергу на розвал СРСР зв'язують з неминучістю третьої світової війни.

В боротьбі з більшовицьким деморалізаційним впливом проявляють себе лише деякі одиниці, які відважуються звертати увагу односельчанам, доби не піддавались ім. Зрадництво, донощитство та взагалі співпраця з більшовиками гостро осуджуються опінією населення. "Якщо ви далі не будете шити сексотів, які вже так одверто співпрацюють з більшовиками, то ми мусітимемо перестати співпрацювати з вами, бо внаслідок цього з нас знайде місце в "Івановій хаті", а вас знищать".

В с. Давівці, Товст. р-ну, загально говорить між селянами про те, що родина Полегоньких - це секоти, бо вони видали кріівку, в якій вправ один український повстанець. Коли 12-літній хлопець із цієї родини вигнав пасти худобу та пристав до гурту пастухів, вони почали відганяти його від себе. "Ти сексот, чого гониш з нами пасти, ти гоки собі до Сталіна". Відтак, порадившись між собою, відчепили від корови шнурок, зляпали хлопця і почали вести до лісу. Притому викрикували: "Ми тебе повісимо, твій вуїко видав партизана!" Хлопець почав сильно кончатися, чим звернув на себе увагу прохожих людей, які відборонили його.

Мимо сильного впливу "культури" "старшого брата" знаходяться ще

10.9.

69

стіткі одиниці, які стоять в обороні чистоти та традиції українського села, але, на жаль, їх зараз мало, але навіть і ті не мають змоги одверто виступати. Одинокими оборонцями і захисниками, які мають значний вплив на мораль і побут села, — це повстанці, що стоять зараз у нерівній боротьбі за визволення з-під чужих впливів, за створення вільного культурного чистого життя в Українській Самостійній Державі.

C-2

С л а в а   У к р а ї н і !

Постій, дня 5.І. 1948.

ЗАСВІДЧУВАЛЬНИЙ НАПИС СПРАВИ № _____

У справі (розділі опису, закінченому описі) підшито і пронумеровано 69
(шістдесят дев'ять) _____ аркушів;
у тому числі літерні номери _____;
пропущені номери _____
+ аркушів внутрішнього опису _____

Особливості фізичного стану та формування справи	Номери аркушів
1	2

Томаш. Михайлів
Посада _____ (підпис)
20.08. 2018 року

Т. Мун
(ініціали (ініціал імені), прізвище)